

European Union

Norwegian Ministry
of Foreign Affairs

Rialtas na hÉireann
Government of Ireland

This project is co-funded by the European Union, Norwegian MFA, and Government Of Ireland.
Bu proje Avrupa Birliği, Norveç MFA ve İrlanda Yardımları ile ortaklaşa finanse edilmektedir.

The Business of Peace: Can the Private Sector Contribute to Conflict Transformation?

Dr. Edel Hughes
Dr. Daniel Aguirre

Kasım 2019, İngiltere

November 2019, England

Bariş İşi: Özel Sektör Çatışma Dönüşümüne Katkıda Bulunabilir mi?

Dr. Edel Hughes
Dr. Daniel Aguirre

The Business of Peace: Can the Private Sector Contribute to Conflict Transformation?

Dr. Edel Hughes
Dr. Daniel Aguirre

Kasım 2019, İngiltere

November 2019, England

Barış İşİ: Özel Sektör Çatışma Dönüşümüne Katkıda Bulunabilir mi?

Dr. Edel Hughes
Dr. Daniel Aguirre

Published by *Yayınlayan*

Democratic Progress Institute *Demokratik Gelişim Enstitüsü*

11 Guilford Street *11 Guilford Street*

London WC1N 1DH *London WC1N 1DH*

www.democraticprogress.org *www.democraticprogress.org*

info@democraticprogress.org *info@democraticprogress.org*

+ 44 (0) 20 7405 3835 + 44 (0) 20 7405 3835

Design, typesetting and cover design copyright © **Medya Production Center**

First Published, 1 May 2020 *İlk Baskı, 1 Mayıs 2020*

ISBN – 978-1-911205-46-3 *ISBN – 978-1-911205-46-3*

© DPI – **Democratic Progress Institute** *Demokratik Gelişim Enstitüsü*

DPI – Democratic Progress Institute is a charity registered in England and Wales.
Registered Charity No. 1037236. Registered Company No. 2922108

This publication is copyright, but may be reproduced by any method without fee or prior permission for teaching purposes, but not for resale. For copying in any other circumstances, prior written permission must be obtained from the publisher, and a fee may be payable.

*DPI – Demokratik Gelişim Enstitüsü İngiltere ve Galler’de kayıtlı bir vakıftır.
Vakıf kayıt No. 1037236. Kayıtlı Şirket No. 2922108*

*Bu yayının telif hakları saklıdır, eğitim amacıyla telif ödenmeksizin yada önceden izin alınmaksızın çoğaltılabilir ancak yeniden satılamaz. Bu durumun dışındaki her tür kopyalama için yayıncıdan yazılı izin alınması gerekmektedir.
Bu durumda yayıncılara bir ücret ödenmesi gerekebilir.*

CONTENTS

About The Author	6
Foreword	8
Summary	10
Introduction	14
I. Situating the Business of Peace in Theory and Practice	18
II. Learning from Colombia: Building Peace Through Business	30
i. From Risk Management to Creating Shared Value	34
ii. Operating in Complex Environments: Conflict Sensitivity	36
iii. Building Peace With Relevant Stakeholders: Strategies From Colombia	40
iv. Case Studies	44
III. The Business of Transition: Myanmar	60
i. Business, The Tatmadaw and Conflict	66
ii. Land Rights Violations and Forced Evictions	76
iii. The Business of Peace in Myanmar	86
IV. General Administration Development and The Local Economy	90
i. Labour Standards	92
ii. Social Enterprises	96
iii. Politics of Aid and Investment	98
V. The Turkish Context	104
Conclusion	110
DPI Aims and Objectives	112
Board Members	115
Council of Experts	119

İÇİNDEKİLER

Yazar Hakkında	7
Önsöz	9
Özet	11
Giriş	15
I. Barış İşini Teoride ve Uygulamada Konumlandırmak	19
II. Kolombiya'dan Dersler: İşletmelerle Barışı İnşa Etmek	31
i. Risk Yönetiminden Ortak Değerler Yaratmaya Giden Yol	35
ii. Karmaşık Ortamlarda Çalışmak: Çatışma Hassasiyeti	37
iii. İlgili Paydaşlarla Ortaklaşa Barışı İnşa Etmek: Kolombiya'dan Stratejiler	41
iv. Vaka Çalışmaları	45
III. Geçiş döneminde İşletmeler: Myanmar	59
i. İş Dünyası, Tatmadaw ve Çatışma	65
ii. Toprak Hakları İhlalleri ve Zorla Tahliyeler	77
iii. Myanmar ve Barış İşİ	87
IV. Genel Yönetim Geliştirme ve Yerel Ekonomi	91
i. Çalışma Standartları	93
ii. Sosyal Girişimler	97
iii. Yardım ve Yatırım Politikaları	99
V. Türkiye Bağlamı	105
Sonuç	111
Demokratik Gelişim Enstitüsü'nün Amaçları ve Hedefleri	113
Yönetim Kurulu Üyeleri	115
Uzmanlar Kurulu Üyeleri	119

ABOUT THE AUTHOR

Dr. Edel Hughes

Dr. Edel Hughes is a Senior Lecturer in Law at Middlesex University. Prior to joining Middlesex University, Dr Hughes was a Senior Lecturer in Law at the University of East London and a Lecturer in Law and the University of Limerick. She was awarded an LL.M. and a PhD in International Human Rights Law from the National University of Ireland, Galway, in 2003 and 2009, respectively. Her research interests are in the areas of international human rights law, public international law, and conflict transformation, with a regional interest in Turkey and the Middle East. She has published widely on these areas.

Dr. Daniel Aguirre

Dr. Daniel Aguirre is a Senior Lecturer in Law .He is an expert in international human rights law interested in researching business and human rights, development, transitional justice, and law and international relations. He has taught human rights and international law as well as other law and international relations topics at universities in Canada, the UK, Italy, China, Thailand and Myanmar.

Dr. Aguirre has worked extensively with Non-Governmental Organisations (NGOs), primarily in South East Asia, training human rights and environmental activists on the implementation of human rights law, strategic litigation and access to justice. He was the legal advisor for the International Commission of Jurists based in Yangon, Myanmar from December 2013 to August 2017, establishing the organisation's office there and implementing a programs on access to justice, judicial independence and business and human rights. He worked with government officials, Judges, Prosecutors, lawyers and civil society activists in this role. He continues to work with NGOs and acts as a consultant on human rights issues internationally.

YAZAR HAKKINDA

Dr. Edel Hughes

Dr. Edel Hughes, Middlesex Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde kıdemli öğretim üyesidir. Daha önce Doğu Londra Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Limerick Üniversitesi'nde görev yapan Hughes, doktorasını 2003-2009 yılları arasında İrlanda Ulusal Üniversitesi'nde Uluslararası İnsan Hakları Hukuku alanında tamamlamıştır. Hughes'un birçok yayınının da bulunduğu çalışma alanları içinde, Orta Doğu'yu ve Türkiye'yi de kapsayan şekilde, uluslararası insan hakları hukuku, uluslararası kamu hukuku ve çatışma çözümü yer almaktadır.

Dr. Daniel Aguirre

Dr. Daniel Aguirre hukuk alanında kıdemli bir öğretim üyesidir. Uluslararası insan hakları hukuku uzmanı olan Aguirre'nin uzmanlık alanları işletme ve insan hakları, kalkınma, geçiş dönemi adaleti ve hukuk ve uluslararası ilişkilerdir. Kanada, Birleşik Krallık, İtalya, Çin, Tayland ve Myanmar üniversitelerinde insan hakları ve uluslararası hukuk alanlarında hukuk ve uluslararası ilişkiler konularında ders vermiştir.

Aguirre, öncelikle Güney Doğu Asya'da olmak üzere çeşitli sivil toplum kuruluşları ile yoğun bir şekilde çalışmıştır. İnsan hakları savunucularına ve çevre aktivistlerine insan hakları hukukunun uygulanması, stratejik dava açma yöntemleri ve adalete erişim konularında eğitim vermiştir. Aralık 2013 ve Ağustos 2017 tarihleri arasında Myanmar, Yangon'da bulunan Uluslararası Hukukçular Komisyonu'nda hukuk müşaviri olarak çalışmıştır. Bu dönemde komisyonun yeni ofisinin kuruluşunda çalışmış ve hukuka erişim, yargı bağımsızlığı ve işletme ve insan hakları programlarını kurmuştur. Bu süreçte devlet yetkilileri, hakimler, savcılar, avukatlar ve sivil toplum aktivistleriyle çalışmıştır. Aguirre halen STK'larla çalışmakta ve uluslararası insan hakları konularında danışmanlık yapmaktadır.

FOREWORD

This report was prepared by Dr Daniel Aguirre and Dr Edel Hughes. The authors are senior lecturers at the University of Roehampton London and Middlesex University London respectively.

The report provides analysis of the role and potential for involvement of the private sector in conflict transformation and examines in detail the examples of Colombia and Myanmar and considers whether lessons from these context are applicable to Turkey. The authors conclude that given the specificities of each situation of conflict, it is difficult to apply 'models' for businesses to follow as what works in one country may not work in another. Although research in this area is at a relatively early stage, some of the examples discussed, particularly in the case of Colombia, show that business, through the provision of training, jobs, and diversion from engagement in violence, can play a vital role. The situation in Myanmar offers lessons regarding managed economic development during transitions and problems of corruption and cronyism that can persist if not dealt with as an intrinsic part of the transition. The authors suggest that the greatest impact is achieved, however, when responsible business practice is underpinned by State structures that are supportive.

DPI wishes to thank the authors for this engaging report, which details two very interesting case studies and assesses whether they could have relevance for Turkey. The views and opinions expressed in the report remain those of the authors and do not necessarily reflect the official position of DPI.

Sincerely,

Kerim Yıldız

Chief Executive Officer

Democratic Progress Institute

ÖNSÖZ

Bu rapor, Dr. Daniel Aguirre ve Dr. Edel Hughes tarafından hazırlanmıştır. Yazarlar, sırasıyla Londra Roehampton ve Middlesex Üniversitelerinde kıdemli okutman olarak çalışmaktadırlar.

Raporda özel sektörün çatışma dönüşümünde oynayabileceği potansiyel rol analiz edilmekte, Kolombiya ve Myanmar örnekleri yakından incelenmekte, bu bağlamlardan çıkarılan derslerin Türkiye'ye uyarlanıp uyarlanamayacağı sorgulanmaktadır. Yazarlar, her çatışma durumunun kendine has olması sebebiyle şirketlerin uygulayabileceği şablon modeller sunmanın gerçekçi olmayacağını, bir ülkede işe yarayan yöntemin diğer ülkede yaramayabileceğini söylemektedirler. Bu alandaki araştırmalar henüz başlangıç evresinde olsa da ele alınan kimi örnekler, özellikle de Kolombiya örnekleri, iş dünyasının eğitim ve istihdam sağlamak ve şiddet eylemlerine alternatif bir meşgale oluşturmak suretiyle alanda çok önemli bir rol oynayabileceğini gösteriyor. Myanmar'daki durum ise geçiş döneminde ekonomik kalkınmanın yönetilmesinin yanı sıra doğrudan hedef alınmadıkları takdirde yolsuzluk ve yandaşlığın geçiş dönemine içkin sorunlar hâle gelebileceğine işaret etmektedir. Yazarlar en kapsamlı etkinin, sorumluluk sahibi işletme pratiklerinin devlet yapıları tarafından desteklenmesi durumunda mümkün olduğunu öne sürmektedirler.

DPI, iki enteresan vaka çalışmasını yakından inceleyen ve Türkiye'yle benzer bir durum teşkil edip etmediklerini ele alan bu rapor için yazarlara teşekkür eder. Raporda belirtilen görüş ve düşünceler yazarlara ait olup DPI'nin resmi konumunu temsil etmemektedir.

Kerim Yıldız

İcra Kurulu Başkanı

Demokratik Gelişim Enstitüsü

SUMMARY

This report, prepared by Dr Edel Hughes and Dr Daniel Aguirre investigates where the private sector has a role to play in promoting and facilitating resolution to violent conflict. Given the clear link between peace and improved economic activity, the report suggests that business may have a valuable role to play in conflict transformation. The report looks at the distinct cases of Colombia and Myanmar and, in the concluding section, asks whether there are any lessons that can be drawn for Turkey's Kurdish conflict.

Section I provides an overview of the literature on the issue of business and peace as well as the practical measures that have been taken on the global scale in this area, specifically the establishment in 2013 of the business leadership platform 'Business for Peace' (B4P), which operates as part of the Global Compact and is described as a platform of close to 150 leading companies and business associations from 37 countries dedicated to catalysing collaborative action to advance peace.

The complex 55 year conflict in Colombia is the subject of Section II, which examines the strategies that have been used in order to build peace with relevant stakeholders. Four positive case studies are presented here: Grupo Éxito and workplace inclusion; "Mi Llave" (My Key) - a public-private alliance for peacebuilding in Colombia; CEMEX 'Patrimonio Hoy': empowering women for peace-building; and PAVCO: employing local communities. Although the authors are not suggesting that Colombia has not had numerous issues with corporate actors exerting a negative influence on the possibility of conflict transformation, the four case studies highlighted are examples of best practice when it comes to the role of business in conflict affected settings and show what can be achieved with creative approaches by business to creating shared value and, crucially, underpinned by support from the State.

ÖZET

Dr. Edel Hughes ve Dr. Daniel Aguirre tarafından hazırlanan bu rapor, şiddetli çatışmaların sonlanmasını desteklemekte ve kolaylaştırmakta özel sektörün rolünün ne olduğunu incelemektedir. Barış ve ekonomik faaliyetlerin düzelmesi arasındaki net bağlantıya dikkat çeken rapor, iş dünyasının çatışma dönüşümünde önemli bir rol oynayabileceğini öne sürüyor. Kolombiya ve Myanmar örneklerini ele alan rapor, son bölümde ise bu örneklerden Türkiye'deki Kürt sorununa uyarlanabilecek derslerin çıkarılıp çıkarılmayacağını sorguluyor.

Birinci bölümde iş dünyası ve barış üzerine mevcut literatür gözden geçirilirken bu alanda küresel olarak alınmış tedbirler de inceleniyor. Rapor bu alanda özellikle BM Global Compact'ın altında yer alan, barışa yönelik ortak eyleme adanmış, 37 ülkeden 150 önde gelen işletmenin ve iş derneğinin platformu olarak tanımlanan ve 2013'te kurulan iş dünyası liderliği platformu "Barış İçin İşletmeler/Business for Peace" (B4P) örneği üzerine odaklanıyor.

İkinci bölümde, Kolombiya'da 55 yıl boyunca devam eden karmaşık çatışma ele alınıyor; ilgili paydaşlarla barışı inşa etmek için kullanılan stratejiler inceleniyor. Burada dört olumlu örneğe bakılmış: Grupo Éxito ve işyerinde kapsayıcılık; barış inşası için kamu ve özel sektör arasında bir ortaklık olarak tasarlanan "Mi Llave" (Anahtarım), barış inşası alanında çalışan kadınları destekleyen CEMEX 'Patrimonio Hoy' ve yerli halka iş veren PAVCO. Yazarlar Kolombiya'da kurumsal aktörlerin çatışma dönüşümü üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu inkâr etmiyor; fakat yine de burada ele alınan dört örnek çatışma ortamlarındaki işletmelerin iyi uygulamalarını ön plana çıkarırken, işletmelerin ortak değer üretmeye yaratıcı yaklaşımlarının devlet tarafından desteklenmesinin ne tür kazanımlar sağlayabileceğini gösteriyor.

Section III details Myanmar's transition to democracy and argues that its experience so far shows that the international community's focus on neoliberal investment-led development as a solution to all of transition's problems fails to deal with many of the grievances that underpin conflict. The authors suggest that although economic development is essential to the transition in Myanmar, a country that combines immense natural and human resources with extreme poverty, it must be understood within the framework of legal, administrative, political, and structural – particularly military structures – of reform.

In looking at the impact of the Kurdish conflict in Turkey on economic development, particularly, in the south east of the country, the authors point to the regional disparities in Turkey that have been exacerbated by the conflict. The 2013 ceasefire brought hopes for an economic boom that quickly dissipated with the ceasefire breakdown and shelving of the 'solution process' in 2015. The authors outline some of the efforts made by Turkey's private sector in engaging in projects that have real value, both in terms of the promotion of skills and in potentially diverting people from political violence.

The authors conclude that Myanmar offers valuable lessons regarding managed economic development during transitions and problems of corruption and cronyism that can persist if not dealt with as an intrinsic part of the transition. It also shows the importance of local governance for sustainable economic development. Colombia's history of prolonged violent conflict bears some resemblance to the Turkish context. Colombia's positive examples of the private sector engaging in peacebuilding measures in both direct and indirect ways demonstrate the progress that can be made when efforts at conflict resolution are perhaps more advanced than the current situation in Turkey. The private sector, the authors conclude, can make a real contribution when innovative approaches to creating shared value are underpinned by stable State structures based on the rule of law.

Üçüncü bölüm Myanmar'ın demokrasiye geçişini inceleyerek bu süreçte uluslararası camianın neoliberal yatırım odaklı kalkınmaya ülkenin bütün sorunlarını çözeceği gibi yaklaşmasının, çatışmanın altında yatan pek çok sorunu göz ardı ettiğini gösteriyor. Yazarlar, her ne kadar bol doğal kaynakların ve insan kaynaklarının aşırı yoksullukla birlikte var olduğu Myanmar'ın geçiş döneminde ekonomik kalkınmanın önemini yadsımasa da reformun yasal, idari, siyasi ve yapısal (özellikle de askeri yapılar bağlamında) çerçevesinin her daim akılda tutulması gerektiğini öne sürüyor.

Türkiye'deki Kürt sorununun ekonomik kalkınmaya etkisini özellikle Güneydoğu bağlamında inceleyen yazarlar, Türkiye'deki bölgesel farklılıkların çatışmadan etkilendiğini ifade ediyor. 2013 ateşkesinin getirdiği ekonomik kalkınma umudu, 2015'te ateşkesin sonlanması ve çözüm sürecinin "rafa kaldırılmasıyla" son buldu. Yazarlar, Türkiye'deki özel sektörün hem beceri kazandırma hem de insanları siyasi şiddetten başka bir uğraşa yönlendirme bağlamında gerçekleştirdiği faydalı projelerin ve girişimlerin birkaçını listeliyor.

Yazarlar, Myanmar'ın geçiş döneminde ekonomik kalkınmanın yönetilmesi, ve geçiş döneminin içkin bir kısmı olarak ele alınmadıklarında baş edilmeleri güçleşen yolsuzluk ve yandaşlık gibi sorunlara dair değerli dersler sunduğunu kaydediyor. Myanmar aynı zamanda sürdürülebilir ekonomik kalkınma bağlamında yerel yönetimlerin önemini de gösteren bir örnek. Kolombiya'nın uzun çatışma geçmişiyle Türkiye bağlamı arasında kimi benzerlikler var. Kolombiya'da özel sektörün barış inşası sürecine doğrudan ve dolaylı destekleri, çatışma çözümü çabalarının Türkiye'de şu anda olduğundan daha ileriye götürülmesi hâlinde ne kadar ilerleme kaydedilebileceğini gösteriyor. Yazarlar, işletmelerin ortak değer üretmeye yaratıcı yaklaşımlarının devlet tarafından desteklenmesi hâlinde, özel sektörün barışa önemli katkılarda bulunabileceğini söyleyerek sözlerine son veriyor.

INTRODUCTION

It is frequently asserted that peace has a monetary as well as human value. In 2009, for example, research estimated that the cessation of violence globally would generate a peace 'dividend' equivalent to approximately 13.1% of the 2007 gross world product.¹ The scale of this is evident when one considers that the global financial crisis of 2008-2009 reduced gross world product by just over one per cent. Looked at from a slightly different angle, figures published by the Institute for Economics and Peace reveal the economic cost of violence, with an estimation that the economic impact of violence on the global economy in 2018 was \$14.1 trillion in purchasing power parity (PPP) terms, equivalent to 11.2% of the world's economic activity (gross world product) or \$1,853 for every person.² The link between violence and economic performance is clear; the question then perhaps is whether economic activity can promote peace. Given that economic issues are frequent drivers of conflict – issues such as the management of natural resources or socio-economic inequalities, for example, – it would seem obvious that economic issues must be addressed in any transition to peace.

Wennmann suggests that both local and international companies have played various roles in peace processes over the last two decades, including building bridges between different communities or between the state and society, engaging directly in talks with belligerents, providing good offices and information, acting as a pro-peace constituencies, paying for peace processes, assisting in the delivery of humanitarian assistance, strengthening entrepreneurship, building trust, fostering accountability, and limiting access to conflict financing.³ Despite

- 1 Jurgin Brauer and John Tepper Marlin 'Defining Peace Industries and Calculating the Potential Size of a Peace Gross World Product by Country and by Economic Sector' (2009) Economists for Peace and Security USA, for the Institute for Economics and Peace.
- 2 Institute for Economics & Peace, 'Global Peace Index 2019: Measuring Peace in a Complex World' Sydney, June 2019. Available at <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2019/07/GPI-2019web.pdf>
- 3 Achim Wennmann 'Economic dimensions of peace processes: The private sector as a strategic partner for peacemaking' in M Prandi and JM Lozano (eds) CSR in conflict and post-conflict environments: from risk management to value creation School for a Culture of Peace (UAB) / Institute for Social Innovation (ESADE), 79-89, 83.

GİRİŞ

Barışın insani değerinin yanı sıra parasal bir değeri de olduğu sıklıkla söylenir. Örneğin 2009 yılında yapılan bir araştırma, küresel olarak şiddet olaylarının durması hâlinde barışın getirilerinin, 2007 yılındaki küresel gayrisafi hasılanın yaklaşık %13,1'ine denk olacağını hesaplamıştır.¹ 2008-2009 küresel ekonomik krizinin küresel gayrisafi hasılayı %1'in biraz üzerinde bir oranda azalttığı düşünülürse, bu değişimin ölçeği ve boyutları daha iyi anlaşılacaktır. Biraz farklı bir açıdan yaklaşırsak Ekonomi ve Barış Enstitüsü'nün paylaştığı rakamlar, şiddetin ekonomik bedelini göstermekte, 2018 yılında şiddetin küresel ekonomiye etkisinin satın alma gücü paritesi (SAGP) değerleriyle 14,1 trilyon dolar, yani küresel ekonomik faaliyetin (küresel gayrisafi hasılanın) %11.2'si ya da her insan için 1,853 dolar olduğunu ortaya koymaktadır.² Şiddet ve ekonomik performans arasındaki bağ ortadadır; fakat cevaplanması gereken soru, ekonomik faaliyetlerin barışı desteklemekte kullanılıp kullanılamayacağıdır. Ekonomik sorunların sıklıkla çatışmalara yol açtığı göz önünde bulundurulursa (örneğin doğal kaynakların yönetimi ya da sosyoekonomik eşitsizlikler), barışa geçiş konusu ele alınırken ekonominin göz ardı edilmesi düşünülemez.

Wennmann, yerel ve uluslararası şirketlerin son yirmi yılda barış süreçlerinde çeşitli roller oynadığını, bunlar arasında farklı topluluklar ya da devlet ve toplum arasında köprü kurmak, kavgalı taraflarla doğrudan diyaloga girmek, destek ve bilgi sağlamak, barış yanlısı olmak, barış süreçlerini fonlamak, insani yardımın sağlanmasına destek olmak, girişimciliği desteklemek, güven ve hesap verebilirlik inşa etmek, çatışmanın fonlanmasına erişimi engellemek gibi pratiklerin sayılabileceğini söyler.³ Hükümetlerin çatışma dönüşümü alanında sorumlulukları için dışarıdan destek al-

- 1 Jurgin Brauer and John Tepper Marlin 'Defining Peace Industries and Calculating the Potential Size of a Peace Gross World Product by Country and by Economic Sector' (2009) Economists for Peace and Security USA, for the Institute for Economics and Peace
- 2 Institute for Economics & Peace, 'Global Peace Index 2019: Measuring Peace in a Complex World' Sydney, Haziran 2019. Kaynak: <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2019/07/GPI-2019web.pdf>
- 3 Achim Wennmann 'Economic dimensions of peace processes: The private sector as a strategic partner for peacemaking' in M Prandi and JM Lozano (eds) CSR in conflict and post-conflict environments: from risk management to value creation School for a Culture of Peace (UAB) / Institute for Social Innovation (ESADE), 79-89, 83.

concerns as to whether governments should be 'outsourcing' their responsibilities when it comes to conflict transformation,⁴ it is now commonly assumed that some businesses see their role as going beyond maximising shareholder value.⁵ Whilst different approaches are taken by the private sector towards conflict and major political change in different States, it is argued that business can play a vital role because of its 'ability to engage across traditional lines of ideological difference.'⁶

In this report we begin with an overview of the role of business in peace-building and then examine the distinct cases of Colombia, which concluded a peace accord in late 2016, and Myanmar, as it transitions to democracy after a period of military rule lasting from 1962 to 2011. Colombia and Myanmar offer two very different examples and in the final section we assess whether they have relevance for Turkey. The principal aim is to investigate the extent to which – if any – business, in particular the private sector, can play a role in conflict transformation. We conclude that both Colombia and Myanmar offer salutary lessons in what to do – and perhaps more importantly – how not to approach this crucial issue.

4 See generally Luc Zandvliet 'Opportunities for Synergy: Conflict Transformation and the Corporate Agenda' February 2005, Berghof Research Center for Constructive Conflict Management.

5 See 'What are companies for? Big Business is beginning to accept broader social responsibilities' The Economist 22 August 2019.

6 See 'A Path to Peace through Inclusion' The Economist Intelligence Unit, 2017, 3. For the purposes of this report, our analysis is confined to private business. We refer to 'business', 'industry', and 'the private sector' interchangeably, as distinct from public sector investment.

ması her ne kadar tartışmalı bir konu olsa da⁴ günümüzde kimi işletmelerin hissedar değerlerini arttırmak haricinde sorumluluklara sahip olduklarını düşünmesi yaygın bir yaklaşım hâline gelmiştir.⁵ Her ne kadar farklı ülkelerde çatışma ve büyük siyasi değişimlere karşı özel sektörün aldığı tavırlarda farklılıklar olsa da, işletmelerin 'gelecek ideolojik ayrımları aşabilme kapasitesi' sebebiyle bu alanda çok önemli bir rol oynayabileceği söyleniyor.⁶

Rapora başlarken iş dünyasının barış inşasındaki rolünü gözden geçirdikten sonra, 2016 sonlarında barış anlaşmasını kabul eden Kolombiya ve 1962-2011 arası askeri yönetim döneminden sonra demokrasiye geçmekte olan Myanmar örneklerini inceliyoruz. Kolombiya ve Myanmar birbirinden çok farklı iki örnek; son bölümde, bu örneklerin Türkiye bağlamında herhangi bir önem teşkil edip etmediğini inceliyoruz. Buradaki esas amaç işletmelerin, özellikle de özel sektörün çatışma dönüşümünde nasıl bir rol oynayabileceğini, ya da herhangi bir rol oynayıp oynayamayacağını sorgulamak. Kolombiya ve Myanmar'ın bu önemli meseleye nasıl yaklaşılacağına ve daha da önemlisi nasıl yaklaşılmayacağına dair önemli dersler sunduğunu düşünüyoruz.

4 Genel olarak bkz: Luc Zandvliet 'Opportunities for Synergy: Conflict Transformation and the Corporate Agenda' Şubat 2005, Berghof Research Center for Constructive Conflict Management.

5 Bkz: 'What are companies for? Big Business is beginning to accept broader social responsibilities' The Economist 22 Ağustos 2019.

6 Bkz: 'A Path to Peace through Inclusion' The Economist Intelligence Unit, 2017, 3. For the purposes of this report, our analysis is confined to private business. We refer to 'business', 'industry', and 'the private sector' interchangeably, as distinct from public sector investment.

I. SITUATING THE BUSINESS OF PEACE IN THEORY AND PRACTICE

The literature on the business of peace focuses on the potential for business to contribute to transitions from conflict and authoritarian rule in a way that is profitable and benefits local communities.⁷ It is hoped that in proactively responding to conflict, businesses will directly assist transition. Cessation of conflict opens up new opportunities and provides the stability that business needs to thrive. Peace allows business to contribute further by promoting economic growth, providing jobs, paying taxes and transferring technology and best practice, all of which are essential for development. There is a recognition though that there is only a nascent understanding of this area and whilst there is little doubt that peace provides opportunities for business, exactly how business might contribute to peace-building efforts and transitions to democracy is less clear. A recent project focusing on identifying effective, peace-positive roles for the private sector in fragile and conflict-affected environments cautions that there is relatively little reliable or practically useful evidence about what specifically private sector actors might do to contribute to conflict transformation.⁸ In fact, the authors assert that the capacity for private sector actors to have an impact depends not so much on their capacity to influence the 'on the ground' conditions but rather on their ability to play one or more of three key roles vis-à-vis other actors in the conflict-affected setting, such as local/national government, other companies, social movements, communities, and sometimes organized opposition groups through acting as a "1) Catalyst for positive change in the relationships between other actors in the context; 2) Facilitator of constructive activities by other actors that have an interest in peace;

⁷ Timothy Fort and Cindy Schipani, *The Role of Business in Fostering Peaceful Societies* (Cambridge University Press 2004); Jennifer Oetzel and Kathleen Getz, 'Why and how might firms respond strategically to violent conflict?' (2012) 43(2) *Journal of International Business Studies* 166-186.

⁸ B Miller, B Ganson, S Cechvala, and J Miklian 'A Seat at the Table: Capacities and Limitations of Private Sector Peacebuilding' February 2019, 11. Available at <http://unprmeb4p.org/a-seat-at-the-table-capacities-and-limitations-of-private-sector-peacebuilding/>

I. BARIŞ İŞİNİ TEORİDE VE UYGULAMADA KONUMLANDIRMAK

Bariş işine dair literatür, iş dünyasının çatışmaların ve otoriter yönetimlerin dönüştürülmesine kârlı ve yerel topluluklara faydalı olacak bir şekilde katkı sağlama potansiyeline odaklanıyor.⁷ Çatışmaya önceden müdahale etmek adına iş dünyasının dönüşüme doğrudan destek vereceği ümit ediliyor. Çatışmanın sona ermesi yeni fırsatlar yaratan, iş dünyasının ihtiyaç duyduğu istikrarı sağlayan bir durum. Bariş, işletmelerin ekonomik büyümeyi desteklemek, istihdam yaratmak, vergi ödemek, teknoloji ve iyi uygulamalar geliştirmek gibi kalkınma için şart olan bir dizi uygulama aracılığıyla daha da fayda sağlamasını mümkün kılıyor. Fakat bu alana dair bilgilerimiz daha yeni yeni oluşuyor ve barişin iş dünyası için fırsat yarattığı şüphesiz olsa da iş dünyasının bariş inşası çabalarına ve demokrasiye geçişe tam olarak nasıl katkıda bulunabileceği henüz net değil. Kırılgan ve çatışma yaşanan ortamlarda özel sektörün üstlenebileceği etkin ve bariş destekçisi rolleri tespit etmeye odaklanan bir proje, özel sektör aktörlerinin çatışma dönüşüme katkıda bulunmak için spesifik olarak yapabileceklerine dair güvenilir veya faydalı kanıtların pek de mevcut olmadığını kaydediyor.⁸ Hatta araştırmacılar, özel sektör aktörlerinin etki yaratma kapasitesinin "sahadaki" koşulları etkileme kapasitelerinden ziyade, çatışmadan etkilenen bölgedeki diğer aktörler (örneğin yerel/ulusal hükümet, diğer şirketler, toplumsal hareketler, topluluklar ve kimi zaman da örgütlenmiş muhalefet grupları) üzerinden oynayabilecekleri üç role bağlı olduğunu ifade ediyor. Bu roller şunlar: "1 – Bağlamdaki diğer aktörler arasındaki ilişkiyi iyi yönde değiştirme katalizörü, 2 – Bariş isteyen diğer aktörlerin yapıcı faaliyetlerini kolaylaştırmak ve 3 – Resmi konumları veya gayriresmi yetki ve meşruiyetlerinden ötürü barişe 'evet' ya da 'hayır' diyebilecek konumdaki aktörleri etkilemek."⁹

⁷ Timothy Fort and Cindy Schipani, *The Role of Business in Fostering Peaceful Societies* (Cambridge University Press 2004); Jennifer Oetzel and Kathleen Getz, 'Why and how might firms respond strategically to violent conflict?' (2012) 43(2) *Journal of International Business Studies* 166-186.

⁸ B Miller, B Ganson, S Cechvala, and J Miklian 'A Seat at the Table: Capacities and Limitations of Private Sector Peacebuilding' Şubat 2019, 11. Kaynak: <http://unprmeb4p.org/a-seat-at-the-table-capacities-and-limitations-of-private-sector-peacebuilding/>

⁹ Miller et al 'A Seat at the Table: Capacities and Limitations of Private Sector Peacebuilding' Şubat 2019, 19.

and 3) Influencer of actors who, by virtue of their official position or informal authority and legitimacy, can say “yes” or “no” to peace.”⁹

Frequently espoused as a self-evident good, transitions, however, are rarely straightforward. All transitions are different and there is no linear path from authoritarian, rule by law oppression and conflict to a democratic, rule of law-based society in which business can flourish while the rights of citizens and the environment are protected. For this reason, it is difficult to apply models or methods for business to contribute to peace - what works in one country is unlikely to work in another. Even in countries where the transition has successfully challenged anti-democratic military power, for example, the individuals and companies that sustained or benefited from the regime often remain in place.¹⁰ For example, after conflict, ‘the imperatives of state stabilization tend to favour land policy measures that allow for elite control over land rather than responses to past episodes of corruption, plunder, or systematic property violations.’¹¹ Widespread inequality, environmental, labour and land rights abuses related to business activity can undermine a transition to peace, particularly when they appear to benefit powerful elites that profited under the previous regime. For the private sector, operating in situations of conflict or transition can generate risks as well as benefits. Dangerous conditions can result in threats to a business’s assets and employees as well as potential reputational risk. With this in mind, a study from 2000 emphasises some key principles for corporate engagement that a company needs to establish in order to minimise its negative impacts on society and optimise the positive ones in conflict-affected settings. These include: strategic commitment – CEO and board level leadership on corporate responsibility issues, supported by internal management systems, compliance, incentive and training structures to embed policies into the company’s daily activities; risk and impact analysis – assessment of the conflict-related risks and impacts of the company’s core business and social investment activities on a systematic and comprehensive basis; dialogue and consultation – identification of and engagement with key stakeholder groups on a regular and consultative basis; partnership and collective action – development of mutually beneficial and transparent partnerships

⁹ Miller et al ‘A Seat at the Table: Capacities and Limitations of Private Sector Peacebuilding’ February 2019, 19.

¹⁰ See, for example, Ruti Tietel, ‘Transitional Jurisprudence: The Role of Law in Political Transformation’, 106 The Yale Law Journal 2009-2080 (1997), p. 2016. Nelson Camilo Sanchez, ‘Corporate Accountability, Reparations and Distributive Justice in Post Conflict Societies’ in Sanbina Michalowski, Corporate Accountability in the Context of Transitional Justice (Routledge, 2013) p. 114.

¹¹ Douglass North et al., “Violence and the Rise of Open-Access Orders,” 77; Land Policy and Transitional Justice After Armed Conflicts Daniel Fitzpatrick and Akiva Fishman IN D. N. Sharp (ed.), Justice and Economic Violence in Transition, PP. 263 – 288 at 265.

Her ne kadar kerameti kendinden menkul olarak görülseler de geçiş dönemlerini anlayabilmek kolay değil. Bütün geçiş dönemleri kendine has; otoriter ve bas-kası rejimlerden ve çatışmadan demokratik, hukukun üstünlüğü ilkesine saygılı, yurttaşların hakları ve çevre korunurken işletmelerin de kâr sağlayabileceği bir topluma geçiş, düz bir hat üzerinde ilerlemiyor. Dolayısıyla iş dünyasının barışa katkıda bulunması için yöntemler ya da modeller geliştirmek zor, zira bir ülkede işe yarayan şeyin başka bir ülkede yaramaması muhtemel. Geçiş döneminin sonucunda antidemokratik askeri gücün ortadan kaldırdığı ülkelerde bile, eski rejimden faydalanan ve bu rejimi devam ettiren bireyler ve şirketler genelde eski konumlarını koruyorlar.¹⁰ Örneğin çatışmadan sonra “devletin istikrar mekanizmaları, geçmişteki yolsuzluk, talan veya sistematik mülk ihlali olaylarına karşılık vermektense elitlerin toprak kontrolünü mümkün kılacak toprak politikaları geliştirmeyi tercih ediyor.”¹¹ Yaygın eşitsizlik ve işletme faaliyetleriyle bağlantılı olarak çevre, iş ve toprak hakkı ihlalleri, özellikle de önceki rejimden çıkar sağlayan güçlü elitleri destekler gördükleri durumlarda barışa geçişi zorlaştırabilir. Çatışma veya geçiş döneminde çalışmaya devam etmek, özel sektör için getirilerinin yanı sıra riskleri de bulunan bir durum. Tehlikeli koşullar işletmelerin malvarlığını, çalışanlarını ve hatta itibarını tehlikeye atabilir. 2000 yılında yapılan bir çalışma, çatışma ortamlarında bir şirketin toplum üzerindeki olumsuz etkilerini minimuma çekerek olumlu etkileri optimize edebilmesi için tesis etmesi gereken başlıca kurumsal angajman ilkelerini sıralar. Bu ilkeler içinde şunlar sayılabilir: stratejik taahhüt, yani kurumsal sorumluluk konularında CEO ve kurul heyeti düzeyinde liderlik sergilenmesi ve bunun iç yönetim sistemleri, uyumluluk, teşvik ve eğitim sistemleriyle desteklenerek şirketin gündelik faaliyetleri içine bu politikaların yerleştirilmesi; risk ve etki analizi, yani çatışmayla alakalı risklerin şirketin temel işleri ve toplumsal yatırım faaliyetlerine etkisinin düzenli ve kapsamlı bir şekilde yürütülmesi; diyalog ve danışmanlık, yani başlıca hissedar gruplarla düzenli olarak bir araya gelip istişarede bulunmak; ortaklık ve kolektif eylem, yani diğer şirketlerle, sivil toplum kuruluşlarıyla ve devlet organlarıyla karşılıklı olarak faydalı ve şeffaf ortaklıkların kurulması, bu ortaklıklar aracılığıyla hassas siyaset ve kamu politikalarının ele alınması, projelere yatırım yapılması; ve son olarak, değerlendirme ve hesap verebilirlik,

¹⁰ Örneğin bkz, Ruti Tietel, ‘Transitional Jurisprudence: The Role of Law in Political Transformation’, 106 The Yale Law Journal 2009-2080 (1997), p. 2016. Nelson Camilo Sanchez, ‘Corporate Accountability, Reparations and Distributive Justice in Post Conflict Societies’ in Sanbina Michalowski, Corporate Accountability in the Context of Transitional Justice (Routledge, 2013) sf. 114.

¹¹ Douglass North et al., “Violence and the Rise of Open-Access Orders,” 77; Land Policy and Transitional Justice After Armed Conflicts Daniel Fitzpatrick and Akiva Fishman IN D. N. Sharp (ed.), Justice and Economic Violence in Transition, Sf. 263 – 288 at 265.

with other companies, civil society organisations and government bodies to address sensitive political and public policy issues and to invest in practical projects; and evaluation and accountability – identification of key performance indicators for measuring and monitoring the company's social, economic and environmental impacts and reporting on these to internal and external stakeholders.¹²

Although much of the literature on business and conflict focuses on the role played by multi or trans-national corporations, there is a growing emphasis on the possibility of the involvement of local businesses in conflict transformation. Here, it is also recognised that local business has the potential to impact conflict-affected settings both negatively and positively. Killick, Srikantha, and Gündüz identify four generic underlying conditions that are important in promoting and sustaining a role for local private sectors, including a widespread recognition of business interest in peace; an influential and diverse business sector; a (relatively) independent and positively perceived private sector; and leadership by individual champions.¹³ The authors conclude that as our understanding of the importance of economic regeneration as an aspect of peacebuilding deepens, we should have a greater focus on the positive potential of local businesses. This is perhaps particularly relevant in the Turkish context, which we return to below.

From a practical sense, a number of initiatives have been developed in recent years that set standards for businesses operating in conflict-affected settings. At the supranational level, the United Nations Global Compact has, since 2000, been encouraging responsible business practice and gaining commitments from CEOs worldwide to implement universal sustainability principles and to take steps to support UN goals.¹⁴ Foremost amongst international efforts is the establishment in 2013 of the business leadership platform 'Business for Peace' (B4P), which operates as part of the Global Compact and is described as a "platform of close to 150 leading companies and business associations from

yani şirketin toplumsal, ekonomik ve çevresel etkilerini ölçebilmek için anahtar performans göstergelerinin belirlenmesi ve bunların iç ve dış paydaşlara bildirilmesi.¹²

Her ne kadar iş dünyası ve çatışmaya dair literatür çokuluslu ya da uluslararası şirketlerin oynadığı role odaklansa da, çatışma dönüşümünde yerel işletmelerin oynadığı role gösterilen ilgi gittikçe artıyor. Yerel işletmelerin çatışmadan etkilenen ortamları olumlu ve olumsuz olarak etkileme potansiyeline sahip olduklarına dair bir farkındalık mevcut. Killick, Srikantha ve Gündüz, yerel özel sektörün rolünü desteklemekte ve sürdürmekte belirleyici olan dört genelgeçer koşulun olduğunu söylüyor: işletmelerin barış istediğinin herkes tarafından bilinmesi, etkili ve çeşitliliklere sahip bir iş dünyası, görece olarak bağımsız ve olumlu itibara sahip bir özel sektör ve bireysel destekçilerin önderliği.¹³ Yazarlar, barış inşasında ekonomik yenilenmenin önemine dair farkındalığımız arttıkça yerel işletmelerin olumlu potansiyeline daha da önem vereceğimizi öne sürüyor. Aşağıda daha detaylı inceleyeceğimiz üzere, Türkiye örneğinde bu, daha da belirleyici bir unsur.

Yakın geçmişte geliştirilen bir dizi inisiyatif, çatışmadan etkilenmiş ortamlarda faaliyet gösteren işletmeler için standartları belirledi. Uluslararası düzeyde BM Global Compact 2000'den bu yana sorumluluk sahibi iş pratiklerini teşvik ederken dünyanın dört bir yanındaki CEO'ların evrensel sürdürülebilirlik ilkelerini uygulamaya koymasını ve BM hedeflerini desteklemesini sağlıyor.¹⁴ Uluslararası çabalar arasında öne çıkanlara örnek olarak 2013'te kurulan iş dünyası liderliği platformu "Barış İçin İşletmeler"i (B4P) gösterebiliriz. Global Compact bünyesinde yer alan B4P, "37 ülkeden yaklaşık 150 alanında önder şirketin ve iş derneğinin barışa yönelik iş birliğine adanmış platformu" olarak tanımlanıyor.¹⁵ Barış ve güvenliği sürdürmenin esasen devletlerin sorumluluğu olduğunu kabul eden platform, özel sektörün de uygulamaları aracılığıyla barışa önemli

¹² Jane Nelson 'The Business of Peace: The private sector as a partner in conflict prevention and resolution' (2000), published by The Prince of Wales Business Leaders Forum, International Alert and Council on Economic Priorities, available at <http://unprmeb4p.org/the-business-of-peace/> pp. 27-34.

¹³ Nick Killick, VS Srikantha, Canan Gündüz 'The Role of local business in peacebuilding' in M Fischer, H Gießmann, and B Schmelzle (eds.) Berghof Handbook for Conflict Transformation, Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, Berlin, 2005, 6.

¹⁴ Of particular relevance here is the development adoption in September 2015 of 'Agenda 2030'. All 193 Member States of the United Nations adopted 'Agenda 2030', a plan to end extreme poverty, fight inequality and injustice, and protect the planet. Central to this are the 17 Sustainable Development Goals (SDGs) which recognise that ending poverty and other deprivations must go hand-in-hand with strategies that improve health and education, reduce inequality, and spur economic growth, whilst tackling climate change and working to preserve the planet. For more information on the SDGs, see <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>

¹² Jane Nelson 'The Business of Peace: The private sector as a partner in conflict prevention and resolution' (2000), published by The Prince of Wales Business Leaders Forum, International Alert and Council on Economic Priorities, kaynak: <http://unprmeb4p.org/the-business-of-peace/> sf. 27-34.

¹³ Nick Killick, VS Srikantha, Canan Gündüz 'The Role of local business in peacebuilding' in M Fischer, H Gießmann, and B Schmelzle (eds.) Berghof Handbook for Conflict Transformation, Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, Berlin, 2005, 6.

¹⁴ Eylül 2015'de 'Agenda 2030' un benimsenmesi bu bağlamda özellikle önemli. BM'nin 193 üye ülkesi (yani tüm üye ülkeler) aşırı yoksulluğu bitirmeyi, eşitsizlik ve adaletsizlikle mücadele etmeyi ve gezegeni korumayı hedefleyen 'Agenda 2030'u kabul etti. İçinde yer alan 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi, yoksulluğu ve diğer mahrumiyetleri ortadan kaldırmak için sağlık ve eğitim düzeyini arttıracak, eşitsizliği azaltacak, ekonomik büyümeyi destekleyecek stratejilerin yanı sıra iklim değişikliğiyle mücadeleyi ve gezegeni korumak için çabalamayı da içeriyor. Daha fazla bilgi için bkz: <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>

¹⁵ Bkz: <https://www.unglobalcompact.org/take-action/action/peace>

37 countries dedicated to catalyzing collaborative action to advance peace.”¹⁵ The platform recognises that the primary responsibility for maintaining peace and security rests with governments but maintains that the private sector can make important contributions through business practices. Companies that join make three central commitments: 1) to paying heightened attention to the implementation of the UN Global Compact Ten Principles in high-risk and conflict-affected areas; 2) taking action to advance peace, either individually or in collaboration with others; and 3) annually communicating on progress.¹⁶ The platform does not offer a single definition of what it considers a high-risk or conflict affected setting but notes that companies and other stakeholders can expect Business for Peace to be relevant in a wide range of areas, including those experiencing violent conflict including war or insurrection; elevated political and social risk or instability; concerns about human rights abuses; or a transition out of conflict, even if the conflict occurred long ago.¹⁷

The Ten Principles of the United Nations Global Compact draw on a number of international standards for human rights protection, labour standards, environmental protection, and anti-corruption, including the Universal Declaration of Human Rights, the International Labour Organization’s Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work, the Rio Declaration on Environment and Development, and the United Nations Convention Against Corruption. The principles state the following: Principle 1: Businesses should support and respect the protection of internationally proclaimed human rights; and Principle 2: make sure that they are not complicit in human rights abuses; Principle 3: Businesses should uphold the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining; Principle 4: the elimination of all forms of forced and compulsory labour; Principle 5: the effective abolition of child labour; and Principle 6: the elimination of discrimination in respect of employment and occupation; Principle 7: Businesses should support a precautionary approach to environmental challenges; Principle 8: undertake initiatives to promote greater environmental responsibility; and Principle 9: encourage the development and diffusion of environmentally friendly technologies; Principle 10: Businesses should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery. In addition to paying heightened attention to these principles, companies that are part of the Business for Peace platform also agree to take action to advance peace. The emphasis here is on a locally-driven approach;

¹⁵ See <https://www.unglobalcompact.org/take-action/action/peace>

¹⁶ See <https://www.unglobalcompact.org/take-action/action/peace>

¹⁷ See https://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Peace_and_Business/B4P_Flyer.pdf

katkıları bulunabileceğini savunuyor. Platforma katılan şirketler üç temel taahhütte bulunuyor: 1 – Yüksek riskli ve çatışmadan etkilenmiş bölgelerde BM Global Compact On İlke’nin uygulanmasına özen göstermek, 2 – Tek başlarına ya da diğerleriyle iş birliği hâlinde barışı yaygınlaştırmak için harekete geçmek, ve 3 – İlerlemeleri ve kazanımları her yıl bildirmek.¹⁶ Yüksek riskli ya da çatışmadan etkilenmiş bölgeden kastın ne olduğuna dair platformun tek bir tanımı yok; fakat şirketlerin ve diğer paydaşların, “Barış İçin İşletmeler”in bir dizi durumda geçerli olduğunu akılda bulundurmasını söylüyor; örneğin şiddetli çatışmalar (savaş ve ayaklanmalar dahil), yüksek siyasi ve toplumsal istikrarsızlık, insan hakları ihlalleri ya da çatışmadan çıkış dönemi (çatışma uzun süre önce gerçekleşmiş olsa dahi).¹⁷

BM Global Compact’ın On İlkesi insan haklarının korunması, çalışma standartları, çevrenin korunması ve yolsuzlukla mücadeleyle ilişkin bir dizi uluslararası standarda dayanıyor; bunların içinde Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, Uluslararası Çalışma Örgütü’nün Çalışmaya İlişkin Temel Haklar ve İlkeler Bildirgesi, Rio Çevre ve Kalkınma Bildirgesi ve Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi var. İlkeler şöyle: 1 – İş dünyası, ilan edilmiş insan haklarını desteklemeli ve haklara saygı duymalı ve 2- insan hakları ihlallerinin suç ortağı olmamalıdır; 3 - İş dünyası, çalışanların sendikalaşma ve toplu müzakere özgürlüğünü desteklemelidir; 4 - Zorla ve zorunlu işçi çalıştırma uygulamasına son verilmelidir; 5 - Her türlü çocuk işçi çalıştırılmasına son verilmelidir; 6 - İşe alım ve işe yerleştirmede ayrımcılığa son verilmelidir; 7 - İş dünyası, çevre sorunlarına karşı ihtiyati yaklaşımları desteklemelidir ve 8 - Çevresel sorumluluğu artıracak her türlü faaliyete ve oluşuma destek vermelidir, ve 9 - Çevre dostu teknolojilerin gelişmesini ve yaygınlaşmasını desteklemelidir; 10 - İş dünyası, rüşvet ve haraç dahil her türlü yolsuzlukla savaşmalıdır. Barış İçin İşletmeler’in altındaki şirketler bu ilkelere riayet etmenin yanı sıra barışı yaymayı da kabul eder. Bu noktada yerel bir yaklaşım benimsenmektedir; “Barış İçin İşletmeler”in amacı, Global Compact Yerel Ağları’nın kapasitesini arttırmak suretiyle katılımcıların sorumluluk sahibi işletme pratiklerini hayata geçirebilmesini ve barışı yaymasını mümkün kılmaktır. Günümüzde 21 yerel ağ mevcuttur: Brezilya, Kanada, Kolombiya, Mısır, Almanya, Hindistan, Endonezya, Irak, İsrail, Meksika, Nijerya, Pakistan, Polonya, Kore Cumhuriyeti, Sri Lanka, Sudan, Türkiye, Uganda, Ukrayna, Birleşik Arap Emirlikleri ve Birleşik Krallık. Bu yerel ağlar eğitim ziyaretleri, bilgi paylaşımı, çalışma grupları aracılığıyla, bunlara ek olarak yerel

¹⁶ Bkz: <https://www.unglobalcompact.org/take-action/action/peace>

¹⁷ Bkz: https://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Peace_and_Business/B4P_Flyer.pdf

'Business for Peace' works to develop the capacity of Global Compact Local Networks to support participants in their efforts to conduct responsible business practices and advance peace. To date 21 local networks have joined, in Brazil, Canada, Colombia, Egypt, Germany, India, Indonesia, Iraq, Israel, Mexico, Nigeria, Pakistan, Poland, Republic of Korea, Sri Lanka, Sudan, Turkey, Uganda, Ukraine, United Arab Emirates and United Kingdom. These local networks advance the Business for Peace agenda through learning exchanges, information sharing, working groups, and by facilitating partnerships and dialogues that tackle issues specific to local contexts.¹⁸

In terms of what 'heightened attention' to the implementation of the Ten Principles might involve, Business for Peace outlines that this means that companies should take action to ensure their activities – throughout their operations and supply chains, with a special focus on conflict-affected and high-risk environments – are consistent with the Ten Principles and international standards. "Doing no harm and implementing responsible business practices in these environments may be more challenging", the guidance notes, but the consequences of a company's action or in-action are likely to be much greater, both for the business and for society.¹⁹ Taking action to advance peace might include companies engaging in projects and initiatives to advance peace, supported by Business for Peace. Given the importance of local context, companies are encouraged to participate in multi-stakeholder dialogue to identify and prioritize local issues where the private sector can make a positive contribution. By working collaboratively with other stakeholders, including Global Compact Local Networks, companies can develop and expand projects and initiatives to make progress on local issues that will contribute to peace, stability and development. The platform also recommends that companies should consider how they can become an advocate for peace among their peers, employees, customers, investors and the public.²⁰ To fulfil the third requirement, to annually communicate on progress, companies are encouraged to use their annual Communication on Progress (COP) to make public their actions in this area. The guidance notes that examples of company action that go beyond "do no harm" to assist societies in building peace will be the vanguard component of this platform.²¹

bağlantılara has sorunları çözmek için ortaklıklar tesis edip diyalog kurarak "Barış İçin İşletmeler" ajandasını uygulamaya geçirmektedir.¹⁸

On İlke'nin uygulanmasına "özellikle dikkat etmek" derken neyin ifade edildiği, "Barış İçin İşletmeler" tarafından şöyle açıklanmaktadır: şirketlerin, operasyonel faaliyetleri ve tedarik zincirleri aracılığıyla (özellikle çatışmadan etkilenmiş ve yüksek riskli bölgelerde) faaliyetlerinin On İlke ve uluslararası standartlara uyumlu olduğunu garantilemesi gerekmektedir. Rehber, "böylesi ortamlarda zarar vermemek ve sorumluluk sahibi işletme pratiklerini uygulamaya geçirmek daha zor olabilir," demektedir; fakat buna mukabil, şirketlerin eylemleri ya da eylemsizliği de böylesi bir ortamda hem şirket hem toplum için daha büyük sonuçlar ortaya çıkaracaktır.¹⁹ Barışı yaymaya yönelik eylemler arasında şirketlerin Barış İçin İşletmeler tarafından desteklenen projelere ve inisiyatiflere katılması gösterilebilir. Yerel bağlamın önemi göz önünde bulundurularak şirketlerin, çok paydaşlı diyaloglara girerek özel sektörün olumlu bir katkıda bulunabileceği yerel konuları tanınması ve öncelik sırasına koyması gerekmektedir. Şirketler, aralarında Global Compact Yerel Ağları'nın da bulunduğu paydaşlarla birlikte çalışarak barışa, istikrara ve kalkınmaya katkıda bulunacak biçimde yerel sorunlara odaklanan projeler ve inisiyatifler geliştirebilir. Platform aynı zamanda, şirketlerin diğer şirketler, çalışanlar, müşteriler, yatırımcılar ve kamu nezdinde nasıl barış savunucusu olabileceklerini değerlendirmelerini öneriyor.²⁰ Üçüncü koşulu (ilerleme ve kazanımları her yıl bildirmek) yerine getirme hususunda ise şirketlerin yıllık İlerleme Raporlarını, bu alandaki faaliyetlerini duyurmak için kullanmaları teşvik ediliyor. Rehber, bu platformda öncülüğün, barış inşasında toplumlara "zarar vermemek"ten ötede bir destek veren şirketlere gideceğini belirtiyor.²¹

BM Global Compact Barış İçin İşletmeler'in ortaya koyduğu ilkeler ve rehber takdir edilesi; fakat bir eksikliği var, o da uygulanmasının tamamen isteğe bağlı olması, dolayısıyla şirketlerin On İlke'deki en küçük standartlara bile uyma mecburiyetinin esasen bulunmaması. Buna ek olarak kimi yorumcular, işletme-barış inisiyatiflerinin yarardan çok zarara sebep olabileceğini söylüyor: "örneğin çatışma veya baskı dönemlerinden sonra ekonominin özgürleşmesi ve açılması, barış kadar çatışma da üretebilir; iş dünyasının insan hakları girişimleri, yaptırım olmayan rehber nitelikli yaklaşımı sebebiyle genelde tesirsiz kalır; okul ve

18 See <https://www.unglobalcompact.org/take-action/action/peace-local-activities>

19 See https://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Peace_and_Business/B4P_Flyer.pdf

20 See https://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Peace_and_Business/B4P_Flyer.pdf

21 See https://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Peace_and_Business/B4P_Flyer.pdf

18 Bkz: <https://www.unglobalcompact.org/take-action/action/peace-local-activities>

19 Bkz: https://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Peace_and_Business/B4P_Flyer.pdf

20 Bkz: https://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Peace_and_Business/B4P_Flyer.pdf

21 Bkz: https://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Peace_and_Business/B4P_Flyer.pdf

The principles and guidance outlined by the Business for Peace platform of the UN Global Compact are laudable but arguably its major weakness is that the initiative is entirely voluntary and thus there is no requirement that businesses conform with even the relatively minor standards elucidated in the Ten Principles. Additionally, in a broader sense, some commentators sound a cautionary note about business-peace initiatives which, it is argued, can also do more harm than good: “[f]or example, liberalized economic opening after conflict or repression can be as likely to generate conflict as peace, business engagement in human rights is often undermined by its nonpunitive “checklist” or “guideline” reporting nature, philanthropic efforts like building schools or hospitals can lead to conflict as businesses usurp local government roles, and bodies like the UN can engage in “bluwashing” if initiatives are based only in corporate self-reporting that is not independently verified.”²² That said however, a number of studies show that initiatives by businesses can in fact influence peace and have a significant impact. These include the fact that national firms are more likely to be successful than multi-national firms in local peace and development initiatives; the role of CEOs is essential in business-peace success; firms can enjoy reputational rewards for peace-building action in fragile local communities; and business development partnerships show significant promise in specific circumstances.²³ The following sections investigate the role that business has played in peace-building and transition in the specific examples of Colombia and Myanmar.

²² Jason Miklian and Juan Pablo Medina Bickel ‘Theorizing Business and Local Peacebuilding Through the “Footprints of Peace” Coffee Project in Rural Colombia’ (2018) *Business & Society* 1-40, 2 (notes omitted).

²³ Jason Miklian & Peer Schouten ‘Broadening ‘business’, widening ‘peace’: a new research agenda on business and peace-building’ (2019) 19:1 *Conflict, Security & Development*, 1-13, 2 (notes omitted).

hastane inşa etmek gibi hayırseverlik odaklı girişimler işletmelerin yerel yönetimlerin rolünü çalması sebebiyle çatışmaya yol açabilir ve BM gibi kuruluşlar, inisiyatiflerin dış denetime tabi olmayan kendini raporlama durumlarında olmayan şeyleri oluyormuş gibi gösterebilir.”²² Fakat öte yandan kimi araştırmalar, işletme inisiyatiflerinin barışı etkileyebileceğini ve kaydadeğer bir etki yaratabileceğini göstermektedir. Buna kanıt olarak şunlar öne sürülmektedir: yerel barış ve kalkınma girişimlerinde ulusal şirketler, uluslararası şirketlere göre daha başarılı olmaktadır; işletme-barış girişimlerinin başarılı olmasında CEO’ların rolü esastır; kırılğan yerel topluluklarda şirketler barış inşası ödülü olarak yüksek itibar edinebilir; ve belirli koşullar altında işletme kalkınma ortaklıkları yüksek potansiyel vadetmektedir.²³ Bir sonraki bölümde Kolombiya ve Myanmar’da iş dünyasının barış inşasında ve geçiş döneminde oynadığı rol incelenecektir.

²² Jason Miklian and Juan Pablo Medina Bickel ‘Theorizing Business and Local Peacebuilding Through the “Footprints of Peace” Coffee Project in Rural Colombia’ (2018) *Business & Society* 1-40, 2 (notlar atlandı).

²³ Jason Miklian & Peer Schouten ‘Broadening ‘business’, widening ‘peace’: a new research agenda on business and peace-building’ (2019) 19:1 *Conflict, Security & Development*, 1-13, 2 (notlar atlandı).

II. LEARNING FROM COLOMBIA: BUILDING PEACE THROUGH BUSINESS

During the 55 years of a complex internal conflict involving different and evolving state and non-state actors, both the business community and society in general in Colombia largely assumed that the primary responsibility for peace, security and development rested with the state. However, since the initial peace negotiations started in the 1990s with the ELN, culminating in the 1998 agreement, the private sector began proactively taking a role as a peace-builder in its area of influence. This initial drive to “do good by doing business” came as a realisation that commercial and investment activities can have both a positive and negative impacts. By minimising the potential negative externalities of their business operations, and thereafter adapting their business models to a context of conflict to contribute to peace-building, leading companies with strategies rooted in corporate responsibility and sustainability-thinking first started minimising financial risks and constraints in the companies’ operating capacity as well as reputational risks. They then began to apply those reactive risk-management learnings to more proactive attitudes in engaging with key stakeholders in the resolution of the conflict, creating a competitive advantage in return via a continued stakeholder dialogue that ensured the long-term sustainability of their operations, as well as the identification of new business opportunities in the communities they source and are sourced from.²⁴

Private sector involvement directly or indirectly in peace-building activities up until the Colombian government and FARC agreed to a ceasefire on 23 June 2016 has evolved over time. Initially, the private sector – via the main trade bodies and business associations – signed the 1998 agreement reached by the Government and the National Liberation Army (ELN) in Mainz (Germany). Regarding the negotiations with the FARC (Revolutionary Armed Forces of Colombia), the government of Andrés Pastrana (1998-2002) sought the initial support of the private sector in the negotiations, but the process broke down three years later in February 2002 due to a major spike in guerrilla violence and a lack of serious proposals from the government. There was always a high-level representative from the business sector on the thematic committee, although in the last period of negotiations the Presidential Commission relegated the business sector to the background, limiting it only to technical issues. In this way,

²⁴ See Maria Prandi ‘Building peace through business: From armed conflicts to peace-building’ in M Prandi and JM Lozano (eds) CSR in conflict and post-conflict environments: from risk management to value creation School for a Culture of Peace (UAB) / Institute for Social Innovation (ESADE), 17-34, 30.

II. KOLOMBİYA’DAN DERSLER: İŞLETMELERLE BARIŞI İNŞA ETMEK

Çeşitli devlet ve devlet-dışı aktörlerinin dahil olduğu 55 yıllık geçmişe sahip karmaşık iç çatışma esnasında Kolombiya’da hem iş dünyası hem de genel anlamda toplum, barış, güvenlik ve kalkınma için esas sorumluluğun devlete ait olduğunu varsaydı. Fakat 1990’larda Ulusal Kurtuluş Örgütü’yle ilk barış müzakerelerinin başlamasından 1998’deki anlaşmaya geçen sürede özel sektör, kendi etki alanında proaktif olarak barış inşası çalışmalarına iştirak etmeye başladı. Ticari faaliyetlerin ve yatırım faaliyetlerinin hem olumlu hem olumsuz etkilerinin olabileceğinin anlaşılmasının ardından “işletmeler aracılığıyla fayda sağlamak” yönünde bir yaklaşım oluştu. İşletme operasyonlarının olası olumsuz yönlerini minimuma çeken ve barış inşasına katkıda bulunmak adına işletme modellerini çatışma bağlamına uyarlayan öncü şirketler, kurumsal sorumluluk ve sürdürülebilirlik stratejileri güderek finansal risklerini, şirketlerin operasyonel kapasitesi üzerindeki kısıtları ve itibar kaybı risklerini azalttı. Daha sonra bu reaktif risk yönetimi tekniklerini daha proaktif tavırlara dönüştüren şirketler, çatışma çözümünün başlıca paydaşlarıyla iletişim kurmaya, faaliyetlerinin uzun vadeli sürdürülebilirliğini sağlayacak devamlı paydaş diyaloglarıyla rekabet avantajı sağlamaya ve mevcut buldukları topluluklarda yeni iş fırsatları yaratmaya başladı.²⁴

Kolombiya hükümeti ve FARC arasında 23 Temmuz 2016 tarihinde ateşkesin imzalanmasına değin gerçekleşen özel sektörün doğrudan ya da dolaylı olarak barış inşası eylemlerine katkıda bulunma faaliyetleri, zaman içinde değişim gösterdi. Başlangıçta özel sektör, başlıca meslek örgütleri ve iş dernekleri aracılığıyla Almanya’nın Mainz kentinde hükümet ve Ulusal Kurtuluş Örgütü arasında 1998 yılında varılan anlaşmayı imzaladı. FARC (Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri) ile müzakereler öncesinde Andrés Pastrana hükümeti (1998-2002) öncelikle özel sektörün desteğini tale petti, fakat üç yıl sonra Şubat 2002’de gerilla şiddetinin artması ve hükümetin kaydedeğer bir teklif yapmamış olması sebebiyle süreç akamete uğradı. Tematik komitede iş dünyası adına yüksek düzey bir temsilci her daim bulunuyordu, fakat müzakerelerin son döneminde Başkanlık Komisyonu özel sektörü geri plana atmıştı ve sadece teknik meselelere dahil ediyordu. Hükümet bu sayede Kolombiya özel sektörünün, FARC tarafından gündeme getirilen ekonomik sorunları yorumlayacağını ve bunlara müdahale edeceğini umuyordu.

²⁴ Bkz: Maria Prandi ‘Building peace through business: From armed conflicts to peace-building’ in M Prandi and JM Lozano (eds) CSR in conflict and post-conflict environments: from risk management to value creation School for a Culture of Peace (UAB) / Institute for Social Innovation (ESADE), 17-34, 30.

the government was hoping that the private sector in Colombia would interpret and respond to the economic issues brought up by the FARC.

This private sector's initial pro-peace stance contrasts with the period President Álvaro Uribe was in power (2002-2010). During that time, the application of the so-called "democratic security policy" and an emphasis on a military resolution to the conflict received support from the business sector because *de facto* it meant greater and better mobility for businesses around the country. The private sector's support of the reintegration of demobilised guerrillas under Uribe's government therefore often reflected "gratitude" from Colombian businesses for the government's efforts to improve companies' operative capacity in the country. It was also a response to President Uribe's explicit call for Colombian companies to help to provide jobs within their areas of operation to the more than 50,000 soldiers recently demobilised.

Throughout the years after Álvaro Uribe's presidency and the peace process with the FARC under President Juan Manuel Santos, culminating in the agreement of 2016 – and coinciding with a global recession that created uncertainty in the context in which businesses operate around the world – debate on the role of business in society has continued. The result of this debate has been a challenge to the dominant business theory defined by Milton Friedman in which the social responsibility of business is only to increase its profits, maximising shareholder value. This has given rise to the adoption of other alternative models that followed an emerging 'stakeholder theory'.²⁵ These alternative models, also known as "Inclusive Business Models", are policies and operating practices that enhance the competitiveness of a company, while simultaneously advancing the economic and social conditions in the communities in which they operate.

After more than half a century of conflict, costing an estimated 220,000 lives and causing over 5 million people to flee their homes, there has been severe consequences for the country's prosperity, especially in the rural areas where violence was concentrated. The 2016 accord makes a "peace dividend" of economic growth whose benefits are shared by all Colombians, not just some of those living in its big cities, a real possibility—and also a necessity—if the peace accord is to succeed in practice. In Colombia, with a conflict legacy of fractured communities, distrust of law, large numbers of displaced people, and demobilized ex-combatants who may find it difficult to re-skill or upskill to engage in the formal economy, the role of these alternative business models have been proven to be an effective tool to support the state's actions to build and maintain peace.²⁶

²⁵ See, for example, Porter and Kramer's 'Creating Shared Value' (CSV) (Porter and Kramer, 2011 - "Creating Shared Value: Redefining Capitalism and the Role of the Corporation in Society", Porter, Michael E., and Mark R. Kramer. "Creating Shared Value." Harvard Business Review 89, nos. 1-2 (January-February 2011): 62-77.

²⁶ See 'A Path to Peace through Inclusion' The Economist Intelligence Unit, 2017.

Özel sektörün başlangıçtaki bu barış yanlısı tavrı, Başkan Álvaro Uribe'nin iktidarında (2002-2010) değişti. Bu dönemde sözde "demokratik güvenlik politikaları"nın uygulanmaya koyulması ve çatışmanın askeri yollarla çözüleceğinin vurgulanması özel sektörden destek aldı; zira bunun fiili olarak ülkedeki şirketlere daha iyi hareketlilik imkanları sunacağı düşünülüyordu. Uribe hükümetinin eski gerillaları topluma yeniden kazandırmasına özel sektörün gösterdiği destek, esasen Kolombiyalı şirketlerin, ülkedeki operasyonel kapasitelerinin artırılmasına yönelik hükümetin gösterdiği çabalara duyduğu minnettarlıktan ötürüydü. Başkan Uribe'nin Kolombiyalı şirketlere operasyonel bölgelerinde, yakın zamanda silah bırakmış 50,000'den fazla eski gerillaya iş vermeleri yönünde yaptığı çağırının da bunda payı vardı.

Álvaro Uribe'nin başkanlığından sonraki yıllarda da, Başkan Juan Manuel Santos liderliğinde FARC'la yürütülen barış süreci esnasında, bunun neticesi olan 2016 anlaşmasında ve eşzamanlı olarak işletmelerin geleceğine yönelik dünyanın dört bir yanında belirsizlik yaratan küresel ekonomik durgunluk sırasında, işletmelerin toplumdaki rolüne dair tartışma devam etti. Bu tartışmanın sonucu olarak Milton Friedman'ın ortaya attığı, işletmenin toplumsal sorumluluğunun kâr marjını ve hissedar değerini arttırmak olduğu başat işletme teorisi eskisi kadar yaygın kabul görmez oldu. Bunun sonucu olarak "paydaş teorisi"ni benimseyen alternatif modeller kabul görmeye başladı.²⁵ "Kapsayıcı İşletme Modelleri" olarak isimlendirilen bu alternatif modeller, şirketin rekabet gücünü artırırken bir yandan da içinde faaliyet gösterdiği toplulukların ekonomik ve toplumsal koşullarını iyileştiren politikaları ve işleyiş ilkelerini kapsıyor.

Yarım yüzyıldan fazla süren ve tahmini 220,000 hayata mal olan, 5 milyondan fazla insanı da yerinden eden bu çatışma ülkenin refahına ciddi anlamda zarar verdi, bilhassa şiddet olaylarının yoğunlaştığı kırsal bölgelerde. 2016 anlaşması, getirilerinin sadece büyük şehirlerde yaşayanlar değil tüm Kolombiyalılar tarafından paylaşılacağı şekilde ekonomik büyümenin "barış kazanımları"ndan söz ediyordu. Barış anlaşmasının uygulamada başarılı olabilmesi için bu zorunluydu. Çatışma dolu geçmişin ayrıştırdığı topluluklar, hukuka güvensizlik, çok sayıda yerinden edilmiş insan ve kayıtlı ekonomide kendilerine yer bulmalarını sağlayacak becerileri edinmekte güçlük çeken eski gerillalar gibi faktörlerin söz konusu olduğu Kolombiya'da bu alternatif işletme modellerinin devletin barış inşa etme ve sürdürme faaliyetlerini desteklemekte başarılı olduğu gözlemleniyor.²⁶

²⁵ Örneğin bkz: Porter and Kramer's 'Creating Shared Value' (CSV) (Porter and Kramer, 2011 - "Creating Shared Value: Redefining Capitalism and the Role of the Corporation in Society", Porter, Michael E., and Mark R. Kramer. "Creating Shared Value." Harvard Business Review 89, nos. 1-2 (Ocak-Şubat 2011): 62-77.

²⁶ Bkz: 'A Path to Peace through Inclusion' The Economist Intelligence Unit, 2017.

i. FROM RISK MANAGEMENT TO CREATING SHARED VALUE

As noted above, the peace agreement in 2016 coincided with increasingly deteriorating macro-economic conditions for Colombia, which until then had been growing steadily thanks to good conditions in the commodities' markets on which the country is reliant. In addition to that, a sharp rise in the US dollar slowed the rate of GDP growth from an average of over 4% a year during 2001–15 to 2% in 2016. As growth slowed, the government's budget deficit rose to 4% of GDP in 2016, from 2.4% two years earlier, generating a spending challenge for the Colombian state to meet the terms of the peace accord. At one time, the FARC controlled an estimated one-third of Colombia's territory. Although that was reduced over the years, there remain substantial parts of the country that in effect have been beyond the reach of the state but are now to be brought under the rule of law. That reintegration involves an increase in public spending, from funding effective law enforcement to building roads and other essential infrastructure. Some estimates placed the additional government spending needed to implement the accord as high as US dollar 44bn until 2020. There may be some cost savings, at least in the medium term, due to the 'peace dividend', from reduced military spending to the handing over by FARC of assets acquired during the conflict, but these are outweighed by the increase in budget needs and the state's cost of borrowing due to a strong US dollar.²⁷

Other challenges include demobilising and reintegrating members of the FARC, something on which the government has a relatively good record; driving out the illegal drugs trade, of which the FARC traditionally has controlled an estimated 60% or more; and creating jobs in areas where the lack of formal economic opportunities have driven many into organised crime. The people displaced from their homes need a satisfactory outcome, and to avoid a sense of injustice, as do those who were not part of the FARC.

A company's social responsibility in contexts of complex armed conflict like Colombia's involve multiple stakeholders must thus be adapted to this kind of complex setting, and this requirement is valid for both global corporations and SMEs, both public and private companies, and both domestic and foreign companies. Companies must thus be aware of the context of conflict in which they are operating, as well as the actors, and adapt their business and stakeholders' relations from the perspective of "conflict sensitivity".

²⁷ Maria Prandi 'Building peace through business: From armed conflicts to peace-building' in M Prandi and JM Lozano (eds) CSR in conflict and post-conflict environments: from risk management to value creation School for a Culture of Peace (UAB) / Institute for Social Innovation (ESADE), 17-34, 30.

i. RİSK YÖNETİMİNDEN ORTAK DEĞERLER YARATMAYA GİDEN YOL

Yukarıda ifade edildiği gibi, Kolombiya'da 2016 barış anlaşması, gitgide kötüleşen makroekonomik koşullarla aynı döneme denk geldi; o zamana kadar ülke, bağımlı olduğu mal piyasalarındaki iyi koşullar nedeniyle düzenli olarak büyüyordu. Buna ek olarak ABD dolarının hızlı yükselişi GSYİH büyüme oranını 2001-15 arası yılda ortalama %4'ten 2016'da %2'ye düşürdü. Büyüme yavaşladıkça hükümetin bütçe açığı, iki yıl önce GSYİH'in %2,4'ü iken 2016'da %4'üne yükseldi. Bu da Kolombiya hükümetinin barış anlaşmasının koşullarını sağlayabilmesi için harcama yapmasını zorlaştırdı. FARC bir noktada Kolombiya topraklarını yaklaşık üçte birinin kontrolünü elinde tutuyordu. Yıllar içinde bu oran azaldıysa da ülkede pratikte devletin kontrolünde olmayan bölgeler hâlen mevcut. Bu bölgelerin ülkeye entegrasyonu sürecinde kolluk kuvvetlerinin finanse edilmesi, yol inşası ve diğer temel altyapı gereksinimleri gibi nedenlerden ötürü kamu harcamalarının artması gerekecek. Kimi tahminlere göre anlaşmanın uygulanması için 2020'ye kadar gereken ek hükümet harcamaları 44 milyar ABD dolarını bulabilir. "Barış getirileri"nden ötürü orta vadede maliyetten tasarruf söz konusu olabilir, askeri harcamaların azalması ve FARC'ın çatışmada elde ettiği varlıkları iade etmesi gibi sebeplerden ötürü; fakat bütçe gereksinimleri ve ABD dolarının güçlü olması sebebiyle devletin borçlanma maliyeti bunlara kıyasla daha ağır basmaktadır.²⁷

Diğer zorluklar arasında şunlar yer alıyor: FARC üyelerinin silahları bırakması ve topluma kazandırılması (bu konuda hükümetin görece başarılı olduğu söylenebilir), yasadışı uyuşturucu ticaretiyle mücadele (geçmişte FARC'ın bu ticaretin yaklaşık %60 ya da daha fazlasını kontrol ettiği tahmin ediliyordu) ve kayıtlı ekonomik imkânların olmaması nedeniyle insanların organize suça itildiği bölgelerde istihdam yaratmak. Yerinden edilen insanlar için de onları tatmin edecek ve haksızlığa uğramış hissettirmeyecek bir çözüm bulunması gerekli; bu, FARC üyesi olmayan insanlar için de geçerli.

Kolombiya'daki gibi karmaşık silahlı çatışma bağlamında şirketlerin sosyal sorumluluğu, birden fazla paydaşın mevcut olduğu bu komplike bağlamın gereksinimlerine uyum sağlamalıdır; bu, küresel şirketler ve kobiler, kamu sektörü ve özel şirketler, yerli ve yabancı firmalar için geçerlidir. Şirketler içinde yer aldıkları çatışma ortamının ve bu ortamdaki aktörlerin farkında olmalı, işletme ve paydaş ilişkilerini "çatışma hassasiyeti" gözeterek yeniden düzenlemelidir.

²⁷ Maria Prandi 'Building peace through business: From armed conflicts to peace-building' in M Prandi and JM Lozano (eds) CSR in conflict and post-conflict environments: from risk management to value creation School for a Culture of Peace (UAB) / Institute for Social Innovation (ESADE), 17-34, 30.

ii. OPERATING IN COMPLEX ENVIRONMENTS: CONFLICT SENSITIVITY

The theory of “conflict sensitivity” holds that it is necessary for the private sector’s operations in countries in tension or armed conflict to adopt a “sensitive view” of the context and thus avoid having a negative impact on the degree of violence in the country through a series of tools and resources. One of these tools arose in the mid-1990s under the name of “Do No Harm.” In her study, Anderson identified some of the factors that may reduce or reinforce tension in a setting of armed conflict, such as the “connectors” and “dividers” of the society in conflict.²⁸ This stress on analysing the positive “connecting” factors, and not only the negative ones, is one of the most novel contributions of Anderson’s approach which indicates that companies should foster the “connectors” of the society in conflict and avoid fostering the “dividers”.²⁹

Conflict sensitivity is therefore a way of planning and evaluating intervention in contexts of tension or armed conflict. Its purpose is to analyse the context of peace and conflict, understand and anticipate the interaction between the intervention itself and the contexts, and avoid negative impacts and maximise positive impacts of the actions undertaken.³⁰ This framework stems from circles working in humanitarian aid, yet it can be partly extrapolated to the private sector. Being “sensitive” means not that companies must necessarily get involved peace-building in action but that there are different ways a company can approach the conflict. According to Jonathan Goodhand³¹ international interventions in contexts of tension or armed conflict can be classified into three different kinds of approaches: a) intervention around the conflict: affecting different realms of peace-building (such as activity in the primary, secondary or tertiary sector) without taking into account the context of tension or armed conflict. This approach views the tension or conflict as an externality to the project that does not need to be considered unless it negatively affects the project undertaken; b) intervention in the conflict: affecting different realms of peace-building (such as development or humanitarian action) but taking into account the context of tension or armed conflict, both minimising the risks that the context can entail for the project and minimising the risks that the project can entail for the context; and c)

²⁸ Mary B. Anderson Do No Harm: How Aid Can Support Peace - or War (1999: Lynne Rienner Publishers).

²⁹ See Cécile Barbeito Thonon, Gema Redondo, and Nuria Tomàs Mayo ‘La construcción de paz aplicada. Claves para incorporar una perspectiva de construcción de paz en los proyectos de intervención internacional en contextos de conflicto armado y/o tensión’ Quaderns de Construcció de Pau No. 1. November 2007.

³⁰ See ‘Conflict-Sensitive Approaches to Development, Humanitarian Assistance and Peace Building: Tools for Peace and Conflict Impact Assessment, a Resource Pack’ (2004) International Alert. Available at <https://www.international-alert.org/publications/conflict-sensitive-approaches-development-humanitarian-assistance-and-peacebuilding>

³¹ Jonathan Goodhand Aiding Peace?: The Role of NGOs in Armed Conflict (Lynne Rienner Publishers: 2006)

ii. KARMAŞIK ORTAMLARDA ÇALIŞMAK: ÇATIŞMA HASSASİYETİ

“Çatışma hassasiyeti” teorisi, gerilim ya da silahlı çatışma yaşanan ülkelerde özel sektör faaliyetlerinin bağlama yönelik “hassas bir yaklaşım” geliştirmesi ve bu doğrultuda geliştirilen bir dizi araç ve kaynak aracılığıyla ülkede yaşanan şiddete katkıda bulunmaktan kaçınması gerektiğini öne sürer. 1990’ların ortasında gündeme oturan bu araçlardan birine “Zarar verme” adı verilmişti. Anderson, silahlı çatışma ortamında şiddeti azaltan veya arttıran faktörlere değindiği çalışmasında, çatışma hâlindeki toplumda yer alan “bağlayıcılar” ve “bölücüler”den bahseder.²⁸ Anderson’ın yaklaşımındaki en yenilikçi tavırlardan biri de sadece olumsuz faktörleri değil, olumlu “bağlayıcı” faktörleri de incelemeye yapılan vurgudur; Anderson’a göre şirketler, toplumdaki “bağlayıcı”ları desteklemeli, “bölücü”leri desteklemektense kaçınımalıdır.²⁹

Çatışma hassasiyeti, gerilim ya da silahlı çatışma bağlamlarında müdahaleyi planlamaya ve değerlendirmeye yönelik bir yöntemdir. Amacı, barış ve çatışma bağlamını analiz etmek, müdahale ve bağlamlar arasındaki etkileşimi anlamak ve öngörmek, olumsuz etkilerden kaçınıp olumlu eylemleri azami seviyeye çıkarmaktır.³⁰ İlk olarak insani yardım çevrelerinde formüle edilmiş bu çerçeveye özel sektöre de kısmen uyarlanabilmektedir. “Hassasiyet” şirketlerin barış inşası eylemlerine katılmak zorunda olmasından ziyade, şirketlerin çatışmaya yönelik alabileceği bir dizi tavır olduğunu belirtmektedir. Jonathan Goodhand’e göre³¹ gerilim ve silahlı çatışma bağlamlarında uluslararası müdahaleler üç farklı yaklaşıma ayrılabilir: a) çatışma etrafında müdahale: gerilim ya da silahlı çatışma bağlamını hesaba katmaksızın barış inşası faaliyetlerinin farklı alanlarını etkilemek (örneğin birinci, ikinci ve üçüncü sektörde faaliyetler). Bu yaklaşıma göre yaşanan gerilim veya çatışma, projeyi doğrudan etkilemediği sürece göz ardı edilebilir; b) çatışmaya müdahale: kalkınma ya da insani eylem gibi barış inşasının farklı alanlarını etkiler, aynı zamanda gerilim ve çatışma bağlamını hesaba katarak hem bağlamın proje için yaratabileceği riskleri, hem de projenin bağlam için yaratabileceği riskleri minimuma indirmeye çalışır; ve c) çatışma üzerinde müdahale: gerilim veya silahlı çatışmadan doğrudan kaynaklanan sebep ve

²⁸ Mary B. Anderson Do No Harm: How Aid Can Support Peace - or War (1999: Lynne Rienner Publishers).

²⁹ Bkz: Cécile Barbeito Thonon, Gema Redondo, and Nuria Tomàs Mayo ‘La construcción de paz aplicada. Claves para incorporar una perspectiva de construcción de paz en los proyectos de intervención internacional en contextos de conflicto armado y/o tensión’ Quaderns de Construcció de Pau No. 1. Kasım 2007.

³⁰ Bkz: ‘Conflict-Sensitive Approaches to Development, Humanitarian Assistance and Peace Building: Tools for Peace and Conflict Impact Assessment, a Resource Pack’ (2004) International Alert. Kaynak: <https://www.international-alert.org/publications/conflict-sensitive-approaches-development-humanitarian-assistance-and-peacebuilding>

³¹ Jonathan Goodhand Aiding Peace?: The Role of NGOs in Armed Conflict (Lynne Rienner Publishers: 2006)

intervention on the conflict: affecting realms of peace-building in order to act on the causes or consequences directly related to the situation of tension or armed conflict.

Transferring these distinctions to the operative practice of companies in contexts of armed conflict, we could distinguish between a) companies that intervene in a context of tension or armed conflict without taking into account the unique context (around the conflict); b) companies that get involved in peace-building in a country (on the conflict) and companies that are in the middle, that is, c) companies that do not alter their usual activity but do take into account the specificities of the context of tension or armed conflict and act in consequence (in the conflict).³² The four case studies examined below arguably fall into the category of companies that get involved in peace-building in a country (on the conflict).

Consistent with the idea that businesses should show conflict sensitivity, and even though it is difficult to demand that companies make a commitment to contributing to peace in the settings in which they operate, the argument is that they should at least accept the responsibility to not negatively affect the context of violence or post-violence. They must be sensitive to the fact that they are operating in an extremely complex context with a violent past. A more proactive business strategy that moves from a model of risk management to more proactive risk mitigation by taking an active role in peacebuilding entails fulfilling a series of conditions. These conditions include knowledge of the conflict and its actors, recognising the need to adapt their CSR and Sustainability policies and strategies to the complex setting through stakeholder relations, and the generation of public-private alliances, which in turn foster connectors in a company's area of influence. Taking relations with their different interest groups as the point of departure, practical examples and general guidelines are offered for building a conflict-sensitive CSR policy that prioritises the population in a situation of vulnerability as a result of the armed conflict.

Many companies in Colombia have adopted human rights policies and strategies and are accountable for them, by doing due diligence and reporting via the Global Reporting Initiative (GRI) or SDG guidelines. Yet, few still consider the specificity of operating in these contexts in their CSR and Sustainability policies and strategies.³³ However, there are significant positive experiences of companies that are participating in peace-building in Colombia and the case studies highlighted below exemplify some of those experiences.

sonuçlar doğrultusunda harekete geçmek için barış inşası faaliyetlerini etkilemek. Silahlı çatışma bağlamında bu ayrımları şirketlerin operasyonel pratiklerine dahil edebilmek için şu şirketleri birbirinden ayırabiliriz: a) çatışmaya dair bağlamı hesaba katmadan gerilim veya silahlı çatışma bağlamına müdahale eden şirketler, b) ülkedeki barış inşasına iştirak eden şirketler ve bunların arasında yer alan, yani c) normal faaliyetlerine devam eden ama gerilim veya silahlı çatışma bağlamının getirdiği durumu da kaale alarak buna göre davranan şirketler.³² Aşağıda ele alınan dört vaka çalışması, barış inşasına iştirak eden şirketler başlığı altına dahil edilebilir.

Her ne kadar şirketlerin buldukları ortamlarda barışa katkıda bulunma taahhüdünde bulunmasını talep etmek zor olsa da, işletmelerin çatışma hassasiyeti göstermesi gerektiği fikriyle aynı doğrultuda, şirketlerin en azından çatışma veya çatışma sonrası bağlamı olumsuz etkilememe sorumluluğunu üstlenmeleri gerektiği öne sürülmektedir. Şirketler geçmişte şiddet olaylarının mevcut olduğu karmaşık bir bağlam içinde yer aldıklarının farkına varmalıdır. Barış inşasında aktif rol almak amacıyla risk yönetimi modelinden daha proaktif bir risk azaltma stratejisine geçmek, beraberinde bir dizi koşulu gerçekleştirme mecburiyetini getirir. Bu koşullar arasında çatışmayı ve aktörleri tanımak, paydaş ilişkileri aracılığıyla şirketin kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik politikalarını ve stratejilerini bağlama uyarlamak, kamu ve özel sektör ortaklıkları yaratmak ve bu sayede şirketin etki alanındaki bağlayıcıları desteklemek bulunmaktadır. Çatışma hassasiyetine sahip, silahlı çatışma sonucunda kırılğan hâle gelmiş topluma öncelik veren kurumsal sosyal sorumluluk politikaları inşa etmek için sunulan pratik örnekler ve genel kurallar, farklı çıkar gruplarıyla ilişkileri esas almaktadır.

Kolombiya'daki pek çok şirket insan hakları politikalarını ve stratejilerini benimsemiş, Küresel Raporlama Girişimi ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ilkeleri doğrultusunda raporlama yapmak suretiyle hesap verebilirliklerini sürdürmektedir. Fakat yine de çok az sayıda şirket bizzat kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik politikalarında ve stratejilerinde bu bağlamda faaliyet göstermenin özgüllüğüne değinmektedir.³³ Buna rağmen Kolombiya'da barış inşasına iştirak eden şirketlerin pek çok olumlu tecrübesi mevcuttur ve aşağıda ele alınan vaka çalışmaları, bu tecrübelerin bazılarını aktarmaktadır.

³² See further Maria Prandi 'Building peace through business: From armed conflicts to peace-building' in M Prandi and JM Lozano (eds) CSR in conflict and post-conflict environments: from risk management to value creation School for a Culture of Peace (UAB) / Institute for Social Innovation (ESADE), 17-34, 30.

³³ See further Jesus Perdomo Ortiz, Lida Esperanza Villa Castano and Sebastian Duenas Ocampo 'Corporate Social Responsibility and Pro-Peace Practices in Colombia' (2017) Vol. 33.58 Cuadernos de Administración 30-44.

³² Daha fazlası için bkz: Maria Prandi 'Building peace through business: From armed conflicts to peace-building' in M Prandi and JM Lozano (eds) CSR in conflict and post-conflict environments: from risk management to value creation School for a Culture of Peace (UAB) / Institute for Social Innovation (ESADE), 17-34, 30.

³³ Daha fazlası için bkz: Jesus Perdomo Ortiz, Lida Esperanza Villa Castano and Sebastian Duenas Ocampo 'Corporate Social Responsibility and Pro-Peace Practices in Colombia' (2017) Vol. 33.58 Cuadernos de Administración 30-44.

iii. BUILDING PEACE WITH RELEVANT STAKEHOLDERS: STRATEGIES FROM COLOMBIA

The top priority for Colombia has been to make quick progress on implementing the peace accord, with the greatest emphasis on showing progress on security – disarming the FARC and establishing the rule of law in formerly FARC-controlled areas. But another key priority has been to stimulate economic development, especially in the areas most afflicted by FARC activities, by engaging business. Under the peace accord, this engagement is envisaged in large part to involve participation alongside community groups and local governments in several regional collaborations. Several vehicles for collective action by business have been launched, such as the Business Council for Sustainable Peace (*Consejo Empresarial por una Paz Sostenible*). There are also examples of business playing a positive role in generating inclusive growth in some of Colombia's biggest cities. Medellín, for example, now has the third highest Social Progress Index score of all Colombia's big cities. As well as a social urbanism that has helped join once isolated and depressed areas to the mainstream of the city, a crucial role was played by businesses such as EPM (*Empresas Públicas de Medellín*), the local power utility.

As noted in a recent report, there are significant reserves of commodities in areas that have been controlled by the FARC, some of which have been subject to illegal mining. With improvements to infrastructure, such as roads, this could be a valuable source of jobs and growth.³⁴ Much of the economy in the area that was controlled by the FARC was essentially informal and beyond the rule of law, with few significant companies and a reliance on subsistence agriculture, including growing coca for the illegal drugs trade, from which the FARC profited. Therefore, there are opportunities for the development of the agricultural sector in these areas, which would involve encouraging farmers to switch to legal crops, such as cocoa, helping them build businesses, and embedding them in value chains that connect them to Colombia's main markets and beyond. This process is accelerated by big companies committing to long-term purchasing agreements with farmer cooperatives, as part of their CSR and Sustainability strategy. Beyond their mere purpose of creating wealth during reconstruction, companies can also incorporate peace-building criteria into their CSR and Sustainability strategy to support peace-building from their area of influence. It has been noted that the greater the ties with the country or the community where

³⁴ See 'A Path to Peace through Inclusion' The Economist Intelligence Unit, 2017.

iii. İLGİLİ PAYDAŞLARLA ORTAKLAŞA BARIŞI İNŞA ETMEK: KOLOMBİYA'DAN STRATEJİLER

Kolombiya'nın başlıca önceliği barış anlaşmasını hızla uygulamaya geçirmektir; bu bağlamda en çok güvenlik alanında gelişmelere, yani FARC'ın silahları bırakmasına ve eskiden FARC'ın kontrol ettiği bölgelerde hukukun üstünlüğünün tesis edilmesine önem verildi. Bunun yanı sıra başka bir öncelik de bilhassa FARC faaliyetlerinden kötü etkilenen bölgelerde şirketler aracılığıyla ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesiydi. Barış anlaşması uyarınca bu süreçte topluluk gruplarının ve yerel yönetimlerinin bölgesel ortaklarının da dahil olması öngörülmüyor. İşletmelerin kolektif eyleme geçebilmesi için birkaç vasıta oluşturuldu, örneğin Sürdürülebilir Barış İçin İş Konseyi (*Consejo Empresarial por una Paz Sostenible*). Kolombiya'nın büyük şehirlerinde kapsayıcı büyüme yaratmada işletmelerin oynadığı olumlu role dair kimi örnekler mevcut. Örneğin Medellín şu anda Kolombiya'nın tüm büyük şehirleri içinde üçüncü en yüksek sosyal gelişme endeksi puanına sahip. Ülkenin geçmişte yalıtılmış ve buhran yaşayan bölgelerini şehirlere bağlamayı başaran toplumsal şehirciliğin yanı sıra yerel elektrik şirketi EPM (*Empresas Públicas de Medellín*) gibi şirketler de bu konuda önemli bir rol oynadı.

Yakın tarihli bir raporun da belirttiği gibi, eskiden FARC'ın kontrolünde olan bölgelerde kaydadeğer hammadde rezervleri var; bunların bir kısmı yasadışı yöntemlerle çıkarılmış. Yol inşası gibi altyapı iyileştirmeleriyle birlikte bunların istihdam ve büyüme için değerli bir kaynak olabileceği öngörülmüyor.³⁴ Geçmişte FARC tarafından kontrol edilen bölgenin ekonomisi büyük ölçüde gayriresmi ve hukuksuz bir işleyişe sahipti; birkaç büyük şirkete ve geçimlik tarıma bağlı bir ekonomi vardı. FARC'ın gelir kaynaklarından biri olan yasadışı uyuşturucu ticareti için koka yetiştiriliyordu. Dolayısıyla bu alanlarda tarım sektörünün kalkınmasına yönelik fırsatlar vardı; çiftçilerin yasal mahsüllere yönlendirilmesi (örneğin kakao), çiftçilere iş kurma desteği sağlanması ve kendilerini Kolombiya'nın ve başka yerlerin ana pazarlarına bağlayan değer zincirlerinin oluşturulması gerekiyordu. Bu süreç, büyük şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik stratejileri uyarınca çiftçi kooperatifleriyle uzun vadeli satın alma anlaşmaları yapması sayesinde hız kazandı. Yeniden inşa sürecinde zenginlik üretme hedefinin ötesinde geçmeyi amaçlayan şirketler, etki alanlarındaki barış inşası faaliyetlerine destek olmak adına barış inşası kriterlerini kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik stratejilerine dahil edebilir. Şirketin bulunduğu ülke ya da toplulukla güçlü bağlarının olmasının, ulusal sermayeye sahip şirketlerin ya da yerel kobilerin barış inşasına taahhüdünü arttırdığı kaydedilmiştir.

³⁴ Bkz: 'A Path to Peace through Inclusion' The Economist Intelligence Unit, 2017.

the business is located, the stronger the commitment to peace-building shown by companies with national capital or local SMEs. This close connection between companies and the communities where they operate is translated to products and services specifically adapted to post-conflict settings, thus boosting innovation to seize the new opportunities created in the post-peace accord scenario.

Gunduz et al identify the following activities as examples of triggers for these new opportunities to co-innovate through stakeholder dialogue to create new opportunities, many of which are relevant in the Colombian context: reconciliation; participation in dialogue initiatives; promoting reconciliation in the workplace; participating in joint projects across conflict-divides; political dimension; peace advocacy and lobbying; facilitation of and support to political-level peace processes; participation in multi-stakeholder political peace-processes; security; participation in DDR processes; collection of small arms and light weapons; early warning and community security; negotiating security with armed groups; crime prevention; economic and social dimensions; job creation; addressing socio-economic exclusion; joint economic activity across conflict divides; addressing war economies; and lobbying for governance reform.³⁵ The authors also outline a number of reasons that explain why private sector involvement in peacebuilding is necessary/desirable. These include: a reduction in the financial and human costs associated with the conflict; rise in the benefits associated with resolving the conflict; reduction in the high levels of violence to which the company is subjected; moral motivation, profile and leadership of some business people; international or regional economic embargoes; absence of the State; need to preserve the elites' economic interests in the post-conflict era; relative weight of economic issues in resolving the conflict; importance of the clout of the business sector and its credibility in the eyes of the other actors; capacity to mediate between the parties; business culture on local community relations; explicit request from some of the actors in the conflict to get involved; apparent neutrality of the private sector compared to the political actors; capacity to unblock the negotiations; and financial, technical and logistical capacities. Again, and as the case studies below illustrate, many of these factors are relevant to the example of Colombia.

Şirketlerle buldukları yerdeki halk arasındaki güçlü bağların sonucu olarak mal ve hizmetlerin çatışma sonrası koşullara özel olarak uyumlandığı, böylece barış anlaşması sonrasında oluşan yeni fırsatları yakalamak amacıyla inovasyonun da arttığı görülür.

Gündüz ve diğerleri, paydaş diyalogu aracılığıyla birlikte inovasyon geliştirme için yeni fırsatların doğmasına yönelik şu faaliyetleri örnek göstermiştir (ki bunların çoğu Kolombiya bağlamı için geçerlidir): uzlaşma, diyalog girişimlerine katılım, işyerinde uzlaşmayı desteklemek, çatışmanın ayırdığı kesimleri bir araya getirecek ortak projelere katılmak, siyasi boyut, barış savunuculuğu ve lobiciliği, siyasi düzeyde barış süreçlerinin kolaylaştırılması ve desteklenmesi, güvenlik, silahsızlanma, demobilizasyon ve reentegrasyon süreçlerine katılım, hafif silahların toplanması, erken uyarı ve topluluk güvenliği, silahlı gruplarla güvenliği müzakere etmek, suçun önlenmesi, ekonomik ve toplumsal boyutlar, istihdam, sosyoekonomik dışlanmayı çözmek, çatışmanın ayırdığı kesimleri bir araya getiren ekonomik faaliyetler, savaş ekonomisini ele almak ve yönetim reformu için lobi yapmak.³⁵ Yazarlar aynı zamanda özel sektörün barış inşasına dahil olmasının neden gerekli ve arzulanan olduğuna dair bir liste sunar: çatışmanın ekonomik ve insani masraflarının azalması, çatışmanın çözülmesiyle artacak kârlar, şirketin maruz kaldığı yüksek düzey şiddetin azalması, ahlaki motivasyon, kimi iş insanlarının liderliği ve profili, uluslararası veya bölgesel ekonomik ambargolar, devletin olmaması, çatışma sonrası dönemde elitlerin ekonomik çıkarlarını koruma ihtiyacı, çatışmanın çözülmesinde ekonomik sebeplerin görece önemi, iş dünyasının diğer aktörler nezdinde itibarı, taraflar arasında arabuluculuk yapma kapasitesi, yerel toplum ilişkilerinde iş dünyası kültürünün rolü, çatışmadaki aktörlerin bir kısmının açıkça müdahale edilmesini istemiş olması, siyasi aktörlere kıyasla özel sektörün görünürde tarafsız olması, müzakerelerin önünü açma kapasitesi ve finansal, teknik ve lojistik kapasite. Aşağıdaki vaka çalışmalarının da gösterdiği gibi bu faktörlerin çoğu, Kolombiya örneğinde geçerliydi.

³⁵ Canan Gunduz, Jessica Banfield, and Nick Killick (eds.) 'Local Business, Local Peace: the Peacebuilding Potential of the Domestic Private Sector' (2006) International Alert, available at <https://www.international-alert.org/publications/local-business-local-peace>

³⁵ Canan Gunduz, Jessica Banfield, and Nick Killick (eds.) 'Local Business, Local Peace: the Peacebuilding Potential of the Domestic Private Sector' (2006) International Alert, kaynak: <https://www.international-alert.org/publications/local-business-local-peace>

iv. CASE STUDIES

Grupo Éxito and Workplace Inclusion

Since it was founded 60 years ago, Grupo Éxito has claimed to go beyond the mere fulfilment of its business mission. Its founders injected a social sensibility into the enterprise; thus, in addition to fulfilling its business interests, it has adopted as its own the principles of sustainable development in the economic, social, and environmental spheres. This means that awareness is raised of the realities of its environment, since that is where the company's employees, their families and the clients that are the motive behind the company's growth and earnings reside. Aware of this situation and consistent with the principles and values underlying the company, such as driving the progress of the community, service, respect for others and responsibility,

Specifically, the issue of workplace inclusion of vulnerable populations has sought to provide training opportunities for work and workplace insertion to people that society marginalises because of their different characteristics and/or backgrounds, which have been acquired as a result of urban or rural violence, prejudices, discrimination, a lack of training or nutrition and the social and economic inequalities prevailing in the country. Through the support offered to the vulnerable population in matters of social inclusion and workplace training, Grupo Éxito aims to contribute to societal development, with the idea that creating shared value through their activities not only contributes to developing more cohesive communities but also reverts in benefits for the company in the short, mid and long term.

The Workplace Insertion and Training Programme to Employ the Vulnerable Population targets: displaced persons; disabled persons; mothers who are heads of households; reinserted persons (former combatants); and victims of violence. The strategy behind the programme and its governance includes the direct support of upper management and the different departments and businesses within the company and includes equal-opportunity hiring and compensation policies for the people in the programme; contextualisation, awareness-raising and education for change are provided for both the upper management and all the employees of the organisation; consolidation of a network of partnerships nationwide which support the programme and facilitate its development, such as the ACR (High Council on Reinsertion), the programme of the Presidency of the Republic, SENA (National Learning Service), the Care for Displaced Persons and Victims offices, as well as foundations that care for and deal with disabled persons, among others. The programme is implemented through a variety of practices such as sponsorship of educational

iv. VAKA ÇALIŞMALARI

Grupo Éxito ve İşyerinde Kapsayıcılık

Grupo Éxito, 60 yıl önce kurulduğundan bu yana işletme misyonunun her daim ötesine gittiğini iddia ediyor. Kurucularının sahip olduğu sosyal sorumluluk sayesinde işletme çıkarlarını sağlamaya ek olarak ekonomik, toplumsal ve çevresel alanda sürdürülebilir kalkınma ilkelerini bizzat benimsemiş. Şirketin çalışanları, çalışanların aileleri ve müşteriler şirketin büyümesinin ve kazanımlarının sebebi olduğu için şirketin içinde bulunduğu ortama yönelik farkındalık her daim yüksek. Bu farkındalık, şirketin diğer ilke ve değerlerine eşlik ediyor; örneğin topluluğun ikbalini sürdürmek, hizmet, saygı ve sorumluluk.

Savunmasız toplulukların işyerine dahil edilmesi konusu, kentsel ya da kırsal şiddet, ayrımcılık, önyargı, eğitim ve gıda eksikliği, ülkedeki toplumsal ve ekonomik eşitsizlikler gibi sebeplerden kaynaklanan özellikleri ya da arka planları sebebiyle toplumun dışladığı insanlara iş eğitimi ve istihdam sağlamayı amaçlar. Grupo Éxito, savunmasız topluluklara toplumsal kapsayıcılık ve işyeri eğitimi konusunda destek vermek suretiyle toplumsal kalkınmaya katkıda bulunmayı amaçlar; bu faaliyetler aracılığıyla yaratılan ortak değerın sadece daha bütüncül bir topluluk oluşturmaya yaramadığına, aynı zamanda şirkete kısa, orta ve uzun vadede getirilerinin olduğuna inanılır.

Savunmasız Toplulukların İstihdamı için İşe Yerleştirme ve Eğitim Programının hedefinde şu kişiler var: yerinden edilmiş insanlar, engelli insanlar, aile reisi anneler, topluma kazandırılan insanlar (eski savaşçılar) ve şiddet mağdurları. Program ve yönetimin stratejisinde, şirketin üst yönetiminin ve çeşitli departmanların doğrudan desteklenmesi, işe alımda fırsat eşitliği, programdaki kişiler için ücret politikaları, bağlamsallaştırma, bilinç yükseltme ve değişime yönelik eğitim yer alır; bunlar hem üst yönetime hem diğer çalışanlara yöneliktir. Programı destekleyen ve gelişimini sağlayan bir dizi ulusal ortaklık ağı mevcuttur, bunlar arasında ACR (Yeniden İşe Yerleştirme Yüksek Komisyonu), Başkanlık Programı, SENA (Ulusal Eğitim Hizmetleri), Yerinden Edilmiş İnsanlar ve Mağdurlar Ofisi ve engellilere hizmet veren dernekler sayılabilir. Program bir dizi farklı yöntemle uygulanmaktadır: savunmasız durumdaki insanlar için yüksek etki yaratacak ve işe alınabilirliklerini arttıracak teknik beceri eğitiminin desteklenmesi, yüksek düzey teknik eğitim için SENA'yla birlikte teknik eğitim organize edilmesi, depo alanlarının program üyelerine yönelik eğitim amaçlı kullanılması ve bu sayede şirketlerin ihtiyaçlarına (satış temsilciliği, hizmet, teknik ya da özel beceriler vb.) yönelik beceriler kazanmalarının sağlanması. Bu eğitim esnasında gerçek müşterilerin mevcut olması katılımcıların kendilerine duyduğu güveni arttıran bir faktördür.

areas in technical specialties with a high impact and high employability for people in situations of vulnerability; organisation of technical training plans in conjunction with SENA for high-level technical training; and the use of warehouse spaces as practice sites for the members of the programme, enabling them to develop skills and competencies in alignment with the business' needs (sales orientation, service, technical or specific skills, etc.) in real spaces with real clients and in real situations, which helps to boost participants' self-esteem and self-confidence.

Although Grupo Éxito maintains that a social responsibility strategy has been deeply embedded in the overall corporate strategy from the outset, since the commencement of this specific programme on workplace inclusion in 2006, the results are impressive. The figures show that more than 2000 people have taken part in the programme and 770 people considered at risk or vulnerable have been employed by the company. Indirectly the programme is estimated to impact 6,000 people, given that in Colombia the average household size is four and that the beneficiaries are mainly heads of households.³⁶

“Mi Llave” (My Key) Project: a Public-Private Alliance for Peacebuilding in Colombia

The *Mi Llave* (My Key) programme seeks to offer social and economic opportunities to people in the process of reintegration into civilian life, individuals affected by forced displacement and, in general, the entire community affected by violence. The project is supported by Microsoft in Colombia as part of its Corporate Social Responsibility (CSR) strategy through the alliance established since 2006 with Trust for The Americas (a corporation of the Organisation of American States (OAS)) and the High Council for Reintegration (ACR) of the Presidency of the Republic, which entails partnerships between companies and social organisations on a local level. Its goal is to create training centres in IT, in towns affected by violence with a high proportion of demobilised and displaced persons and victims of the conflict, with the goal of contributing to their integration into the job market and to creating entrepreneurship alternatives based on the use of IT. The programme also has a socio-cultural management component that aims to support integration into society and the development of participants' interpersonal and citizenship skills. Following these guidelines, the first two centres were created in Valledupar and Montería in 2007. Currently the project has eleven centres, and more than 100,000 people have sat in its classrooms.

³⁶ See Luz Angela Zuluaga Giraldo, 'Programa de Atención a Población Vulnerable', Social Responsibility, Almacenes Exito S.A., Medellín. Available at <https://www.grupoexito.com.co/phocadownload/asambleas/2018/marzo/Informe-integrado-Grupo-Exito-2018.pdf>

Grupo Éxito kurumsal stratejilerinde sosyal sorumluluğun en başından beri mevcut olduğunu iddia ediyor olsa da bu programın 2006'da uygulanmaya koyulmasından bu yana çarpıcı sonuçlar elde edilmiştir. Programa 2000'den fazla insanın katıldığı, 700'den fazla risk grubunda veya savunmasız olarak nitelenen kişinin şirket tarafından işe aldığı görülmektedir. Kolombiya'da ortalama hane halkı sayısının dört olduğu ve programdan faydalananların çoğunlukla aile reisleri olduğu göz önünde bulundurulursa programın dolaylı olarak 6000 kişiye eriştiği düşünülmektedir.³⁶

“Mi Llave” (Anahtarım) Projesi: Kolombiya'da Barış İnşası İçin Kamu-Özel Sektör Ortaklığı

Mi Llave (Anahtarım) programı, sivil hayata yeniden adapte olmaya çalışan, zorlu olarak yerinden edilmiş insanlara yönelik ve genel olarak bütünüyle şiddetten etkilenmiş toplum için sosyal ve ekonomik fırsatlar yaratmayı amaçlayan bir programdır. Microsoft, Amerikan Devletleri Örgütü şirketi olan Amerika Vakfı ve Cumhurbaşkanlığı Reentegrasyon Yüksek Konseyi (ACR) ile kurumsal sosyal sorumluluk stratejisinin bir parçası olarak 2006 yılında Kolombiya'da kurduğu ortaklık neticesinde bu projeyi desteklemektedir; proje, şirketlerin ve toplumsal örgütlerin yerel düzeyde ortaklıkları üzerinden yürümektedir. Projenin hedefi şiddetten etkilenmiş, çok sayıda terhis edilmiş ve yerinden edilmiş insanın ve mağdurun olduğu kasabalarda IT eğitim merkezleri oluşturarak bu insanları iş piyasasına kazandırmak ve IT kullanımına dayalı girişimcilik alternatifleri oluşturmaktır. Program, sosyokültürel yönetim bağlamında topluma yeniden adapte olmayı destekleme ve katılımcıların kişilerarası/yurttaşlık becerilerinin geliştirilmesi amaçlarını gütmektedir. Bu ilkeler ışığında 2007 yılında Valledupar ve Montería'da ilk iki merkez açılmıştır. Günümüzde projenin 11 merkezi olup 100,000'den fazla kişiye proje kapsamında eğitim verilmiştir.

Program yerel topluluklar, örgütler ve şirketler arasında bağlar oluşturmayı hedeflemektedir. Teknolojik becerilere ek olarak öğretilen diğer konular topluluk kalkınması, kültür ve uzlaşma değerleri, becerilerin ve kişisel yeteneklerin tanınması ve özgüveni arttırmak olarak sıralanabilir; bunların hepsi katılımcıların işe alınabilirliğini arttırmaktadır. Hedef “öteki”yi tanımak ve terhis edilmiş bireyler (%50) ile şiddet mağdurları ya da nüfusun geri kalanının (%50) aynı sınıfta bir araya gelmesini sağlamaktır. Bu sayede kişiler karşı tarafın yaşadığı zorlukları anlayarak nihayetinde geçmişin şiddeti bağlamında farklardan çok ortak noktalara sahip olduklarını gör-

³⁶ Bkz: Luz Angela Zuluaga Giraldo, 'Programa de Atención a Población Vulnerable', Social Responsibility, Almacenes Exito S.A., Medellín. Kaynak: <https://www.grupoexito.com.co/phocadownload/asambleas/2018/marzo/Informe-integrado-Grupo-Exito-2018.pdf>

The programme seeks to forge ties among local communities, organisations and companies. In addition to the technological skills, other issues addressed include community development, culture and reconciliation values, recognition of skills and personal talents and fostering self-esteem, all of which enhance participants' employability. The goal is to get to know the "other" and for demobilised individuals (50%) and victims of the violence or the receptive population (50%) to share classrooms. In this way, both sides become aware of the difficulties each has experienced and shared, so that ultimately the participants realise that they have more similarities than differences regarding their violent past. On the other hand, all the material is also designed for the disabled, and attention is paid to the accessibility of the classroom. Finally, the participants receive continuous mentoring. This kind of training ensures that the beneficiaries not only acquire technical knowledge that will open up the doors to jobs or entrepreneurship projects but also receive holistic training as people capable of reintegrating into society through values training. After all, beyond capable, prepared people, the project stresses the need to forge human qualities so that true social change can take place.

At an organisational level, OAS Trust raises the funds from the donors and seeks a local ally (company, NGO, local government). This organisation provides resources during the first year and purchases the computers needed. Microsoft supplies the legal software free of charge. The local partner receives financing, but it must also co-finance the project and ensure its sustainability by seeking new partners to carry on the project after the first year of support, since it must pledge to manage the classrooms for another two years. The task of OAS Trust is to raise business people's awareness, forge networks so that the project can be sustainable and work with the communities. *Mi Llave* has 11 centres in different cities around Colombia, all of which have been affected by the conflict, such as Valledupar, Montería, Barrancabermeja, Buenaventura, Ibagué, Tierralta, Barranquilla, Cartagena, Villavicencio, Santa Marta, Apartadó and Medellín. The centres are set up in alliance with different local partners, which are charged with managing and operating them. These partners include universities, educational institutions and different kinds of NGOs. The programme also has an important component consisting of supporting the construction of capacities for local allied organisations, which allows the centres to become sustainable projects in the long term where local companies can also participate by supporting the workplace insertion of the participants in *Mi Llave*. To achieve this, meetings have been held in a quest to get local companies and the local productive sector

mektedir. Materyallerin tümü engelliler de göz önünde bulundurularak tasarlanmış olup sınıfın erişilebilirliğine özen gösterilmektedir. Katılımcılar düzenli olarak danışmanlık hizmeti alırlar. Bu eğitim, katılımcıların sadece işlerin ve girişimcilik projelerinin kapısını açacak teknik bilgiler edinmesini sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda değerler eğitimi aracılığıyla topluma adapte olmalarını da mümkün kılar. Proje, gerçek toplumsal dönüşümün yaşanması için insanların sadece becerilere sahip ve hazır olmasının yetmediğini, insani niteliklerin de beslenmesi gerektiğini vurgular.

Projenin işleyişi bağlamında Amerikan Devletleri Örgütü (ADÖ) Vakfı, bağışçılardan fon toplar ve yerel bir ortak (STK; şirket, yerel yönetim) arar. Örgüt, ilk yıl boyunca gereken kaynakları sağlayıp bilgisayarları satın alır. Microsoft ücretsiz olarak yazılım sağlar. Yerel ortağa finansal destek verilir, fakat yerel ortağın da projeyi finanse etmesi ve ilk yıldan sonra devam edebilmesi için yeni ortaklar bularak sürdürülebilirliğini sağlaması gerekmektedir; zira yerel ortağın dersleri en az iki yıl daha sürdürme taahhüdünde bulunması zorunludur. ADÖ Vakfı'nın görevi iş insanlarının farkındalığını yükseltmek, projenin sürdürülebilir olmasını sağlayacak ağları oluşturmak ve topluluklarla çalışmaktır. *Mi Llave*'nin Kolombiya'nın her biri çatışmadan etkilenmiş 11 şehrinde merkezleri bulunmaktadır: Valledupar, Montería, Barrancabermeja, Buenaventura, Ibagué, Tierralta, Barranquilla, Cartagena, Villavicencio, Santa Marta, Apartadó ve Medellín. Farklı yerel ortaklarla iş birliği sonucu kurulan merkezlerin yönetiminden ve işletmesinden de bu yerel ortaklar sorumludur. Ortaklar arasında üniversiteler, eğitim kurumları ve çeşitli türlerde STK'lar yer almaktadır. Programın önemli bir boyutu da yerel ortak örgütler için kapasite inşasına destek verilmesidir; bu sayede merkezlerin uzun vadede sürdürülebilir projelere dönüşmesi, yerel şirketlerin de *Mi Llave* katılımcılarını işe alarak projeye destek olması mümkün olabilmektedir. Bunu sağlamak adına yapılan toplantılarda yerel şirketlere ve üretim sektörüne projenin ne olduğu, yarattığı istihdam fırsatları ve iş potansiyeli açıklanmakta, böylece yerel şirketlerin de projeye dahil olması sağlanmaktadır.

Microsoft, proje bağlamında insanları, işletmeleri ve örgütleri eğiterek teknoloji aracılığıyla tam potansiyellerini kullanmalarını sağlamaya taahhüt etmiştir; bu bağlamda dijital ayrımları azaltmayı ve en savunmasız topluluklara fırsat sunmayı amaçlayan girişimlere destek verilmektedir. Şirket Kolombiya'da ülkenin kendine has toplumsal ihtiyaçlarına uyum sağlamanın yanı sıra, sosyal sorumluluk programlarını seçip uygularken Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri ve yukarıda ele alınan BM Global Compact gibi girişimler aracılığıyla dünyanın dört bir yanında tesis edilen öncelikleri de hesaba katmaktadır. Binyıl Kalkınma Hedefleri doğrultusunda *Mi Llave* birinci hedef olan "aşırı yoksulluğu ve açlığı kaldırmak" hedefine istihdam yaratarak destek olmakta, sekizinci hedef olan "kalkınma için küresel bir ortaklık

involved by explaining to them what the project is about and exploring possible partnerships and opportunities for creating jobs and new potential business opportunities.

Microsoft's commitment is to train people, businesses and organisations so that they may reach their maximum potential through technology, which extends to supporting initiatives that seek to lessen the digital divide and offer opportunities to the most vulnerable communities. In Colombia, in addition to being in alignment with the specific social needs of the country, the company also takes into account the priorities established worldwide through initiatives such as the United Nations' Millennium Development Goals and the UN Global Compact – discussed above – when choosing and implementing its social responsibility programmes. Regarding the Millennium Development Goals, *Mi Llave* helps to achieve goal 1, seeking to eradicate extreme poverty and hunger by generating productive jobs, as well as goal 8, which seeks to forge global alliances for development through cooperation with the private sector by making the benefits of the new information and communication technologies widely available. In this project, technology is a powerful tool that enables former combatants, displaced persons, and the community at large to acquire new skills. The *Mi Llave* centres offer the community first-hand access to technology through training sessions, while skills are also developed that open up new job opportunities and better quality of life.

The *Mi Llave* programme recognises that the problems that the demobilised and displaced population face cannot be resolved by a single organisation. It is necessary to set up alliances that offer communities alternatives and create opportunities for improving their quality of life and personal development. For this reason, Microsoft focuses on joint efforts with NGOs, the private sector and the public sector, in addition to coordination with local partners so that efforts can be joined based on the strengths of each stakeholder. Microsoft has participated with contributions of money, software and training courses, while Trust for The Americas is charged with administering and implementing the project with its expertise in managing social projects, choosing local partners and institutional training and strengthening. The ACR, in turn, has provided funds, training and its knowledge on the Colombian armed conflict. Likewise, alliances with local partners are a fundamental part of the success of the project, ensuring its sustainability and offering access to technology to a broader portion of the population, bearing their specific needs in mind. These organisations provide the alliance with the equipment, funds and knowledge to offer comprehensive training and encourage the local community to appropriate the programme. Additional alliances with different sectors have also provided support

kurmak" için ise özel sektörle iş birliği yaparak yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin faydalarını herkes için erişilebilir hâle getirmektedir. Proje kapsamında teknoloji, eski savaşçıların, yerinden edilmiş insanların ve genel anlamda toplumun yeni beceriler edinmesini sağlayan güçlü bir araçtır. *Mi Llave* merkezleri, yeni iş fırsatları ve daha iyi bir hayat kalitesini mümkün kılan becerilerin geliştirildiği eğitim programları sayesinde topluma teknolojiyi birinci elden tecrübe etme fırsatı sunmaktadır.

Mi Llave programı, terhis edilmiş ve yerinden edilmiş nüfusun problemlerinin tek bir kuruluş tarafından çözülemeyeceğinin farkındadır. Topluluklara seçenekler sunacak, kişisel gelişimlerini ve hayat kalitelerini arttırmak için fırsatlar yaratacak ortaklıklar kurmak gereklidir. Bu nedenle Microsoft STK'larla, özel sektörle ve kamu sektörüyle iş birliğine önem vermekte, buna ek olarak yerel ortaklarla koordinasyon sağlayarak her paydaşın kapasitesi nispetinde çaba göstermesini sağlamaktadır. Microsoft para, yazılım ve eğitim desteği vermekle yükümlü olup Amerika Vakfı projesi yönetmekten, sosyal projeleri yönetme uzmanlığını sunmaktan, yerel ortakları seçmekten, kurumsal eğitim ve destek vermekten sorumludur. ACR fon, eğitim ve Kolombiya'daki silahlı çatışmaya ilişkin bilgisini sunmaktadır. Projenin başarısında yerel ortakların rolü de büyüktür; yerel ortaklar projenin sürdürülebilirliğini sağlamakta, nüfusun daha geniş bir kesiminin teknolojiye erişimini mümkün kılmakta ve nüfusun kendine has ihtiyaçlarına karşılık vermektedir. Ortaklığa ekipman, fon ve eğitim için gereken bilgileri sunan bu kuruluşlar, yerli halkın programa katılmasını da teşvik eder. Çeşitli sektörlerle kurulan ek ortaklıklar da projeye destek sağlamıştır; bu ortaklar arasında projeye dair farkındalığı arttırmak için birkaç videonun çekimine sponsor olan RCN adlı Kolombiya televizyon kanalı da mevcuttur.

Çeşitli aktörlerin kullanılıyor olması bu projeyi Kolombiya'nın kalkınmasına katkıda bulunmak isteyen diğer şirketler ve kuruluşlar nezdinde takip etmeye değer bir model kılmaktadır. Ortakların hedeflerinin örtüşmesi, birbirlerinin güçlü noktalarını tanımları ve Kolombiya'daki silahlı çatışmaya çözüm sağlamaya dair taahhütleri, savunmasız topluluklara fırsat yaratıyor olmaları *Mi Llave*'yi uygulanabilir ve başarılı bir proje yapmıştır. Projenin etkisini, faydalanan binlerce insanda gözlemlemek mümkündür. 2007'den bu yana 3,000 insan eğitim görmüş, 50,000'den fazla insan ülkenin çeşitli yerlerindeki merkezlerden bilgisayarlara ve internete erişim sağlamıştır. Projenin etkisi sadece bu rakamlar üzerinden değil, katılımcıların edindiği beceriler ve eğitim aldıktan sonra erişebildikleri işler üzerinden de gözlemlenebilmektedir. Günümüzde katılımcıların %12'si, *Mi Llave*'de eğitim aldıktan sonra iş bulmuştur. Fakat programın asıl etkisi, sürdürüldüğü yerlerde toplumun bir araya gelmesini sağlamak olmuştur. *Mi Llave*'nin kurulduğu şehirler çatışma durumu, hedef nüfusun yoğunluğu ve başarılı bir biçimde icra edebilecek güçlü yerel ortakların mevcudiyeti üzerinden belirlen-

for the project, including an alliance with RCN, a Colombian television station that has sponsored the filming of several videos to raise awareness of the project among the community.

The mobilisation of different actors arguably makes this project a model worth following by other companies and organisations that want to contribute to the Colombia's development. The alignment of the different allies' objectives, knowledge of each one's strengths and their commitment to providing solutions to the armed conflict in Colombia and to generating opportunities for the most vulnerable populations have made *Mi Llave* a viable, successful project. The impact of the project is seen through the thousands of people who have benefitted. Since 2007, more than 3,000 people have received training and over 50,000 have gotten access to computers and the Internet at the different centres located all over the country. However, the impact of the programme translates not only into numbers but also into the skills that the participants acquire, and the subsequent jobs and training that they can access when they are finished with the training they receive during their time in the programme. To date, 12% of the participants have got a job after having completed their training at *Mi Llave*. But the greatest impact of the programme may be in the community-building achieved in the places where the programme is run. The cities where the *Mi Llave* centres operate were chosen bearing in mind the status of the conflict, the concentration of the target population, and the existence of strong local partners capable of successfully executing it. This is how the initiative has managed to get people who used to be on opposing sides in the conflict and natural enemies to sit down next to each other today at the *Mi Llave* centres to learn about the world of technology, enabling them to interact and support each other. Around 9-10% of the participants generate a new economic activity, and some of the people who take the courses actually become employees of the same network that manages the *Mi Llave* classroom in the region. According to the OAS Trust, experience shows that all the groups involved have been victims and that they actually share both suffering and a desire for new opportunities.³⁷

CEMEX 'Patrimonio Hoy': Empowering Women for Peace-Building

Cemex is one of the largest cement and building supply corporations in the world, with over \$14 billion in net sales in 2018. Based in Mexico, the company has production facilities in over 50 countries, including Colombia, with more than 54,000

miştir. Girişim bu şekilde çatışmanın zıt taraflarında yer alan kişileri bir araya getirmeyi başarıp *Mi Llave* merkezlerinde her gün yan yana oturarak teknoloji dünyasını onlara göstermiş, birbirleriyle etkileşime geçip birbirlerine destek olmalarını mümkün kılmıştır. Katılımcıların %9-10'u yeni bir ekonomik faaliyete katılmakta, hatta bir kısmı bölgede *Mi Llave*'yi işleten ağır çalışanları arasına katılmaktadır. ADÖ Vakfı'na göre katılan grupların tümünün mağdurlardan oluştuğu, ortak acılarının yanı sıra yeni fırsatlara yönelik bir arzuyu da paylaştıkları görülmektedir.³⁷

CEMEX 'Patrimonio Hoy': Barış İnşası İçin Kadınları Desteklemek

Cemex dünyanın en büyük çimento ve inşaat malzemesi şirketlerinden biri olup 2017'de 14 milyar dolar satış kârı sağlamıştır. Meksika merkezli bu şirketin Kolombiya dahil olmak üzere 50'den fazla ülkede üretim tesisleri ve 54,000'den fazla çalışanı mevcuttur. Cemex'in *Patrimonio Hoy* ("Kişisel Mülk, Şimdi") girişimi aslen 1998 yılında Meksika'da başlamış olup diğer birkaç Latin Amerika ülkesi pazarını da kapsayacak şekilde genişlemiştir. Kolombiya'da Mart 2005 yılında başlamıştır. 1990'ların ortasındaki ekonomik gerileme sebebiyle yapılan bir pazar araştırmasının ardından Cemex, Meksika'daki düşük gelirli aileleri şirketin ürünlerine düzenli olarak ihtiyaç duyan ve büyüme potansiyeline sahip bir pazar olarak görmeye başlamıştır. Bu doğrultuda Cemex'in, geleneksel varlıklarını ve stratejilerini, büyük ölçüde kayıtlı ekonomi dışında yer alan düşük gelirli bir pazar üzerinde kullanmasını sağlayacak bir işletme modeli geliştirmesi gerekmiştir. Şirket bu aşamada, daha önceden eşi benzeri görülmemiş bir adım atmış, böylece başarılı ortak değer stratejisi geliştirmenin yolu açılmıştır. Cemex, bir "Cehalet Bildirgesi" yayınlamış, burada şirket açıkça düşük gelirli pazara nasıl erişebileceğini bilmediğini, bunu becermek için de geleneksel işletme yaklaşımlarını göz ardı edip "kapsayıcı işletme modeli" yöntemleriyle alt gelir grubuna ait müşterilere erişmeye çalışacağını söylemiştir.

Cemex, çoğu alt gelir mensubunun kullandığı "kendin yap" konut modeline dair bilgi toplamış, inşaat tekniklerini ve pazar dinamiklerini öğrenmiş, bunun neticesinde alt gelir grubundan müşterilere erişmede birkaç engel tespit etmiştir. Bu engeller arasında ev inşaatı ve renovasyon gibi pahalı işleri gerçekleştirecek sermayenin olmaması; mimar, mühendis ve ustaların yüksek paralar isteyip iyi hizmet sunmadığı bir sistemin olması gibi faktörler olduğunu gözlemlemiştir.³⁸ Araştırmadan çıkan başka bir sonuç ise hanehalkı tasarruflarının alt gelir gruplarında %70 oranında kadınlar tarafından idare edildiğidir.³⁹

³⁷ Daha fazlası için bkz: 'Microsoft and the OAS – Trust for the Americas', kaynak: <https://www.trustfortheamericas.org/>

³⁸ Bkz: 'Cemex: Innovation in Housing for the Poor' (2003) University of Michigan Business School Case Study, Shared Value Initiative 'Patrimonio Hoy: Access to Housing and Finance.' Kaynak: https://www.sharedvalue.org/sites/default/files/resource-files/Cemex_SVICase_06-08-15.pdf

³⁹ Bkz: CK Prahalad The Fortune at the Bottom of the Pyramid : Eradicating Poverty through Profits (Wharton School Publishing: 2010) 279.

³⁷ See further 'Microsoft and the OAS – Trust for the Americas', available at: <https://www.trustfortheamericas.org/>

employees worldwide. Cemex's *Patrimonio Hoy* (which translates as "Personal Property Today") initiative was originally launched in Mexico in 1998, and has since expanded to include several other Latin American markets. It was launched in Colombia in March 2005. Based on market research following an economic downturn in the mid-1990s, Cemex identified low-income families in Mexico as a market with a steady need for the company's products and a large potential for growth. The challenge for the Cemex was to design a business model where they could adapt its traditional assets and strategies to target a low-income market, which is largely outside of the formal economy. Then the company did something unprecedented, which paved the way for the development of a successful shared value strategy: Cemex issued a "Declaration of Ignorance," in which the company publicly stated that it had no idea how to reach low-income markets, and that in order to address this deficiency, it was willing to disregard its traditional business approaches and consider new ways to reach low-income customers in what they would later coin as an "inclusive business" model.

Cemex gathered information on the "do-it-yourself" housing model employed in many low-income communities to observe building techniques and market dynamics which resulted in the identification of several obstacles to targeting low-income customers, including a lack of capital to undertake expensive projects such as home building and renovation and a fragmented contracting process, where architects, engineers and builders charge high fees while often failing to deliver a quality product.³⁸ Another key finding of the research was that 70% of the household savings in the low-income communities was raised and managed by women.³⁹

Patrimonio Hoy is essentially a membership programme for low-income home improvement customers that follows a basic "solidarity group" microlending model. Customers become members in groups of three, applying as a group to the local *Patrimonio Hoy* cell. The group is responsible for committing to a 70-week membership and remitting a modest weekly payment (\$10-\$15), to be held as credit toward future housing material delivery. Cemex retains a small membership fee from each weekly remittance. These payments buy a complete package: in addition to building materials, which are delivered in seven instalments over the course of the membership, Cemex provides an engineer and an architect to oversee participants' construction project. The cost of materials is held fixed over the course of work,

Patrimonio Hoy, alt gelir grubuna ait ev yenileme müşterileri için bir üyelik programı olup "dayanışma grubu" esaslı mikro kredi modeline dayanmaktadır. Müşteriler üç kişilik gruplar hâlinde üye olur, yerel *Patrimonio Hoy* hücrelerine bir grup olarak başvurur. Grup, 70 haftalık bir üyeliğe ve her hafta yaklaşık 10-15 dolarlık bir ödeme yapmaya taahhüt eder; bu bedel, gelecekte satışı yapılacak ev ve inşaat malzemelerine yönelik kullanılır. Cemex, her hafta ödenen paranın bir kısmını üyelik ücreti olarak keser. Bu ödemelerle komple bir paket satın alınmış olur; inşaat malzemeleri üyelik boyunca yedi taksitle teslim edilir; Cemex inşaat projesini yönetmeleri için bir mühendis ve mimar görevlendirir. Malzemelerin masrafı proje boyunca sabit tutulur, böylece müşteriler fiyat dalgalanmalarından ve diğer makroekonomik istikrarsızlıklardan korunur. Cemex aynı zamanda, müşterilerin gelirinin düzenli olmadığı veya inşaatı ertelemek istedikleri durumlara yönelik bir önlem olarak depo alanı ve kupon hizmetleri sunar. Kadınlar kredilerden faydalanan başlıca grup olmanın yanı sıra yerel ve bölgesel hücre başkanlığını da yürütmekte olup komisyon modelli işletme geliştirmesinden sorumludur; böylece CEMEX yerel bilgi ve katılımdan faydalanırken kadınlar için de ek eğitim ve istihdam fırsatları yaratılır.⁴⁰

Şirket açısından program çok başarılı olmuştur; *Patrimonio Hoy* Meksika'da 2004 yılında masraflarını çıkarmış oldu, Kolombiya'da ise 2006'dan beridir kâr ediyor. 2012 itibarıyla ülkede çatışmadan yoğun etkilenmiş yerlerde bulunan 11 yerel ofisi aracılığıyla 11,500 üzerinde Kolombiyalı aileye yardımcı olmuş, 40,000 metrekare yeni evin inşa edilmesini sağlamıştır. Katılımcıların net sermayesine katkıda bulunmanın yanı sıra program aracılığıyla inşa edilen evlerin pazar değeri muadil evlerin değerinden %20 daha yüksek olmuştur; katılımcıların üçte biri evlerinin bir kısmını gelir sağlayan faaliyetler için kullanmaktadır; böylece çatışmanın daha önce dışarıda bıraktığı insanların kayıtlı ekonomiye entegrasyonu sağlanmaktadır. Buna ek olarak *Patrimonio Hoy* yerel zanaatkarlar için istihdam sağlamaktadır; kendi istihdam ettiği çalışanların %95'i kadın olup yarısının daha önce iş tecrübesi bulunmamaktadır.⁴¹

PAVCO: Bölge Halkı İçin İstihdam

1990'larda Grupo Amanco, Kolombiya'daki en yoksul bölgelerden biri olan ve çatışmadan kötü etkilenmiş Norte Del Cauca'da bir üretim tesisi (PAVCO) kurdu. MEXIC-HEM'in sahibi olduğu grup, Latin Amerika'da su taşımacılığı ve sıvı kontrol sistemleri-

³⁸ See 'Cemex: Innovation in Housing for the Poor' (2003) University of Michigan Business School Case Study, Shared Value Initiative 'Patrimonio Hoy: Access to Housing and Finance'. Available at https://www.sharedvalue.org/sites/default/files/resource-files/Cemex_SVICase_06-08-15.pdf

³⁹ See CK Prahalad The Fortune at the Bottom of the Pyramid : Eradicating Poverty through Profits (Wharton School Publishing: 2010) 279.

⁴⁰ Bkz: CK Prahalad The Fortune at the Bottom of the Pyramid : Eradicating Poverty through Profits (Wharton School Publishing: 2010) 279.

⁴¹ Daha fazlası için bkz: 'Cemex: Innovation in Housing for the Poor' (2003) University of Michigan Business School Case Study, Shared Value Initiative 'Patrimonio Hoy: Access to Housing and Finance.' Kaynak: https://www.sharedvalue.org/sites/default/files/resource-files/Cemex_SVICase_06-08-15.pdf

protecting customers from price fluctuations and other macroeconomic instability; Cemex also provides storage of and vouchers for materials if customers run into periods of inconsistent employment or wish to delay construction. Crucially, women are the primary credit holders and as well as the local and regional cell managers, and responsible for the business development on a commission model, thus creating additional training and employment opportunities for women at the same time CEMEX benefits from the local knowledge and engagement.⁴⁰

From the point of view of the company the programme has been hugely successful: *Patrimonio Hoy* broke even in 2004 in México, and has been profitable in Colombia since 2006. By 2012 it had already benefited more than 11,500 families in Colombia through their 11 local offices across the country, mainly in areas highly impacted by the conflict, and 40,000 square meters of new houses had been built. As well as enhancing the individual net worth of participants, the market value of homes built through the program is approximately 20% higher than the average comparable home, and one-third of participants use part of their homes for income-generating activities, facilitating integration in the formal economy of previously excluded individuals due to the conflict. In addition, *Patrimonio Hoy* creates jobs among local craftsmen, and through its sales force, 95% of which are women, and half of whom had no prior work experience.⁴¹

PAVCO: Employing Local Communities

In the 1990s, Grupo Amanco set up a manufacturing plant (PAVCO) in Norte del Cauca, one of the poorest regions in Colombia, which had also been affected by numerous actors in the conflict. The group, owned by MEXICHEM, is a leader in Latin America in the manufacture and commercialisation of water conduction and fluid control systems (Tubosistemas). The company decided to implement a strategy to develop local capacities with the goal of getting the people from Norte del Cauca involved in the company's operations. This initiative materialised in hiring 100 direct employees with indefinite contracts. The industrial estate is surrounded by small settlements of communities of African descent. Unlike other companies present in the industrial estates in the region, PAVCO worked with people originally from the region living in the communities affected by the violence. Through a training effort

nin (Tubosistemas) imalatı ve satışı alanında lider konumda. Norte del Cauca halkını şirketin faaliyetlerine katmayı amaçlayan şirket, yerel kapasiteyi geliştirmeye yönelik bir stratejiyi uygulamaya koydu. Bu girişim uyarınca 100 doğrudan çalışan, süresiz sözleşmelerle işe alındı. Sanayi arazisinin etrafında Afrika kökenli toplulukların yaşadığı küçük yerleşim yerleri var. Bölgedeki sanayi sitelerinde mevcut olan diğer şirketlerden farklı olarak PAVCO, bizzat bölgenin kendi insanlarıyla çalıştı. Eğitim sağlayarak ve devlet kuruluşlarının desteğini alarak PAVCO, çalışanlarının görevlerini yerine getirmesi için gereken beceri seviyelerini artırdı. Daha önce imalat sektöründe çalışmamış olan bu kişiler teknik ve mesleki beceriler edindiler; günümüzde bir kısmı tesiste yönetici, süpervizör ya da süreç mühendisi olarak çalışıyor.

1998 yılında şirket bölgedeki faaliyetlerine başladığında, iş dünyasında bölge halkından çalışanlara yönelik yaygın önyargılar vardı; fakat günümüzde çalışanların %82'sini bölge halkı oluşturuyor ve tesis, MEXICHEM grubu içerisinde parmakla gösteriliyor. PAVCO'ya göre bölgede gösterdikleri yaklaşım hem şirket hem bölge halkı için çok faydalı oldu. Halk için sağlanan faydalar arasında kayıtlı iş fırsatlarının yaratılması, ekonomik sebeplerden ötürü çatışmaya katılma riskinin azalması, bölge halkının eğitim seviyesinin artması, geçmişte dışlanan yerel toplulukların haklarının tanınmasının sonucu olarak olumlu üretim ve kârlılık göstergeleri sayılabilir. Çalışanların güvenini kazanmakta, bölge kültüründe yeri büyük olan çevreye saygı ilkesine dikkat edilmesi de etkili olmuştur.⁴²

Bu dört vaka çalışması, çatışmadan etkilenen ortamlarda işletmelerin iyi uygulamalarının neler olabileceğini gösterirken bir yandan da ortak değer yaratmaya yaratıcı yaklaşımların ve devlet desteği almanın önemini vurguluyor. Elbette Kolombiya'da bütün şirketlerin mükemmel bir şekilde davranmış olduğunu söylemek mümkün değil, hatta tam tersine kurumsal aktörlerin çatışmadaki rolüne dair epey kanıt var. Bu kanıtlar "ekonomik çıkarların (ticari faaliyetler, üretim ve dağıtım) kimi zaman kesiştiğini ve silahlı grupların ülkenin farklı bölgelerinde mevcut olduğunu gösteriyor. Ekonomik güçler, yerel elitler ve silahlı gruplar arasındaki ortaklıklar, bölgelerdeki yerel kuruluşların ve hatta ulusal kurumların bu grupların ekonomik ve siyasi çıkarlarını sürdürmek için kullanılması üzerinden kurulmuş."⁴³ Fakat buna rağmen yukarıda verilen örnekler işletmelerin çatışma dönüşümüne karşı yaratıcı bir tutum benimsemesinin neler elde edebileceğini gösteriyor.

⁴⁰ See CK Prahalad *The Fortune at the Bottom of the Pyramid : Eradicating Poverty through Profits* (Wharton School Publishing: 2010) 279.

⁴¹ See further 'Cemex: Innovation in Housing for the Poor' (2003) University of Michigan Business School Case Study, Shared Value Initiative 'Patrimonio Hoy: Access to Housing and Finance.' Available at https://www.sharedvalue.org/sites/default/files/resource-files/Cemex_SVICase_06-08-15.pdf

⁴² Daha fazlası için bkz: 'Inclusión Laboral en el Norte del Cauca,' kaynak: <https://pavcowavin.com.co/sustentabilidad-pavco>

⁴³ Nelson Camilo Sánchez León and Daniel Marín López 'Corporate Accountability in Transitional Justice in Colombia' in 'Peace: Everyone's Business!' (2017) Pax for Peace 119-154, 122-3.

and with the aid of state organisations, the employees of PAVCO raised their levels of basic and specific competences needed to perform their jobs. The employees, who had never before worked in the manufacturing sector, obtained technical and professional degrees, with some now holding management positions in the plant as supervisors or process engineers.

When operations got underway in 1998, there was widespread prejudice in the region among the business community towards workers from the region; now, however, 82% of the staff originally from the region and it is regarded as a model plant within the MEXICHEM group. According to PAVCO, their approach in the region has resulted in a number of significant benefits for the company and the local community alike. Benefits for the community include formal job opportunities, lowering the risk that they become involved in the conflict because of the dire economic circumstances in which they live; improvements in the level of training of people in the region; and positive production and profitability indicators as a result of recognition of the rights of local communities who had previously been excluded. Environmental respect, a key part of these communities' culture, has also been a decisive factor in securing the employees' commitment.⁴²

These four case studies are examples of best practice when it comes to the role of business in conflict affected settings and show what can be achieved with creative approaches by business to creating shared value and, crucially, underpinned by support from the State. This is not, of course, to suggest that all businesses have behaved in an exemplary fashion in the Colombian context; on the contrary there is a good deal of evidence of involvement and complicity of corporate actors in the conflict. This evidence relates both to "the confluence of economic interests (commercial operations, production, or distribution) and the presence of armed groups in different areas of the country" and evidence of alliances between economic powers, local elites, and armed groups to promote their economic and political interests through the co-optation of local institutions in the regions and at national level."⁴³ Nonetheless, the examples highlighted above show what can be achieved when businesses take a constructive approach to conflict transformation.

⁴² See further 'Inclusión Laboral en el Norte del Cauca', available at <https://pavcowavin.com.co/sustentabilidad-pavco>

⁴³ Nelson Camilo Sánchez León and Daniel Marín López 'Corporate Accountability in Transitional Justice in Colombia' in 'Peace: Everyone's Business!' (2017) Pax for Peace 119-154, 122-3.

III. GEÇİŞ DÖNEMİNDE İŞLETMELER: MYANMAR

Daha önce de belirttiğimiz gibi, geçiş dönemlerinin sorunsuz ilerlediği nadirdir. Çoğu devlet pazarı yabancı yatırıma ve işletmelere açmadan önce gerekli regülasyonları getirmeyi ihmal eder; geçiş dönemi devletlerinin üzerinde kurumsal davranışları düzenlemekten ziyade yatırımcıları çekecek bir biçimde neoliberal kaideler uyarınca deregülasyon ve özelleştirmeye ağırlık vermeleri yönünde baskılar mevcuttur. Geçiş dönemlerinde oluşan düzenleme açıkları, hukuk sisteminin ve kolluk kuvvetlerinin yetersiz performans göstermesine, yatırımların ve ekonomik büyümenin adil bir düzenleyici çerçeve olmadan gerçekleşmesine sebep olur. Ekonomik büyümenin getirilerini bölüştüren, hukukun üstünlüğünü koruyan, çevre ve insan haklarını savunan bir temsili hükümet olmadığında işletmelerin barışa katkıda bulunması da çok olası değildir. Myanmar örneği, uluslararası camianın neoliberal yatırım öncülüğündeki kalkınmayı geçiş döneminin tüm sorunlarına çözüm olarak görmesinin, çatışmanın altında yatan sorunları çözmekte faydalı olmadığını gösteriyor.

Myanmar geçiş dönemindeki ülkeler için kimi dersler ihtiva ediyor. İlk olarak, hükümet refahı uluslararası düzeyde bölüştürmedikçe ve insan haklarını korumadıkça yardımların, yatırımların ya da işletmelerin barış ya da sürdürülebilir kalkınma sağlayamayacağı ortada. Dahası, yerel topluluklara yardımcı olmak isteyen sorumluluk sahibi işletmelerin başa çıkması gereken karmaşık bir düzenlemeler bütünü var; bunlar denetim ve kontrol için tasarlanmış. İşletmeler orduyla ve yandaş iş dünyası elitleriyle birlikte çalışmaya neredeyse mecbur bırakılıyor. Kalkınma yardımı ve kurumsal sosyal sorumluluk projeleri bile siyasetle ilişkilendirilmiş; kamu hizmetlerinin yabancı kuruluşlar tarafından sağlandığı, hükümetin de ordu ve yandaş iş insanlarının talepleri doğrultusunda kaynak çıkarmaya odaklandığı bir iş bölümü var. Liberalleşme projesi, askeri diktatörlük sırasında sermaye oluşturanlara yerel iş ortaklıkları üzerinden servetlerini arttırmak için yeni imkanlar sunuyor. Myanmar'da buna sıklıkla "Generallerin Emeklilik Planı" adı veriliyor.

Myanmar'daki geçiş dönemi, geçmiş dönemin rejimini yerinden etmedi. Siyaset, ekonomi ve toplum büyük ölçüde ordu ve ordunun iş ortakları tarafından kontrol ediliyor. Myanmar'ın geçiş dönemi de ülkede *Tatmadaw* olarak bilinen askeriye tarafından yönetiliyor; önemli bakanlıkların ve hükümet birimlerinin hukuki, siyasi ve ekonomik gücü hâlen ordunun elinde, başlıca devlet işletmeleriyle

III. THE BUSINESS OF TRANSITION: MYANMAR

As noted earlier, transitions are rarely seamless. Many states fail to put in place regulation before opening to foreign business and investment and transitional states can face pressure to deregulate and privatize along neoliberal lines in an attempt to attract investment rather than regulate corporate behaviour. Transitions can open a regulatory gap in which legal systems and enforcement are deficient and investment and economic growth happen in the absence of a fair regulatory framework. Without a representative government that redistributes the benefits of economic growth, upholds the rule of law, and protects the environment and human rights, business is unlikely to contribute to peace. Myanmar's experience so far shows that the international community's focus on neoliberal investment-led development as a solution to all of transition's problems fails to deal with many of the grievances that underpin conflict.

Myanmar offers lessons for other countries in transition. Foremost, it is clear that aid, investment and business cannot bring about peace or sustainable development when the government is unwilling or unable to regulate at the national level to redistribute wealth and protect human rights. Moreover, responsible business that aims to assist local communities must navigate a complicated regulatory environment designed for surveillance and control. Business will struggle to avoid working with the military or crony business elites. Even development aid or corporate social responsibility projects are politicized and risk creating a division of labour in which public services are provided by foreign organisations and the government focuses on resource extraction at the behest of the military and their crony business partners. The entire project of liberalisation opens up new opportunities for those who acquired capital during the military dictatorship to reinvest and increase their wealth as local joint venture partners. In Myanmar it is often referred to as the 'Retirement plan for the Generals'. Myanmar's transition has not deposed the previous regime: the polity, economy and society are largely controlled by the military and their associated business partners. Myanmar's transition is run by the military (known in Myanmar as the *Tatmadaw*), which retains legal, political and economic power over key ministries and departments within the government, and direct and indirect relationships with important state-run businesses and private businessmen.⁴⁴ The military holds 25

ve iş adamlarıyla doğrudan ve dolaylı ilişkileri mevcut.⁴⁴ Parlametonun %25'i ordunun elinde, dolayısıyla anayasal veto hakkına sahip; güvenlik aygıtlarını ve içişleri bakanlığını da sivil denetim olmaksızın ordu kontrol ediyor.

Güçlülerin dokunulmazlığının devam ettiği bu sistem Myanmar'ın demokrasiye geçiş dönemi olan 2011 ve 2018 arasında devam etti. Bu dönemde BM Uluslararası Bağımsız Myanmar Araştırma Komisyonu, Kaçın, Şan ve Rakin eyaletlerinde insanlığa karşı suç kategorisinde insan hakları ve insani hukuk ihlali örüntüleri olduğunu tespit etti.⁴⁵ İhlaller arasında yargısız infaz, keyfi tutuklama, zorla kaybolma, işkence, tecavüz ve kölelik yer alıyor. Araştırma Komisyonu, Rakin eyaletinde "*Tatmadaw* emir komuta zincirindeki üst düzey yetkililer hakkında soruşturma ve kovuşturma açılmasına yeterli olacak kadar yeterli kanıt topladığını, yetkili bir mahkemenin soykırıma dair sorumluluklarını tespit edebileceğini" raporladı.⁴⁶ Ulusal düzeyde bir cezazsızlık kültürü olduğuna dikkat çeken Araştırma Komisyonu, uluslararası eylem alınmasını önerdi. Komisyon, iş dünyasının faaliyetleriyle bu ihlaller arasındaki doğrudan bağlantılara dikkat çekti.

Geçiş dönemleri, geçmişin tamamen geride bırakıldığı anlamına gelmez; geçmişin etkisi kendini belirli biçimlerde hissettirmeye devam eder. Myanmar örneğinde yaygın yolsuzluk, kötü yönetim, hukuksuzluk, dokunulmazlık ve yandaşlık örnekleriyle dolu bir geçmiş, geçiş dönemini zorlaştırıyor.⁴⁷ Silahlı kuvvetlerin kontrol edilememesi, yandaş iş insanlarının ve yolsuzluk ağlarının varlığı, ekonomik büyümenin getirilerinin aynı başat aktörlerin elinde toplanmasına sebep oluyor. Bunun neticesinde de geçiş döneminin ve ekonomik kalkınmanın bir bütün olarak toplumdan ziyade bağışçılara, yatırımcılara, orduya ve mevcut elitlere yaradığına yönelik endişeler var. Fakat bir yandan da ekonomik yaptırımların kaldırılması ve işletmelere cazip gelecek kanunların çıkarılmasıyla ülkeye yapılan yatırımlar yükselişe geçti.⁴⁸

⁴⁴ For more details on Myanmar's experience of 'State-socialist' and then 'crony-capitalist' regimes see: Roman David and Ian Holliday *Liberalism & Democracy in Myanmar* (Oxford University Press, 2018). P.20-21. On the role of the military in Myanmar's local economy and economic transition see: Mathew Arnold, 'The Governance of Local Business in Myanmar: Confronting the Legacies of Military Rule' in Melissa Crouch (ed.) *The Business of Transition in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) p.148-175.

⁴⁴ Myanmar'ın 'devlet sosyalizmi' ve 'yandaş kapitalizmi' tecrübelerine ilişkin daha çok detay için bkz: Roman David ve Ian Holliday *Liberalism & Democracy in Myanmar* (Oxford University Press, 2018). Sf.20-21. Myanmar'ın yerel ekonomisinde ve ekonomik dönüşümünde ordunun rolüne dair bkz: Mathew Arnold, 'The Governance of Local Business in Myanmar: Confronting the Legacies of Military Rule' in Melissa Crouch (ed.) *The Business of Transition in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) sf.148-175.

⁴⁵ A/HRC/39/64, Uluslararası bağımsız Myanmar araştırma komisyonu raporu, 12 Eylül 2018 ve A/HRC/39/CRP.2, Uluslararası bağımsız Myanmar araştırma komisyonu detaylı bulgu raporu, 17 Eylül 2018.

⁴⁶ A/HRC/39/64, paragraf 87.

⁴⁷ Melissa Crouch, 'Understanding the Business of Transition in Myanmar' in Melissa Crouch (ed.) *The Business of Transition in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) sf.6; Bissinger, J. (2012). 'Foreign Investment in Myanmar: A Resource Boom but a Development Bust?' In *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 34:1, pp. 23-52.

⁴⁸ Josh Wood, 'Special Economic Zones: Gateway or Roadblock to Reform?', in Melissa Crouch (ed.) *The Business of Transition in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) sf. 182; Reuters, Burma 2014/15 FDI swells to \$8.1 bln - govt agency, 25 Mart 2015, <http://www.reuters.com/article/2015/03/25/Burma-investment-idUSL3N0WR25Q20150325>

per cent of parliamentary seats - giving it a veto power on constitutional change – as well as control of the security apparatus and the ministry of home affairs, without civilian oversight.

The system of impunity and unaccountability for the powerful has prevailed between 2011 and 2018, during what is referred to Myanmar's transition to democracy. During this time the UN Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar has established consistent patterns of human rights and humanitarian law violations amounting to crimes against humanity by the *Tatmadaw* in Kachin, Shan and Rakhine States.⁴⁵ The violations include extrajudicial killing, arbitrary arrest, enforced disappearance, torture, rape, and enslavement. In Rakhine State, the Fact-Finding Mission concluded that 'there is sufficient information to warrant the investigation and prosecution of senior officials in the *Tatmadaw* chain of command, so that a competent court can determine their liability for genocide'.⁴⁶ The Fact Finding Mission noted a culture of impunity at the national level and recommended international action. It has drawn direct connections between these abuses and business activity.

Transitions never break from the past; their histories leave particular lasting legacies. In Myanmar's case, this means that it suffers from endemic corruption, poor governance and weak rule of law, and a legacy of impunity and cronyism, which hamper its transition.⁴⁷ The inability to control the armed forces, crony businessmen or networks of corruption result in the benefits of economic growth accruing to the same set of dominant actors. As a result, there is a danger that transition and economic development serves the interests of donors, investors, the military and the existing elite, rather than society as a whole. Nevertheless, with the lifting of economic sanctions and the promulgation of business-friendly laws, investment in the country has boomed.⁴⁸

Economic development is essential to the transition in Myanmar, a country that combines immense natural and human resources with extreme poverty. But economic development must be understood within the framework of legal, administra-

Myanmar'daki geçiş döneminde ekonomik kalkınma esas önemi haiz; zira ülkede aşırı yoksulluk, muazzam doğal kaynaklarla ve insan kaynaklarıyla aynı anda mevcut. Fakat ekonomik kalkınmaya yasal, idari, siyasi ve yapısal (özellikle de askeri yapılar) reformlar çerçevesinde yaklaşmak gerekiyor. Myanmar'ın geçiş dönemi son elli yıldır dünyanın geri kalanından kopuk biçimde yaşayan muhafazakâr ve dindar bir toplum içinde gerçekleşiyor. Askeri yönetim hukuki ve teknik yardımları kabul etmedi; uluslararası camianın müdahale etmesine ya da yatırım yapmasına izin vermedi. Geçiş dönemine destek verebilmeleri için paydaşların, Myanmar'ın yasal ve siyasi geleneklerini anlayabilmeleri gerekli.⁴⁹

Asya Kalkınma Bankası'nın 2019 tahminlerine göre⁵⁰ Myanmar'ın ekonomisinin Eylül 2019'da bitecek olan mali yılda %6,6, bir sonraki yıl içinde ise %6,8 oranında büyümesi bekleniyor. Myanmar'ın gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) büyüme oranı 2018 yılı içerisinde Nisan ve Eylül ayları arasında %6,2'ye düştü. Çatışma ve kötü idare Myanmar'ın ekonomik büyümesini tehlikeye atıyor. Örneğin süregiden çatışma sebebiyle Myanmar'ın AB ithalatlarının Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi'nden çıkarılması, ülkenin ekonomik beklentilerini negatif etkileyebilir nitelikte. Asya Kalkınma Bankası, ülke içi çatışmanın ve ekonomik reformların uygulanmasındaki yavaşlığın kalkınmaya zarar verdiğini belirtiyor. Bu ekonomik reformlar içinde kamu finansı yönetimi, hazineyi güçlendirmek, muhasebe ve denetim standartlarını iyileştirmek, hukuki ve düzenleyici çerçeveyi geliştirmek yer alıyor.

Zengin doğal kaynaklara sahip olmasına rağmen Myanmar, 2010 yılında, yani reform süreci başlamadan hemen önce, Güneydoğu Asya'da kişi başına en düşük GSYİH oranına sahip ülkeydi.⁵¹ Ortalama bir Myanmar vatandaşı asgari düzeyde insani güvenliği sağlayabilmek için zorlanırken ordu, iş insanları ve şirketler servetlerine servet katmaya devam ediyor.⁵² Kısmen seçimle başa gelmiş olan Ulusal Demokrasi Birliği hükümeti, edinimleri herkes arasında paylaşdırmak için işletmeleri denetlemekten kaçınıyor, ya da bunu yapamayacak durumda. Sıkı denetlenen ulusal yasalar ya da uluslararası düzenlemeler olmadığı için de iş dünyası, zorla tahliye ve emek istismarı gibi insan hakları ihlallerinden çıkar elde etmeye devam ediyor. Yerel ve uluslararası insan hakları grupları, ulusal

⁴⁵ A/HRC/39/64, Report of the independent international fact-finding mission on Myanmar, 12 September 2018 and A/HRC/39/CRP.2, Report of the detailed findings of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar, 17 September 2018.

⁴⁶ A/HRC/39/64, paragraph 87.

⁴⁷ Melissa Crouch, 'Understanding the Business of Transition in Myanmar' in Melissa Crouch (ed.) *The Business of Transition in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) p.6; Bissinger, J. (2012). 'Foreign Investment in Myanmar: A Resource Boom but a Development Bust?' In *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 34:1, pp. 23-52.

⁴⁸ Josh Wood, 'Special Economic Zones: Gateway or Roadblock to Reform?', in Melissa Crouch (ed.) *The Business of Transition in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) p. 182; Reuters, Burma 2014/15 FDI swells to \$8.1 bln - govt agency, 25 March 2015, <http://www.reuters.com/article/2015/03/25/Burma-investment-idUSL3N0WR25Q20150325>

⁴⁹ Melissa Crouch, *Understanding the Business of Transition in Myanmar*, in Melissa Crouch, *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) sf.2.

⁵⁰ Asian Development Outlook (ADO) 2019 <https://www.adb.org/publications/asian-development-outlook-2019-strengthening-disaster-resilience>

⁵¹ IMF. World Bank. (2013). 'Myanmar Overview' <http://www.worldbank.org/en/country/myanmar/overview>

⁵² Burma Redux: Global Justice and the Quest for Political Reform in Myanmar. New York: Columbia UP.

tive, political, and structural – particularly military structures – of reform. Myanmar's transition must take place in a conservative, religious society largely isolated from the outside world for the last five decades. The military government isolated itself from legal and technical assistance, and opposed intervention and investment by the international community. Stakeholders need to understand Myanmar's legal and political traditions to support transition.⁴⁹

The Asian Development Bank (ADB)'s 2019 Outlook⁵⁰ forecasts Myanmar's economy to grow 6.6% in the fiscal year ending in September 2019 and 6.8% a year later. By comparison, Myanmar's gross domestic product (GDP) growth slowed to 6.2% from April to September in 2018. Conflict and inept governance pose risks to Myanmar's economic growth. For example, the withdrawal of the Generalized System of Preference for Myanmar's exports from the European Union as a result of ongoing conflict risks negatively impacting economic prospects. The ADB cites domestic conflict and the slow progress in implementing economic reforms, which include public financial management, strengthening treasury functions, improving accounting and auditing standards, as well as enhancing the legal and regulatory framework, as detrimental to development.

Despite its rich natural resources, in 2010, before the beginning of the reform process Myanmar had the lowest GDP per person in Southeast Asia.⁵¹ The average Myanmar citizen struggles to establish basic levels of human security, while the military, businessmen and corporations accumulate enormous wealth.⁵² The partially elected National League for Democracy (NLD) government is unwilling or unable to regulate business to ensure the benefits are enjoyed by all. Without stringent national legal framework and in the absence of international regulation, business continue profit from human rights violations such as forced evictions and labour abuses. Local and international human rights groups have warned that an increase in investment where governance does not meet national or international standards contributes to rights violations such as forced evictions.⁵³ In August 2018, the UN

⁴⁹ Melissa Crouch, *Understanding the Business of Transition in Myanmar*, in Melissa Crouch, *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) p.2.

⁵⁰ Asian Development Outlook (ADO) 2019 <https://www.adb.org/publications/asian-development-outlook-2019-strengthening-disaster-resilience>

⁵¹ IMF. World Bank. (2013). 'Myanmar Overview'. <http://www.worldbank.org/en/country/myanmar/overview>

⁵² Burma Redux: Global Justice and the Quest for Political Reform in Myanmar. New York: Columbia UP.

⁵³ For example, International Trade Union Confederation (ITUC), *Foreign Investment in Myanmar: What impact on human rights?*, 5 November 2015, <https://www.ituc-csi.org/foreign-direct-investment-in-Business-&Human-Rights-Resource-Centre-Business-and-human-rights-in-Myanmar-A-Round-up-of-recent-developments-August-2013>, <http://business-humanrights.org/media/documents/myanmar-briefing-aug-2013.pdf>

ve uluslararası standartlarda yönetimin olmadığı bölgelerde yatırımın artmasının zorla tahliyeler gibi hak ihlallerine sebep olduğuna dikkat çekiyor.⁵³ 2018'in Ağustos ayında BM İnsan Hakları Myanmar Özel Raportörü, toprak hakları ihlalleri geçmişine dikkat çekerek hükümeti kalkınma projelerinde ve yatırımlarda hâlen devam eden yasadışı istimlak faaliyetlerini durdurmaya davet etti.⁵⁴

i. İŞ DÜNYASI, TATMADAW VE ÇATIŞMA

Myanmar'ın geçiş dönemi, ülkeyi yabancı yatırıma önem veren bir piyasa sistemine dönüştürüyor; bu 2008 Anayasası'na, kanun ve politikaların çoğuna da yansıyan bir durum.⁵⁵ Ülkenin ekonomik kalkınmasında yatırımcıların rolü büyük; hükümet, orduyu ve yandaş işletmeleri geçmişteki ihlallerden sorumlu tutmanın var olan gerilimleri tımandıracağından, istikrarsızlık yaratacağından, yatırımları, kalkınmayı ve hatta demokrasiyi tehlikeye atacağından korkuyor.⁵⁶ Hükümet baskıdan, çatışmadan ve sistemik insan hakları ihlallerinden fayda sağlayanları ödüllendirebilecek neoliberal stratejiler benimsiyor.⁵⁷ Hak ihlallerinin çoğu iş amaçlı gerçekleşiyor; düzenlemelerin ve kurumsal reformların yetersizliği nedeniyle devam ediyor. Yatırıma ve ekonomik büyümeye verilen önemin yolsuzluk kültürüyle bir araya gelmesi sıkı düzenlemeler yapılmasını, mevcut kanun ve usullerin uygulanmasını ve işletmelerin eylemlerinden mesul tutulmasını engelliyor. İnsanlığa karşı suçların ve diğer insan hakları ihlallerinin esas sorumlusu devlet ve ordu; fakat işletmeler de bu ihlallerin içinde yer alıyor ve çıkar sağlıyor. Myanmar Araştırma Komisyonu, ordunun ve ordunun kontrol ettiği şirketlerin işlediği hak ihlalleriyle ulusal ve uluslararası şirketler arasında doğrudan bağlantılar olduğunu gösterdi.⁵⁸

⁵³ For example, International Trade Union Confederation (ITUC), *Foreign Investment in Myanmar: What impact on human rights?*, 5 Kasım 2015, <https://www.ituc-csi.org/foreign-direct-investment-in-Business-&Human-Rights-Resource-Centre-Business-and-human-rights-in-Myanmar-A-Round-up-of-recent-developments-Agustos-2013>, <http://business-humanrights.org/media/documents/myanmar-briefing-aug-2013.pdf>

⁵⁴ Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, A/73/332 (Aug 2018) at 22

⁵⁵ Melissa Crouch, 'Understanding the Business of Transition in Myanmar' in Melissa Crouch (ed.) *The Business of Transition in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) p.9.

⁵⁶ David and Ian Holliday, *Liberalism & Democracy in Myanmar* (Oxford University Press, 2018). P.158. Bkz: Myanmar Times, moving beyond the 'crony' label, 15 Sept 2014 <https://www.mmmtimes.com/business/11632-moving-beyond-the-crony-label.html>; Myanmar Times, US offers path to redemption for 'cronies', 29 Apr 2015 <https://www.mmmtimes.com/business/14179-us-offers-path-to-redemption-for-cronies.html>. ICTJ, Navigating paths to justice in Myanmar's transition, Haziran 2014

<https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Myanmar-Development-Report-2014.pdf>

⁵⁷ Bkz: W Bello, 'Paradigm Trap' (Transnational Institute, 2018) https://www.tni.org/files/publication-downloads/paradigmtrap_190718_web.pdf.

⁵⁸ Independent International Fact Finding Mission on Myanmar, *The economic interests of the Myanmar military*, A/HRC/42/CRP .3

Special Rapporteur on human rights in Myanmar noted the legacy of land rights abuses and called upon the government to investigate on-going illegal expropriation linked to development projects and investment.⁵⁴

i. BUSINESS, THE TATMADAW AND CONFLICT

Myanmar's transition has moved the country towards a market-based system emphasizing foreign investment, which is embedded in the 2008 Constitution and reflected in most law and policy.⁵⁵ Investors are key actors for the country's economic development and the government fears that holding the military and crony businesses accountable for past abuses may escalate existing tensions, cause instability and jeopardize investment, development and even democracy.⁵⁶ The government is adopting neoliberal strategies that can reward those who benefit from repression, conflict and systemic human rights abuses.⁵⁷ Many rights abuses occur for business purposes and continue where regulation and institutional reform is insufficient. An emphasis on investment and economic growth coupled with corruption has discouraged strict regulation, the enforcement of existing law and procedures as well as accountability for the businesses involved. While the state and the military hold primary responsibility for crimes against humanity and other human rights abuses, business has been involved, been complicit, or has otherwise benefitted from these abuses. The Fact-Finding Mission on Myanmar has directly implicated national and international businesses in violations committed by the military and the companies it controls.⁵⁸ Beyond direct complicity in human rights abuses, all investors, in the absence of the rule of law, should consider their role.

Business involvement in human rights abuses and conflict has a long history in Myanmar. The adoption of market reforms in the late 1980s coincided with reports of serious human rights violations, which led to sanctions from the United States, Canada, Australia, the United Kingdom, and the European Union.⁵⁹ Business activity was under the control of the regime and investment between 1988 and 2011 and became associ-

⁵⁴ Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, A/73/332 (Aug 2018) at 22

⁵⁵ Melissa Crouch, 'Understanding the Business of Transition in Myanmar' in Melissa Crouch (ed.) The Business of Transition in Myanmar (Cambridge University Press, 2017) p.9.

⁵⁶ David and Ian Holliday, *Liberalism & Democracy in Myanmar* (Oxford University Press, 2018). P.158. See: Myanmar Times, moving beyond the 'crony' label, 15 Sept 2014 <https://www.mmmtimes.com/business/11632-moving-beyond-the-crony-label.html>; Myanmar Times, US offers path to redemption for 'cronies', 29 Apr 2015 <https://www.mmmtimes.com/business/14179-us-offers-path-to-redemption-for-cronies.html>. ICTJ, Navigating paths to justice in Myanmar's transition, June 2014 <https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Myanmar-Development-Report-2014.pdf>

⁵⁷ See: W Bello, 'Paradigm Trap' (Transnational Institute, 2018) https://www.tni.org/files/publication-downloads/paradigmtrap_190718_web.pdf.

⁵⁸ Independent International Fact Finding Mission on Myanmar, The economic interests of the Myanmar military, A/HRC/42/CRP.3

⁵⁹ David and Ian Holliday, *Liberalism & Democracy in Myanmar* (Oxford University Press, 2018). P.21; Shaping political development in Myanmar1 Roman David And Ian Holliday at 128-129 (Holliday 2005).

İnsan hakları ihlallerinde suç ortağı olmanın ötesinde de bu hukuksuzluk ortamında tüm yatırımcılar, olan bitende kendi rollerinin ne olduğunu sorgulamalı.

Myanmar'da iş dünyasının insan hakları ihlalleri ve çatışma alanında köklü bir geçmişi var. 1980'lerin sonunda uygulanan piyasa reformları esnasında yaşanan ağır insan hakları ihlalleri, ABD, Kanada, Avustralya, Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği'nin Myanmar'a ambargo uygulamasına sebep oldu.⁵⁹ 1988 ve 2011 arasında işletme faaliyetleri ve yatırım rejimin kontrolündeydi; bu dönemde arazi açma, zorla tahliye ve kolluk kuvveti hizmetlerini ordunun sağlaması sebebiyle zorla çalıştırılmalar, yerinden edilmeler ve işkenceler sıklaştı.⁶⁰ Örneğin ABD Yabancı Haksız Fiiller Kanunu'na göre bir şirkete açılan ilk davada Unocal, doğalgaz boru hattı inşaatı esnasında Myanmar ordusuyla iş birliği hâlinde zorla çalıştırma, cinayet, tecavüz ve işkenceyle suçlanmıştır.⁶¹

Ülkenin 1948'de bağımsızlığını kazanmasından bu yana Myanmar ordusu ülkedeki çeşitli etnik gruplarla silahlı çatışmalara girmiş olup yüzbinlerce insanın ölmesine, milyonlarca insanın yerinden edilmesine sebep olmuştur.⁶² BM ve insan hakları örgütleri, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar dahil olmak üzere askeri rejimin işlediği sistematik, yaygın ve hâlen devam eden insan hakları ihlallerini belgelemiştir.⁶³ Hükümet yargısız infaz, fiziksel şiddet, tecavüz ve cinsel şiddet, keyfi tutuklama, işkence, zorla çalıştırma, evlerin yıkılması, zorla askere alma ve zorla yerinden etmelerle suçlanıyor.⁶⁴ Şiddetin ana hedefi hâlen ülkedeki etnik azınlık gruplar.⁶⁵

⁵⁹ David and Ian Holliday, *Liberalism & Democracy in Myanmar* (Oxford University Press, 2018). Sf.21; Shaping political development in Myanmar1 Roman David And Ian Holliday at 128-129 (Holliday 2005).

⁶⁰ Journal of Business Ethics (2005) 61: 329-342 DOI 10.1007/s1055J-005-8178-y Springer 2005 Doing Business with Rights Violating Regimes Corporate Social Responsibility and Myanmar's Military Junta Ian Holliday at 332 – 335; Globalisation, Divestment and Human Rights in Burma Judith A. White University of Redlands, USA at 48 - 53 OECD "Investment Policy Reviews: Myanmar" (Mart 2014), p. 23; Economist, special report, A Burmese Spring <http://www.economist.com/news/special-report/21578168-after-50-years-brutal-military-rule-myanmar-democratic-opening-has-been-swift-and> at 9.

⁶¹ Doe v. Unocal Corp., 963 F. Supp. 880 (C.D. Cal. 1997), 27 F. Supp. 2D 1174, 1184 (C.D. Cal. 1998), 110 F.Supp.2d 1294 (C.D. California, 2000), 248 F.3d 915 (9th Circuit, 2001), 395 F.3d 932 (9th Circuit, 2002) [Unocal case]

⁶² Myanmar'da 135'ten fazla farklı etnik grup var, en büyükleri Çin, Kaçın, Karen, Mon, Rakin ve Şan. Myanmar'da etnik ilişkiler için bkz: David and Ian Holliday, *Liberalism & Democracy in Myanmar* (Oxford University Press, 2018). Sf.25-29.

⁶³ David and Ian Holliday, *Liberalism & Democracy in Myanmar* (Oxford University Press, 2018). Sf.21-24.

⁶⁴ UN Special Rapporteur on Myanmar <http://daccessddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G12/116/04/PDF/G1211604.pdf?OpenElement>; Human Rights Watch <http://www.hrw.org/world-report-2012/world-report-2012-burma>; Amnesty International (<http://www.amnesty.org/en/region/myanmar/report-2012>); Oxford Pro Bono Publico <http://www.law.ox.ac.uk/opbp> Justice in Burma 30 Nisan 2008 at 22 – 23, 25; Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in Myanmar, 13-60, U.N. Doc. A/65/368 (Eylül 15, 2010).

⁶⁵ Transitional Justice in Burma: A Survey of Accountability and National Reconciliation Mechanisms after Aung San Suu Kyi's Release by Ari M. Levin AT 21; UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, A/67/383, 25 Eylül 2012.

ated with forced labour, forced displacement, and torture, mostly as a result of land clearance and forced evictions and the provision of security services by the military.⁶⁰ For example, in the first case brought against a corporation under the United States' Alien Tort Statute, Unocal was accused of complicity with the Myanmar military in the commission of forced labour, murder, rape, and torture during the construction of a gas pipeline.⁶¹

Since its independence in 1948, Myanmar's military has been engaged in multiple internal armed conflicts with many of the country's ethnic groups, claiming hundreds of thousands of lives and displacing millions.⁶² The UN and human rights organizations have documented ongoing, widespread and systematic human rights violations by the junta, including war crimes and crimes against humanity.⁶³ The government has been accused of extrajudicial killings, beating, rape and sexual violence, arbitrary arrests, torture, forced labour, destruction of homes, forced conscription, and forced displacement.⁶⁴ The ethnic minority groups have been, and continue to be, the main target of the oppression.⁶⁵

Conflict in Myanmar has been centred on minority groups' demands for autonomy, but fuelled by competition over the land and natural resources and regularly resulted in displacement.⁶⁶ Fighting in Kachin and Shan states is based on various grievances, including land use, development projects, the exploitation of natural resources and

Myanmar'daki çatışma azınlık gruplarının özerklik talebi üzerinden ortaya çık- sa da toprağın ve doğal kaynakların kontrolü için verilen mücadele çatışmayı alevlendiren ve sıklıkla insanların yerlerinden edilmesine sebep olan bir fak- tör oldu.⁶⁶ Kaçın ve Şan eyaletlerindeki çatışmalar toprağın kullanımı, kalkın- ma projeleri, doğal kaynakların sömürülmesi ve yasadışı uyuşturucu ticaretiyle bağlantılı çeşitli sorunlardan ve mağduriyetlerden kaynaklanıyor, bunların hep- sinin iş dünyasıyla doğrudan bağlantıları var.⁶⁷ Bu bölgelerdeki şiddet olayları- nın sonucu olarak 100,000 üzerinde insan ülke içinde yerinden edildi; bu kişi- lerin topraklarına ordu ve şirketler el koydu.⁶⁸ Özel Raportör, Kaçın eyaletinde yerinden edilen insanların topraklarının muz çiftliklerine dönüştürülmesinden, madencilik için ya da askeri amaçlara yönelik kullanılmasından duyduğu endi- şeyi dile getirdi.⁶⁹

Geçiş döneminin başlamasının ardından kuzeydeki Rakın eyaletinde yaşayan et- nik azınlık grubu Rohingya Müslümanlarına yönelik etnik ve dini şiddet arttı; hü- kümet, Rohingyalı yurttaşlık haklarından mahrum bırakıyor.⁷⁰ Ağustos 2017'de sınırındaki polis kontrol noktalarına Rohingyalı militanların bir dizi saldırı düzen- lemesinin ardından ordu, gaddar bir kontrgerilla harekâtı başlattı; BM müfettiş- lerine göre bu hareket soykırıma kanıt teşkil ediyor.⁷¹ Güvenlik kuvvetlerinin Ro- hingya Müslümanlarına karşı işlediği ağır insan hakları ihlalleri arasında yargısız infaz, işkence, tecavüz ve cinsel şiddet ve yaklaşık 700,000'den fazla Rohingyalı Müslümanın Bangladeş'e gitmesine sebep olan mülk imhası var.⁷²

60 Journal of Business Ethics (2005) 61: 329-342 DOI 10.1007/s10551-005-8178-y Springer 2005 Doing Business with Rights Violating Regimes Corporate Social Responsibility and Myanmar's Military Junta Ian Holliday at 332 – 335; Globalisation, Investment and Human Rights in Burma Judith A. White University of Redlands, USA at 48 - 53 OECD "Investment Policy Reviews: Myanmar" (Mar 2014), p. 23; Economist, special report, A Burmese Spring <http://www.economist.com/news/special-report/21578168-after-50-years-brutal-military-rule-myanmars-democratic-opening-has-been-swift-and-at-9>.

61 Doe v. Unocal Corp., 963 F. Supp. 880 (C.D. Cal. 1997), 27 F. Supp. 2D 1174, 1184 (C.D. Cal. 1998), 110 F.Supp.2d 1294 (C.D. California, 2000), 248 F.3d 915 (9th Circuit, 2001), 395 F.3d 932 (9th Circuit, 2002) [Unocal case]

62 There are more than 135 different ethnic groups in Myanmar, the largest being the Chin, the Kachin, the Karen, the Mon, the Rakhine, and the Shan. For details on ethnic relations in Myanmar see: David and Ian Holliday, Liberalism & Democracy in Myanmar (Oxford University Press, 2018). P.25-29.

63 David and Ian Holliday, Liberalism & Democracy in Myanmar (Oxford University Press, 2018). P.21-24.

64 UN Special Rapporteur on Myanmar <http://daccessddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G12/116/04/PDF/G1211604.pdf?OpenElement>; Human Rights Watch <http://www.hrw.org/world-report-2012/world-report-2012-burma>; Amnesty International (<http://www.amnesty.org/en/region/myanmar/report-2012>); Oxford Pro Bono Publico

[http://www.law.ox.ac.uk/opbp/Justice in Burma](http://www.law.ox.ac.uk/opbp/Justice%20in%20Burma) 30 April 2008 at 22 – 23, 25; Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in Myanmar, 13-60, U.N. Doc. A/65/368 (Sept. 15, 2010).

65 Transitional Justice in Burma: A Survey of Accountability and National Reconciliation Mechanisms after Aung San Suu Kyi's Release by Ari M. Levin AT 21; UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, A/67/383, 25 Sept 2012.

66 ITUC report; I Pietropaoli, 'Corporate Accountability and Transitional Justice in Myanmar' (7 March 2016) JusticeInfo; Amnesty International, Open for Business? Corporate Crime and Abuses at Myanmar's Copper Mine (AI 10 February 2015); Global Witness, Guns, Cronies and Crops (GW 26 March 2015); FIDH, Land of Sorrow: Human Rights Violations at Mandalay's Myohta Industrial Park (FIDH 27 September 2017); <file:///localhost/%3Chttp://www.%20freedomhouse.org/article:rights-groups-express-strong-concern-about-weak-requirements-us-investment-burma%3E>

66 ITUC report; I Pietropaoli, 'Corporate Accountability and Transitional Justice in Myanmar' (7 Mart 2016) JusticeInfo; Amnesty International, Open for Business? Corporate Crime and Abuses at Myanmar's Copper Mine (AI 10 Şubat 2015); Global Witness, Guns, Cronies and Crops (GW 26 Mart 2015); FIDH, Land of Sorrow: Human Rights Violations at Mandalay's Myohta Industrial Park (FIDH 27 Eylül 2107); <file:///localhost/%3Chttp://www.%20freedomhouse.org/article:rights-groups-express-strong-concern-about-weak-requirements-us-investment-burma%3E>

67 Report of the Independent International Fact-finding Mission on Myanmar - A/HRC/39/64 (27 Ağustos 2018) paragraph .57.

68 Report of the Independent International Fact-finding Mission on Myanmar - A/HRC/39/64 (27 Ağustos 2018) para.68; daha fazla bilgi için bkz: Report of the detailed findings of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar - A/HRC/39/CRP.2 (18 Eylül 2018) paras 289-294. Economist, When the lid blows off, 30 Mart 2013

69 Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, A/73/332 (Ağustos 2018) at 22-25.

70 Reuters, Myanmar rejects UN resolution on Rohingya Muslims, 21 Kasım 2013 <http://www.reuters.com/article/2013/11/21/us-myanmar-rohingya-un-idUSBRE9AK0P120131121>; <http://www.fortifyrights.org/publication-20151029.html>

71 UN Fact-finding mission

72 OCHA, Asia and the Pacific: Weekly regional humanitarian snapshot, 3-9 Ocak 2017 http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ROAP_Snapshot_170109.pdf Amnesty International, 'We are at Breaking Point', 19 Aralık 2016 <https://www.amnesty.org/en/documents/asa16/5362/2016/en/> Human Rights Watch, 'Burma: Military Burned Villages in Rakhine State', 13 Aralık 2016; Human Rights Watch, 'Burma: Security Forces Raped Rohingya Women, Girls', 6 Şubat 2017

illegal narcotics trading – all linked to business.⁶⁷ Violence in those regions has resulted in over 100,000 internally displaced people, whose land has been now appropriated by the military and corporations.⁶⁸ The Special Rapporteur expressed concern that displaced people's land in Kachin State is increasingly being turned into banana plantations or used for mining or military purposes.⁶⁹

Ethnic and religious violence in northern Rakhine State against the Rohingya, an ethnic Muslim minority to which the government denies citizenship rights, escalated after the recent transition began.⁷⁰ In August 2017, after a series of attacks by Rohingya militants on border guard police outposts, the military retaliated by launching a brutal counterinsurgency campaign that, according to UN investigators, constitute evidence of genocide.⁷¹ Serious human rights violations by the security forces against the Rohingya include extrajudicial killings, torture, rape and sexual violence, and destruction of property that resulted in the displacement of over 700,000 Rohingya people into Bangladesh.⁷²

While land grabbing for business is not the cause of violence against the Rohingya it may be the result. According to the Fact-Finding Mission, '[t]he mass displacement and the burning of Rohingya villages were followed by the systematic appropriation of the vacated land.'⁷³ The expropriated land has been set aside for security outposts, housing for other ethnic groups, as well as infrastructure projects and a special economic and industrial zones nearby.⁷⁴ The Fact-Finding Mission found that at least 45 companies and organizations provided the military with over US\$10 million in financial donations that were solicited in September 2017 by senior military leadership in support of the

İşletmelerin toprağa el koyması Rohingya Müslümanlarına karşı işlenen şiddetin sebebi olmasa bile sonucu. Araştırma Komisyonu'na göre "insanların kitlesel olarak yerlerinden edilmesinin ve Rohingya köylerinin yakılmasının ardından boşalan topraklar sistematik olarak ele geçirildi."⁷³ El koyulan arazilere karakollar, diğer etnik gruplar için konutlar, altyapı projeleri ve sanayi sitelerinin inşa edilmesi planlanıyor.⁷⁴ Araştırma Komisyonu'na göre 45'ten fazla şirket ve kurum orduya 10 milyon dolar üzerinde bağışta bulundu; bu paralar Ağustos 2017'de Rohingya'ya karşı başlatılan "temizleme operasyonu"na destek için kullanılmak üzere Eylül 2017'de üst düzey askeri liderler tarafından toplanmaya başladı.⁷⁵ Komisyon aynı zamanda orduyla güçlü bağlara sahip özel şirketlerin Kuzey Rakin'deki kalkınma projelerini finanse ettiğini, bu sayede ordunun Rohingya'ların yurtlarına dönmelerini engelleme planına destek olduklarını tespit etti.⁷⁶

Ülke içinde silahlı çatışma yaşanan bölgelere yatırımlar devam ediyor. Kaçın ve Rakin eyaletlerinde yerlerinden edilen etnik azınlık nüfusun topraklarına Özel Ekonomik Bölgeler yapılması planlanıyor.⁷⁷ Uluslararası ve ulusal yatırımcılar tarafından finanse edilen bu kalkınma projelerinin çevresel etki değerlendirmelerine ilişkin ulusal kanunlara ve Myanmar'ın *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme* uyarınca tabi olduğu yükümlülüklerine uygun bir biçimde yürütülmesi çok olası görünmüyor. Özel Raportör, hükümetin yatırımcıları çekme çabalarının devam eden yaygın ve sistematik insan hakları ihlallerinin üzerini örttüğünü ifade ediyor.⁷⁸

Araştırma Komisyonu'nun detaylı bulguları şirketleri Myanmar'da yatırım yapmaya karşı uyarıyor; 2016 ve 2017'de kuzeydeki Rakin eyaletinde yapılan askeri operasyonların "uluslararası hukuku ağır boyutta ihlal ettiğini, *Tatmadaw*'la, hâlihazırdaki liderleriyle ve şirketleriyle herhangi bir biçimde etkileşime girme-

67 Report of the Independent International Fact-finding Mission on Myanmar - A/HRC/39/64 (27 August 2018) para.57.

68 Report of the Independent International Fact-finding Mission on Myanmar - A/HRC/39/64 (27 August 2018) para.68; for more detail see: Report of the detailed findings of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar - A/HRC/39/CRP.2 (18 September 2018) paras 289-294. Economist, When the lid blows off, 30 March 2013

69 Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, A/73/332 (Aug 2018) at 22-25.

70 Reuters, Myanmar rejects UN resolution on Rohingya Muslims, 21 Nov 2013 <http://www.reuters.com/article/2013/11/21/us-myanmar-rohingya-un-idUSBRE9AK0P120131121>; <http://www.fortifyrights.org/publication-20151029.html>

71 UN Fact-finding mission

72 OCHA, Asia and the Pacific: Weekly regional humanitarian snapshot, 3-9 Jan 2017 http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ROAP_Snapshot_170109.pdf Amnesty International, 'We are at Breaking Point', 19 Dec 2016 <https://www.amnesty.org/en/documents/asa16/5362/2016/en/> Human Rights Watch, 'Burma: Military Burned Villages in Rakhine State', 13 Dec 2016; Human Rights Watch, 'Burma: Security Forces Raped Rohingya Women, Girls', 6 Feb 2017

73 Report of the Independent International Fact-finding Mission on Myanmar - A/HRC/39/64 (27 August 2018) para.50.

74 Report of the Independent International Fact-finding Mission on Myanmar - A/HRC/39/64 (27 August 2018) para.50; Chan Mya Htwe, Rakhine to construct Maungdaw economic zone (Myanmar Times, 1 Spet 2017) Available at: <https://www.mmmtimes.com/news/rakhine-construct-maungdaw-economic-zone.html>.

73 Report of the Independent International Fact-finding Mission on Myanmar - A/HRC/39/64 (27 August 2018) para.50.

74 Report of the Independent International Fact-finding Mission on Myanmar - A/HRC/39/64 (27 August 2018) para.50; Chan Mya Htwe, Rakhine to construct Maungdaw economic zone (Myanmar Times, 1 Eylül 2017) kaynak: <https://www.mmmtimes.com/news/rakhine-construct-maungdaw-economic-zone.html>.

75 Independent International Fact Finding Mission on Myanmar, The economic interests of the Myanmar military, A/HRC/42/CRP .3, para 6(c).

76 Ibid.

77 Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, A/73/332 (Aug 2018) at 32.

78 Oral statement by Ms Yanghee Lee, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar at the 40th session of the Human Rights Council (11 Mart 2019) kaynak: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24299&LangID=E>.

'clearance operations' that began in August 2017 against the Rohingya.⁷⁵ The Mission also found that private companies with enduring links to the military are financing development projects in northern Rakhine in furtherance of the military's objective of preventing the Rohingya's return to their homeland and communities.⁷⁶

Investment is occurring in areas of internal armed conflict. In both the Kachin State and Rakhine State, Special Economic Zones are planned in areas abandoned by displaced ethnic minority populations.⁷⁷ These development projects funded by international and national investors seem unlikely to be carried out in line with national laws on environmental impact assessments and Myanmar's obligations under the *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* (ICESCR). The Special Rapporteur notes that the government's emphasis on attracting investment obfuscates on-going widespread and systematic human rights abuses.⁷⁸

The detailed findings of the Fact-Finding Mission expressly warn business about investing in Myanmar: it notes that military operations in northern Rakhine State in 2016 and 2017 have 'so seriously violated international law that any engagement in any form with the *Tatmadaw*, its current leadership, and its businesses, is indefensible.'⁷⁹ The Fact-Finding Mission calls for all investors to ensure their operations and due diligence procedures are in line with international human rights standards,⁸⁰ a call echoed by the Special Rapporteur.⁸¹ The Fact-Finding Mission goes one step further, calling for all investors to eschew economic relationships with the security forces or any enterprise owned or controlled by them.⁸² This makes investing anywhere in Myanmar very difficult, even with due diligence or corporate social responsibility policies in place.

All large investors need to negotiate a joint venture with one of the two key military-owned companies, the Union of Myanmar Economic Holdings (UMEHL) or with the Myanmar Economic Corporations (MEC), which reinforce the position of the military junta.⁸³ UMEHL and MEC are owned and influenced by senior military leaders re-

nin savunulamayacağını" belirtiyor.⁷⁹ Araştırma Komisyonu tüm yatırımcılara faaliyetlerinin ve özen yükümlülüğü usullerinin uluslararası insan hakları standartlarıyla uyumlu olduğundan emin olmalarını söylerken⁸⁰ aynı mesajı Özel Raportör de yineliyor.⁸¹ Araştırma Komisyonu bir adım öteye giderek tüm yatırımcılara güvenlik kuvvetleriyle, güvenlik kuvvetlerine ait ya da onlar tarafından kontrol edilen şirketlerle ekonomik ilişkiler kurmaktan kaçınmalarını söylüyor.⁸² Bu koşullarda da, özen yükümlülüğü ve sosyal sorumluluk politikaları uygulanıyor olsa bile Myanmar'da yatırım yapmak çok güçleşiyor.

Bütün büyük yatırımcıların, ordunun sahip olduğu iki esas firmadan biriyle iş ortaklığı kurması gerekiyor: Myanmar Ekonomik Holdingler Birliği (UMEHL) ve Myanmar Ekonomi Kurumları (MEC); bu da askeri cuntanın konumunu sağlamlaştırıyor.⁸³ UMEHL ve MEC ağır insan hakları ihlallerinden sorumlu⁸⁴ üst düzey askeri liderler tarafından yönetiliyor; bu şirketlerin inşaattan değerli taş madencilğine, imalattan sigortaya, turizmden bankacılığa çeşitli sektörlerde parmağı var. BM'ye Ağustos 2019'da sunduğu raporda Araştırma Komisyonu, "orduya ait bu işletmelerin elde ettiği gelirin *Tatmadaw*'ın özerkliğini ve sivil denetimden azadeliğini arttırmakta kullanıldığını, *Tatmadaw*'ın uluslararası insan haklarını ve insani hukuku ihlal ettiği operasyonlarının finanse edildiğini" ifade ediyor.⁸⁵ Doğal kaynakların çıkarılmasında görev alan ordu hakimiyetindeki devlet iktisadi iştirakları, regülatör, vergi toplayıcı ve ticari kuruluş olarak davranıyor; bu iştiraklar hükümet bütçesine dahil olmayan ve nasıl harcandığının kaydı tutulmayan devasa kârlar sağlıyor.⁸⁶ Maden bölgelerinde, özellikle Kaçın eyaletinde ordu, ticari faaliyetleriyle bağlantılı olarak zorla çalıştırma ve cinsel şiddet dahil olmak üzere insan hakları ve uluslararası insan hakları ihlallerinde bulunuyor.⁸⁷ Komisyon 15 yabancı şirketin ortaklık kurduğunu, en az 44 yabancı

75 Independent International Fact Finding Mission on Myanmar, The economic interests of the Myanmar military, A/HRC/42/CRP.3, para 6(c).

76 Ibid.

77 Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, A/73/332 (Aug 2018) at 32.

78 Oral statement by Ms Yanghee Lee, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar at the 40th session of the Human Rights Council (11 March 2019) Available at: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24299&LangID=E>.

79 Report of the Independent International Fact-finding Mission on Myanmar - A/HRC/39/64 (27 August 2018) At 1675

80 Report of the Independent International Fact-finding Mission on Myanmar - A/HRC/39/64 (27 August 2018)At 1716

81 Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, A/73/332 (Aug 2018) at 22

82 Report of the Independent International Fact-finding Mission on Myanmar - A/HRC/39/64 (27 August 2018)At 1717

83 Roman David and Ian Holliday, *Liberalism & Democracy in Myanmar* (Oxford University Press, 2018). P.21. Melissa Crouch, 'Understanding the Business of Transition in Myanmar' in Melissa Crouch (ed.) *The Business of Transition in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) p.13.

79 Report of the Independent International Fact-finding Mission on Myanmar - A/HRC/39/64 (27 Ağustos 2018) At 1675

80 Report of the Independent International Fact-finding Mission on Myanmar - A/HRC/39/64 (27 Ağustos 2018)At 1716

81 Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, A/73/332 (Aug 2018) at 22

82 Report of the Independent International Fact-finding Mission on Myanmar - A/HRC/39/64 (27 Ağustos 2018)At 1717

83 Roman David and Ian Holliday, *Liberalism & Democracy in Myanmar* (Oxford University Press, 2018). P.21. Melissa Crouch, 'Understanding the Business of Transition in Myanmar' in Melissa Crouch (ed.) *The Business of Transition in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) p.13.

84 Independent International Fact Finding Mission on Myanmar, The economic interests of the Myanmar military, A/HRC/42/CRP.3, para 6(a).

85 Ibid.

86 Oral statement by Ms Yanghee Lee, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar at the 40th session of the Human Rights Council (11 Mart 2019) Kaynak:

87 Ibid., para 6(b).

sponsible for gross human rights violations⁸⁴ and are active across many sectors, from construction and gem extraction to manufacturing, insurance, tourism and banking. In its August 2019 report to the UN, the Fact-Finding Mission found that '[t]he revenue that these military businesses generate strengthens the *Tatmadaw's* autonomy from elected civilian oversight and provides financial support for the *Tatmadaw's* operations with their wide array of international human rights and humanitarian law violations.'⁸⁵ Military-dominated state-owned economic enterprises in natural resource extraction are regulators, revenue collectors and commercial entities, and they are permitted to retain vast profits that bypass the government budget with no record kept on how they are spent.⁸⁶ Human rights and international humanitarian law violations, including forced labour and sexual violence, have been perpetrated by the military in mining areas, particularly in Kachin State, in connection with their business activities.⁸⁷ The Mission found that 15 foreign companies have joint ventures and at least 44 foreign companies have other forms of commercial ties with military businesses.⁸⁸ Through such joint venture and commercial relationships, the Mission finds that any foreign business activity involving the *Tatmadaw* and its conglomerates UMEHL and MEC poses a high risk of contributing to, or being linked to, violations of international human rights law and international humanitarian law. At a minimum, these foreign companies are contributing to supporting the *Tatmadaw's* financial capacity.⁸⁹

The power of the *Tatmadaw* as an institution free from any civilian control or oversight has prevented Myanmar's transition from full direct military dictatorship following the November 2010 and subsequent November 2015 elections. The military remain 'deeply embedded in the country's political and economic life' and army officers retain key positions throughout the police, bureaucracy and judiciary.⁹⁰ UMEHL and MEC still 'have tentacles everywhere'.⁹¹ The *Tatmadaw* also has a role in all state-owned enterprises and has close ties with a subset of domestic private business enterprises, known as 'crony companies'.⁹² Crucially, these relationships give the *Tatmadaw* a key role in the

84 Independent International Fact Finding Mission on Myanmar, The economic interests of the Myanmar military, A/HRC/42/CRP.3, para 6(a).

85 Ibid.

86 Oral statement by Ms Yanghee Lee, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar at the 40th session of the Human Rights Council (11 March 2019) Available at: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24299&LangID=E>.

87 Ibid., para 6(b).

88 Ibid., para 6(d).

89 Ibid.

90 Nick Cheesman 'Routine Impunity as Practice (in Myanmar)' (forthcoming) Human Rights Quarterly. Also see generally Nick Cheesman, *Opposing the Rule of Law: How Myanmar's Courts Make Law and Order* (Cambridge CUP:2015).

91 Economist, special report, A Burmese Spring <http://www.economist.com/news/special-report/21578168-after-50-years-brutal-military-rule-myanmar-democratic-opening-has-been-swift-and-at-9>.

92 Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar, The economic interests of the Myanmar military (5 August 2019) UN Doc: A/HRC/42/CRP.3. Part III.

şirketin ordu işletmeleriyle başka türde ticari bağlarının bulunduğunu tespit etti.⁸⁸ Komisyon, bu tür ortaklıklar ve ticari ilişkiler aracılığıyla *Tatmadaw* ve şirketleri UMEHL ve MEC ile iş birliği yapan yabancı şirketlerin uluslararası insan hakları ve insani hukuk ihlallerine katkıda bulunma veya ilişkilendirme riskini aldığını belirtiyor. Bu yabancı şirketler en iyi ihtimalle *Tatmadaw*'ın finansal kapasitesini arttırmasına destek oluyor.⁸⁹

Tatmadaw'ın kurumsal olarak sivil denetimin ya da kontrolünün tamamen dışında kalması, Kasım 2010 ve Kasım 2015 seçimlerinin ardından Myanmar'ın doğrudan askeri diktatörlüğü geride bırakamamasına sebep oldu. Ordu hâlen "ülkenin siyasi ve ekonomik hayatına derinden yerleşik durumda" ve ordu mensupları polis kuvvetinde, bürokraside ve yargıda kilit pozisyonlarda bulunmaya devam ediyor.⁹⁰ UMEHL ve MEC'in "kolları hâlâ her yere erişiyor."⁹¹ *Tatmadaw*'ın bütün devlet şirketlerinde rolü ve "yandaş şirketler" olarak bilinen bir dizi özel sektör girişimiyle yakından bağları var.⁹² Bu ilişkiler sayesinde *Tatmadaw* kaynak çıkarma endüstrilerinde, özellikle de silahlı çatışma yaşanan Kaçin ve Kuzey Şan eyaletlerinde, önemli bir pozisyonda bulunuyor.⁹³ Savaş suçları ve insanlığa karşı suç niteliğindeki insan hakları ihlallerine rağmen kimi şirketler ve devletler *Tatmadaw*'a silah ve alakalı ekipmanları satmaya devam ediyor.⁹⁴ Bazı şirketler *Tatmadaw*'a bağış yaparak ordunun Kuzey Rakin'de Rohingya'lara karşı yürüttüğü "temizleme operasyonu"nu destekliyor, kimileri ise temizlenen bölgelerdeki altyapı projelerini üstleniyor.⁹⁵

BM Araştırma Komisyonu, "Myanmar'da faaliyet gösteren veya Myanmar'daki şirketlerle ticaret ya da yatırım yapan işletmeler Komisyon'un önerileri doğrultusunda yeniden yapılandırılmadıkları ve dönüştürülmedikleri sürece Myanmar güvenlik güçleriyle, özellikle de *Tatmadaw*'la, ya da bunlar tarafından kontrol edilen şirketlerle ekonomik ve finansal ilişkiler kurmamalı" diyor.⁹⁶

88 Ibid., para 6(d).

89 Ibid.

90 Nick Cheesman 'Routine Impunity as Practice (in Myanmar)' (forthcoming) Human Rights Quarterly. Genel bilgi için bkz: Nick Cheesman, *Opposing the Rule of Law: How Myanmar's Courts Make Law and Order* (Cambridge CUP:2015).

91 Economist, special report, A Burmese Spring <http://www.economist.com/news/special-report/21578168-after-50-years-brutal-military-rule-myanmar-democratic-opening-has-been-swift-and-at-9>.

92 Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar, The economic interests of the Myanmar military (5 Ağustos 2019) UN Doc: A/HRC/42/CRP.3. Part III.

93 Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar, The economic interests of the Myanmar military (5 Ağustos 2019) UN Doc: A/HRC/42/CRP.3. Part IV.

94 Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar, The economic interests of the Myanmar military (5 Ağustos 2019) UN Doc: A/HRC/42/CRP.3. Part V.

95 Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar, The economic interests of the Myanmar military (5 Ağustos 2019) UN Doc: A/HRC/42/CRP.3. Part V.

96 A/HRC/39/CRP.2, paragraphs 1708, 1716, and 1717.

resource extraction industries, particularly in areas of armed conflict in Kachin and Northern Shan State.⁹³ Some companies and states even continue to sell and transfer arms and related equipment to the *Tatmadaw*, despite its record of war crimes and human rights violations amounting to crimes against humanity.⁹⁴ Other companies provided the *Tatmadaw* with donations in support of the military's 'clearance operations' against the Rohingya in northern Rakhine, while others have carried out infrastructure development projects in the cleared areas.⁹⁵

The UN Fact Finding Mission has now recommended that "no business enterprise active in Myanmar or trading with or investing in businesses in Myanmar should enter into an economic or financial relationship with the security forces of Myanmar, in particular the *Tatmadaw*, or any enterprise owned or controlled by them or their individual members, until and unless they are re-structured and transformed as recommended by the Mission".⁹⁶

Even responsible companies carrying out human rights due diligence have been linked to human rights abuses. Before re-starting operations in Myanmar in 2012, the Coca-Cola Company hired major due diligence companies for checks and vetting procedures before entering into a joint venture. These checks failed to pick up that its partner in Myanmar part-owns a jade mining business called Xie Family - a long-time subcontract of infamous army company Union of Myanmar Economic Holdings (UMEHL). UMEHL is subject to US government sanctions and its Letpadaung copper mine project has faced persistent allegations of land-grabbing, pollution and the use of violence against protestors.

ii. LAND RIGHTS VIOLATIONS AND FORCED EVICTIONS

Ongoing forced evictions and land confiscation pose persistent challenges to Myanmar's peace and transition. They also undermine the stability and certainty required for business to prosper. Avoiding the 'resource curse' is a challenge facing all transitional governments,⁹⁷ but especially acute in Myanmar where increased freedom has resulted in countless claims of land grabs and unfair resource exploitation.

⁹³ Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar, The economic interests of the Myanmar military (5 August 2019) UN Doc: A/HRC/42/CRP.3. Part IV

⁹⁴ Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar, The economic interests of the Myanmar military (5 August 2019) UN Doc: A/HRC/42/CRP.3. Part VI

⁹⁵ Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar, The economic interests of the Myanmar military (5 August 2019) UN Doc: A/HRC/42/CRP.3. Part V.

⁹⁶ A/HRC/39/CRP.2, paragraphs 1708, 1716, and 1717.

⁹⁷ Humphreys, Sachs & Stiglitz, 'What is the Problem with Natural Resource Wealth?' in Humphreys, Sachs & Stiglitz (eds.) Escaping the Resource Curse (New York: Colombia University Press, 2007).

İnsan hakları konusunda gereken özeni gösteren sorumluluk sahibi şirketlerin bile insan hakları ihlalleriyle bağlantıları ortaya çıktı. 2012 yılında Myanmar'da faaliyetlerine yeniden başlamadan önce Coca-Cola Company, büyük denetim şirketleri tutarak iş ortaklığına girmeden önce gereken denetimlerin ve güvenlik incelemelerinin yapılmasını sağladı. Fakat bu incelemelerde ortaklık kurulacak şirketin Xie Family adındaki bir yeşim taşı madeni şirketinin ortaklarından biri olduğu, Xie Family'nin de kötü şöhretli ordu şirketi UMEHL'in taşeronlarından biri olduğu ortaya çıkmadı. UMEHL'e ABD hükümeti tarafından ambargo uygulanıyor ve Letpadaung bakır madenine yönelik toprak hırsızlığı, çevre kirliliği ve protestoculara karşı şiddet uygulanması suçlamaları yapıyor.

ii. TOPRAK HAKLARI İHLALLERİ VE ZORLA TAHLİYELER

Myanmar'ın barış ve geçiş dönemi, süregiden zorla tahliyeler ve topraklara el koymalar tarafından tehlikeye atılıyor. Bu eylemler işletmelerin başarılı olmak için ihtiyaç duyduğu istikrar ve belirlilik ortamını da baltalıyor. Geçiş dönemi hükümetlerinin hepsinin "kaynak laneti"nden kaçınmakla başa çıkması gerekir,⁹⁷ fakat bu sorun, artan özgürlüğün çok sayıda toprak işgaline ve kaynakların adaletsizce sömürülmesine yol açtığı Myanmar'da özellikle ağır hissediliyor.

Geçiş dönemindeki çoğu ülkede ekonomik güç kamu ve özel sektörün, yasal olanla yasadışı olanın arasındaki gri alanda toplanır.⁹⁸ Her ne kadar hükümet ve ordu, topraklara ve kaynaklara ordunun ve firmaların kullanımı için el koyarak ihlallerin en büyük faili olmaya devam etse de orduyla bağlantılara sahip özel şirketler ve zengin bireyler, hem yasal hem yasadışı yöntemler kullanarak gelir elde ediyor. 99 Myanmar'daki kamulaştırılan topraklara dair güvenilir resmi rakamlar mevcut değil. Global Witness'in bir raporuna göre 2005 ve 2013 arasında 2 milyon hektardan fazla toprağın çoğunlukla sahiplerinin izni olmaksızın ticari

⁹⁷ Humphreys, Sachs & Stiglitz, 'What is the Problem with Natural Resource Wealth?' in Humphreys, Sachs & Stiglitz (eds.) Escaping the Resource Curse (New York: Colombia University Press, 2007).

⁹⁸ Nelson Camilo Sanchez, 'Corporate Accountability, Reparations and Distributive Justice in Post Conflict Societies' in Sabina Michalowski, Corporate Accountability in the Context of Transitional Justice (Routledge, 2013) p 114-130.

⁹⁹ W Bello, 'Paradigm Trap' (Transnational Institute, 2018) p.15-18, 50-58.

Kaynak: https://www.tni.org/files/publication-downloads/paradigmtrap_190718_web.pdf; Lee Jones, "The Political Economy of Myanmar's Transition," Journal of Contemporary Asia, Vol. 44, No. 1 (2014), p.151; Aynı zamanda bkz: Global Witness, "Guns, Cronies and Crops," (26 Mart 2015)

Kaynak: <https://www.globalwitness.org/en-gb/campaigns/land-deals/guns-cronies-and-crops/>; Transnational Institute, "Access Denied: Land Rights and Ethnic Conflict in Burma,"

(Burma Policy Briefing Nr 11 May 2013)

Kaynak: <https://www.tni.org/files/download/accesdenied-briefing11.pdf>; Irene Pietropaoli, Corporate Accountability and Transitional Justice in Myanmar, Justiceinfo, 7 Mart 2016

<https://www.justiceinfo.net/en/justice-reconciliation/26259-corporate-accountability-and-transitional-justice-in-myanmar.html>

In many transitional states, economic power accrues in a complex grey area blurring the public and private spheres as well as what is legal and illegal.⁹⁸ While the government and the military have been, and continue to be, the primary perpetrator of abuses - confiscating land and resources for military and business use, private actors - corporations and wealthy individuals connected to the military - amass profits through a combination of both legal and illegal means.⁹⁹ No reliable official figures exist as to the scale of land expropriation carried out so far in Myanmar. A report by Global Witness noted that from 2005 to 2013, 5.3 million acres of land had been leased out to investors for commercial agriculture, most without the consent of the owners.¹⁰⁰ Another study in 2014 found that more than 5.2 million acres of private agribusiness concessions were awarded, more than 3 million since 2010.¹⁰¹

Whereas before 2011 land expropriation was conducted by the ruling junta, investors have now become directly or indirectly the new driver of expropriation.¹⁰² With the influx of investment, demand for land has increased - land that

tarım yatırımcılarına kiralandığı görülüyor.¹⁰⁰ 2014'te yapılan başka bir araştırma ise yine 2 milyon hektardan fazla imtiyazlı arazinin tarım şirketlerine verildiğini, bunun yarısından daha fazlasının 2010 yılından itibaren gerçekleştiğini gösteriyor.¹⁰¹

2011 yılından önce toprakların kamulaştırılması askeri cunta tarafından gerçekleştirilirken şu anda kamulaştırmanın arkasında doğrudan ya da dolaylı olarak yatırımcılar var.¹⁰² Yatırımcıların ülkeye gelmesiyle birlikte toprak talebi arttı, geçmişte değersiz olan topraklar artık pahalı.¹⁰³ El koyulan toprakların çoğu yandaş iş insanlarına ya da şaibeli olmasını önemsemeyen yabancı yatırımcılara gizli anlaşmalarla veriliyor ya da satılıyor; böylece yolsuzluk da gitgide artıyor.¹⁰⁴ Ateşkes yapıldığında, geçmişte yatırım için güvenli olmayan ya da kâr getirmeyecek bölgeler birden özel sektör yatırımına uygun hâle geldi.¹⁰⁵ Protesto eden çiftçiler ve toprak hakları aktivistleri düzenli olarak taciz ediliyor ve kovuşturuluyor.¹⁰⁶ Zorla tahliyeler, yani "bireylerin, ailelerin ve/veya toplulukların yaşadıkları evlerden ve/veya topraktan zorla ve yasal ya da diğer türde korumalara erişimleri olmadan geçici ya

⁹⁸ Nelson Camilo Sanchez, 'Corporate Accountability, Reparations and Distributive Justice in Post Conflict Societies' in Sabina Michalowski, Corporate Accountability in the Context of Transitional Justice (Routledge, 2013) p 114-130.

⁹⁹ W Bello, 'Paradigm Trap' (Transnational Institute, 2018) p.15-18, 50-58. Available at: https://www.tni.org/files/publication-downloads/paradigmtrap_190718_web.pdf; Lee Jones, 'The Political Economy of Myanmar's Transition,' Journal of Contemporary Asia, Vol. 44, No. 1 (2014), p.151; See also: Global Witness, 'Guns, Cronies and Crops,' (26 March 2015) Available at <https://www.globalwitness.org/en-gb/campaigns/land-deals/guns-cronies-and-crops/>; Transnational Institute, 'Access Denied: Land Rights and Ethnic Conflict in Burma,' (Burma Policy Briefing Nr 11 May 2013) Available at: <https://www.tni.org/files/download/accesdenied-briefing11.pdf>; Irene Pietropaoli, Corporate Accountability and Transitional Justice in Myanmar, Justiceinfo, 7 March 2016 <https://www.justiceinfo.net/en/justice-reconciliation/26259-corporate-accountability-and-transitional-justice-in-myanmar.html>

¹⁰⁰ Global Witness, Guns, Cronies and Crops: How military, political and business cronies conspired to grab land in Myanmar, 26 March 2015; <http://www.irrawaddy.com/burma/return-of-seized-land-a-top-nld-priority-deputy-agriculture-minister.html>; Mon News, 9 April 2016, 'Tatmadaw and Gov't Return Over 16,000 Acres of Seized Land. Source: <http://monnews.org/2016/04/09/tatmadaw-govt-return-16000-acres-seized-land/> <https://www.globalwitness.org/en/campaigns/land-deals/guns-cronies-and-crops/>

¹⁰¹ The Myanmar Times, A political anatomy of land grabs.

¹⁰² Burma Partnership, Rampant Land Confiscation Requires Further Attention and Action from Parliamentary Committee, 12 March 2013, <http://www.burmapartnership.org/2013/03/rampant-land-confiscation-requires-further-attention-and-action-from-parliamentary-committee/>; Goldman School of Public Policy/ University of California Berkeley / The Global Justice Center, Vulnerable Land, Vulnerable Women Gender Dimensions of Land Grabbing in Myanmar, May 2017, http://progressivevoicemyanmar.org/wp-content/uploads/2017/06/Vulnerable-Land-Vulnerable-Women_FordPattnaikBarron_2.pdf, p 3; The Myanmar Times, A political anatomy of land grabs, 3 March 2014, <http://www.mmtimes.com/index.php/national-news/9740-a-political-anatomy-of-land-grabs.html>; Land in Our Hands Network, Destroying People's Lives: The Impact of Land Grabbing on Communities in Myanmar (LOHN December 2015); Scott Leckie and José Arraiza, Restitution in Myanmar: Building Lasting Peace, National Reconciliation and Economic Prosperity through a Comprehensive Housing, Land and Property Restitution Programme (Displacement Solutions and Norwegian Refugee Council, March 2017) p.7 at 11; Global Witness, Press Release, 11 May 2016.

¹⁰⁰ Global Witness, Guns, Cronies and Crops: How military, political and business cronies conspired to grab land in Myanmar, 26 Mart 2015; <http://www.irrawaddy.com/burma/return-of-seized-land-a-top-nld-priority-deputy-agriculture-minister.html>; Mon News, 9 Nisan 2016, 'Tatmadaw and Gov't Return Over 16,000 Acres of Seized Land.

Kaynak: <http://monnews.org/2016/04/09/tatmadaw-govt-return-16000-acres-seized-land/> <https://www.globalwitness.org/en/campaigns/land-deals/guns-cronies-and-crops/>

¹⁰¹ The Myanmar Times, A political anatomy of land grabs.

¹⁰² Burma Partnership, Rampant Land Confiscation Requires Further Attention and Action from Parliamentary Committee, 12 Mart 2013, <http://www.burmapartnership.org/2013/03/rampant-land-confiscation-requires-further-attention-and-action-from-parliamentary-committee/>; Goldman School of Public Policy/ University of California Berkeley / The Global Justice Center, Vulnerable Land, Vulnerable Women Gender Dimensions of Land Grabbing in Myanmar, May 2017, http://progressivevoicemyanmar.org/wp-content/uploads/2017/06/Vulnerable-Land-Vulnerable-Women_FordPattnaikBarron_2.pdf, p 3; The Myanmar Times, A political anatomy of land grabs, 3 Mart 2014, <http://www.mmtimes.com/index.php/national-news/9740-a-political-anatomy-of-land-grabs.html>; Land in Our Hands Network, Destroying People's Lives: The Impact of Land Grabbing on Communities in Myanmar (LOHN Aralık 2015); Scott Leckie and José Arraiza, Restitution in Myanmar: Building Lasting Peace, National Reconciliation and Economic Prosperity through a Comprehensive Housing, Land and Property Restitution Programme (Displacement Solutions and Norwegian Refugee Council, Mart 2017) p.7 at 11; Global Witness, Press Release, 11 May 2016.

¹⁰³ Myanmar Centre for Responsible Business, Myanmar Oil & Gas Sector wide impact assessment, <http://www.myanmar-responsiblebusiness.org/pdf/SWIA/Oil-Gas/00-Myanmar-Oil-and-Gas-Sector-Wide-Assessment.pdf>

¹⁰⁴ W Bello, 'Paradigm Trap' (Transnational Institute, 2018) p.15-18, 50-58. Kaynak: https://www.tni.org/files/publication-downloads/paradigmtrap_190718_web.pdf; "Farmers in Kachin State Stand up to Yuzana Company's Land Grab," Kachinland News, Mart 2, 2017, <http://www.kachinlandnews.com/?p=27614>; Khaing Mi Phue Aung, 'Livelihood and Environmental Impacts from the Shwe Gas Pipeline in Nga Phe Township, Myanmar,' in Chayan Vaddhanaphuti and Sabrina Gyonvary, eds., Land and River Grabbing: The Mekong's Greatest Challenge (Chiang Mai: Center for ASEAN Studies, Chiang Mai University, 2015), pp. 23-24.

¹⁰⁵ Land tenure, land reform and conflict in Sub-Saharan Africa: Towards a research agenda Chris Huggins And Johan Pottier at 387; Since the ceasefire in Kayin State, for example, land expropriations by companies have increased, as land from which residents have been displaced has been classified as 'vacated'. TNI, Access denied: Land rights and ethnic conflict in Burma, 8 May 2013 <http://www.tni.org/briefing/access-denied>

¹⁰⁶ FIDH; Displacement Solutions, Restitution in Myanmar. Building Lasting Peace: National Reconciliation and Economic Prosperity Through a Comprehensive Housing, Land and Property Restitution Programme (Norwegian Refugee Council Mart 2017).

was once worthless is now expensive.¹⁰³ Much of the confiscated land is given or sold on to crony businessmen and unscrupulous foreign investors with deals conducted in secrecy, enabling corruption to flourish.¹⁰⁴ Where ceasefires have been made, large areas that were previously insecure or unprofitable for investment, have suddenly become amenable to private development.¹⁰⁵ Farmers and land rights activists who protest are regularly harassed and prosecuted.¹⁰⁶ Forced evictions - the 'permanent or temporary removal against their will of individuals, families and/or communities from the homes and/or land which they occupy, without the provision of, and access to, appropriate forms of legal or other protection'¹⁰⁷ - is a serious human rights violation and it undermines a wide variety of other human rights.¹⁰⁸ Forced evictions are the consequence of poor land and investment governance. They result where evictions are conducted without consultation or recourse to justice, are planned without notification, relocation, or adequate compensation or carried out under threats, violence or force.¹⁰⁹

An estimated 70 per cent of Myanmar's population lives in rural areas and depends on agricultural land as a primary means of subsistence and livelihood. Few farmers in Myanmar have formal documents to prove they have any rights to the land they have used for generations, and upon which their livelihoods depend. The current system of land governance renders the majority of Myanmar's people without secure land tenure and vulnerable to forced evictions and other human rights viola-

¹⁰³ Myanmar Centre for Responsible Business, Myanmar Oil & Gas Sector wide impact assessment, <http://www.myanmar-responsiblebusiness.org/pdf/SWIA/Oil-Gas/00-Myanmar-Oil-and-Gas-Sector-Wide-Assessment.pdf>

¹⁰⁴ W Bello, 'Paradigm Trap' (Transnational Institute, 2018) p.15-18, 50-58. Available at: https://www.tni.org/files/publication-downloads/paradigmtrap_190718_web.pdf; "Farmers in Kachin State Stand up to Yuzana Company's Land Grab," Kachinland News, March 2, 2017, <http://www.kachinlandnews.com/?p=27614>; Khaing Mi Phue Aung, "Livelihood and Environmental Impacts from the Shwe Gas Pipeline in Nga Phe Township, Myanmar," in Chayan Vaddhanaphuti and Sabrina Gyonvary, eds., Land and River Grabbing: The Mekong's Greatest Challenge (Chiang Mai: Center for ASEAN Studies, Chiang Mai University, 2015), pp. 23-24.

¹⁰⁵ Land tenure, land reform and conflict in Sub-Saharan Africa: Towards a research agenda Chris Huggins And Johan Pottier at 387; Since the ceasefire in Kayin State, for example, land expropriations by companies have increased, as land from which residents have been displaced has been classified as 'vacated'. TNI, Access denied: Land rights and ethnic conflict in Burma, 8 May 2013 <http://www.tni.org/briefing/access-denied>

¹⁰⁶ FIDH; Displacement Solutions, Restitution in Myanmar. Building Lasting Peace: National Reconciliation and Economic Prosperity Through a Comprehensive Housing, Land and Property Restitution Programme (Norwegian Refugee Council March 2017).

¹⁰⁷ United Nations Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment No. 7: The right to adequate housing (Art.11.1): forced evictions, 20 May 1997, E/1998/22.

¹⁰⁸ See: Minority Rights Group, Moving towards a Right to Land: The Committee on Economic, Social and Cultural Rights' Treatment of Land Rights as Human Rights (Minority Rights Group International 2015) available at: https://minorityrights.org/wp-content/uploads/2015/10/MRG_Rep_LandRights_Oct15.pdf.

¹⁰⁹ For general overview of forced evictions and human rights, see OHCHR and UN-Habitat, Forced Evictions - Fact Sheet No. 25/Rev. 1 (New York and Geneva, United Nations, 2014).

da kalıcı olarak uzaklaştırılması¹¹⁰⁷ ciddi bir insan hakları ihlali ve başka pek çok insan haklarına da zarar veriyor.¹⁰⁸ Kötü toprak ve yatırım yönetiminin sonucu olarak zorla tahliyeler yaşanıyor. Tahliyeler adaletsizce, önceden haber verilmeden, tahliye edilen kişilere barınacakları bir yer ya da yeterli tazminat ödenmeden; tehditlerle, şiddet ve güç uygulanarak gerçekleştiriliyor.¹⁰⁹

Myanmar nüfusunun %70'inin kırsal bölgelerde yaşadığı, karnını doyurmak ve geçinmek için tarımsal arazilere ihtiyaç duyduğu tahmin ediliyor. Myanmar'da çok az çiftçinin nesillerdir kullandıkları ve geçim için bağımlı oldukları toprağa sahip olduklarına dair resmî belgeleri var. Günümüzdeki toprak yönetimi sistemi, Myanmar halkının büyük çoğunluğunun toprak güvencesine sahip olmasına, zorla tahliyelere ve diğer insan hakları ihlallerine karşı savunmasız kalmalarına yol açıyor.¹¹⁰ Myanmar'da şimdiye kadar yapılan toprak reformları bu ihlalleri daha da kolaylaştırmaya yaradı.¹¹¹ Düzenlemeler getirmemek ve mevcut düzenlemeleri uygulamamak zorla tahliyelerin önünü açıyor.

İşletmelerin sebep olduğu zorla tahliyelere örnek olarak Çinli şirket Wanbao Madencilik'in orduya ait UMEHL şirketiyle ortak işlettiği Leptadaung bakır madeni gösterilebilir. Hükümet binlerce insanı yabancı şirketlerin bilgisi dahilinde, hatta bazen de desteğiyle yerinden etti.¹¹² 2012 yılında yapılan protestolar esnasında

¹⁰⁷ United Nations Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment No. 7: The right to adequate housing (Art.11.1): forced evictions, 20 May 1997, E/1998/22.

¹⁰⁸ Bkz: Minority Rights Group, Moving towards a Right to Land: The Committee on Economic, Social and Cultural Rights' Treatment of Land Rights as Human Rights (Minority Rights Group International 2015) kaynak: https://minorityrights.org/wp-content/uploads/2015/10/MRG_Rep_LandRights_Oct15.pdf

¹⁰⁹ Zorla tahliyelere ve insan haklarına genel bir bakış için bkz: OHCHR and UN-Habitat, Forced Evictions - Fact Sheet No. 25/Rev. 1 (New York and Geneva, United Nations, 2014).

¹¹⁰ International Commission of Jurists, Special Economic Zones in Myanmar and the State Duty to Protect Human Rights (ICJ, Şubat 2017) p.25-33. Kaynak: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2017/02/Myanmar-SEZ-assessment-Publications-Reports-Thematic-reports-2017-ENG.pdf>; Myanmar Centre for Responsible Business (MCRB), Land Briefing Paper, Mart 2015, <http://www.myanmar-responsiblebusiness.org/pdf/2015-04-02-LAND-Briefing.pdf>

¹¹¹ Oral statement by Ms Yanghee Lee, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar at the 40th session of the Human Rights Council (11 Mart 2019) Kaynak: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24299&LangID=E>. Daha fazla bilgi için bkz: Human Rights Watch, Myanmar: Halt Land Law Implementation (Mart 9, 2019) Kaynak: <https://www.hrw.org/news/2019/03/09/myanmar-halt-land-law-implementation>.

¹¹² Independent International Fact Finding Mission on Myanmar, The economic interests of the Myanmar military, A/HRC/42/CRP .3; Amnesty International; <https://www.amnesty.org/en/articles/news/2015/02/myanmar-foreign-mining-companies-colluding-serious-abuses-and-illegality/> Amnesty open for business? At 5 - 10 and Mountain of Trouble, Feb 2017 <https://www.amnesty.org/en/documents/asa16/5564/2017/en/>; <https://www.amnesty.org/en/documents/asa16/0003/2015/en/> Business and Human Rights in ASEAN A Baseline Study 257- Hnin Wut Yee; <https://www.amnesty.org/en/articles/news/2015/02/myanmar-foreign-mining-companies-colluding-serious-abuses-and-illegality/>; <http://business-humanrights.org/media/documents/myanmar-briefing-aug-2013.pdf> at 5-6.

tions.¹¹⁰ Land reforms undertaken so far in Myanmar are actually more likely to facilitate those violations.¹¹¹ The failure to regulate, or to enforce existing regulations, results in forced evictions.

An example of business-lead forced evictions is the Leptadaung copper mine, operated by Chinese company Wanbao Mining, in partnership with military-owned UMEHL. Thousands of people have been forcibly evicted by the government with the knowledge, and in some cases the participation, of foreign companies.¹¹² In 2012, thousands of protesters were confronted by security forces that used white phosphorous to disperse the crowds injuring between 110 and 150 people.¹¹³ The authorities are yet to investigate either the police or the companies operating the mine.¹¹⁴ Impunity, corruption, and poor regulation mean that investors continue to obtain land that may have been expropriated illegally.¹¹⁵

Forced evictions in Myanmar have always been linked to business and ethnic conflict. It is estimated that by 2011 three million had fled Myanmar and 450,000 lived

güvenlik kuvvetleri binlerce kişilik kitle karşısında kalabalığı dağıtmak için beyaz fosfor kullandı; 110 ila 150 kişi yaralandı.¹¹³ Polise ya da madeni işleten şirketlere yönelik bir soruşturma henüz açılmadı.¹¹⁴ Cezasızlık, yolsuzluk ve yetersiz düzenlemeler sebebiyle yatırımcılar hâlen yasadışı kamulaştırılmış olabilecek toprakları satın almaya devam ediyor.¹¹⁵

Myanmar'daki zorla tahliyelerin iş dünyasıyla ve etnik çatışmayla bağlantıları hep olageldi. 2011 itibarıyla Myanmar'dan 3 milyon kişinin kaçtığı, 450,000 kişinin ise ülke içinde yerinden edildiği tahmin ediliyor.¹¹⁶ 1990'larda ve 2000'lerin başında daha piyasa odaklı bir modele geçilirken yapılan yasadışı toprak kamulaştırmalarının başlıca failleri ordu ve diğer silahlı gruplar.¹¹⁷ 2010 yılı itibarıyla insani yardım ve insan hakları grupları Doğu Myanmar'da 3,500'den fazla köyün ve alanın yok edilip sakinlerinin zorla başka yerlere yerleştirilmesini kayda geçirdi.¹¹⁸ Myanmar'da şu anda geçiş dönemi yaşıyor, fakat zayıf düzenlemeler ve kötü kurumlar sebebiyle zorla tahliyeler ve kurumsal ihlaller cezasızlıkla devam ediyor.¹¹⁹

¹¹⁰ International Commission of Jurists, Special Economic Zones in Myanmar and the State Duty to Protect Human Rights (ICJ, February 2017) p.25-33. Available at: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2017/02/Myanmar-SEZ-assessment-Publications-Reports-Thematic-reports-2017-ENG.pdf>; Myanmar Centre for Responsible Business (MCRB), Land Briefing Paper, March 2015, <http://www.myanmar-responsiblebusiness.org/pdf/2015-04-02-LAND-Briefing.pdf>

¹¹¹ Oral statement by Ms Yanghee Lee, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar at the 40th session of the Human Rights Council (11 March 2019) Available at: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24299&LangID=E>. For more information see: Human Rights Watch, Myanmar: Halt Land Law Implementation (March 9, 2019) Available at: <https://www.hrw.org/news/2019/03/09/myanmar-halt-land-law-implementation>.

¹¹² Independent International Fact Finding Mission on Myanmar, The economic interests of the Myanmar military, A/HRC/42/CRP.3; Amnesty International; <https://www.amnesty.org/en/articles/news/2015/02/myanmar-foreign-mining-companies-colluding-serious-abuses-and-illegality/> Amnesty open for business? At 5 – 10 and Mountain of Trouble, Feb 2017 <https://www.amnesty.org/en/documents/asa16/5564/2017/en/>; <https://www.amnesty.org/en/documents/asa16/0003/2015/en/> Business and Human Rights in ASEAN A Baseline Study 257- Hnin Wut Yee; <https://www.amnesty.org/en/articles/news/2015/02/myanmar-foreign-mining-companies-colluding-serious-abuses-and-illegality/>; <http://business-humanrights.org/media/documents/myanmar-briefing-aug-2013.pdf> at 5-6.

¹¹³ The Irrawaddy, Letpadaung farmers to sue copper mine, 9 Oct 2012 <http://www.irrawaddy.org/archives/16097> <http://www.mmtimes.com/index.php/national-news/mandalay-upper-myanmar/2444-letpadaung-complaints-accepted.html>; <http://business-humanrights.org/media/documents/myanmar-briefing-aug-2013.pdf> at 5-6.

¹¹⁴ Amnesty International, Myanmar: Letpadaung mine protesters still denied justice, 27 Nov 2015 <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/11/myanmar-letpadaung-mine-protesters-still-denied-justice/> <http://www.theguardian.com/world/2012/nov/29/burma-riot-police-mine-protest> <http://www.mmtimes.com/index.php/opinion/12954-blame-game-at-letpadaung.html>

¹¹⁵ Myanmar Centre for Responsible Business (MCRB), "Myanmar Oil & Gas Sector-wide Impact Assessment" <http://www.myanmar-responsiblebusiness.org/pdf/SWIA/Oil-Gas/00-Myanmar-Oil-and-Gas-Sector-Wide-Assessment.pdf>, p. 63; <http://bangkok.ohchr.org/files/A-69-398-SR-Myanmar-Report-to-the-GA-69th-Session-2014.pdf> 2014. The previous Special Rapporteur Tomas Ojeda had already stated in 2012, 'Given the expected wave of privatisations and the increase in foreign investment, along with accelerated economic development, there is likely to be an increase in land confiscations, development induced displacement'. UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, A/67/383, 25 Sept 2012

¹¹³ The Irrawaddy, Letpadaung farmers to sue copper mine, 9 Oct 2012 <http://www.irrawaddy.org/archives/16097> <http://www.mmtimes.com/index.php/national-news/mandalay-upper-myanmar/2444-letpadaung-complaints-accepted.html>; <http://business-humanrights.org/media/documents/myanmar-briefing-aug-2013.pdf> at 5-6.

¹¹⁴ Amnesty International, Myanmar: Letpadaung mine protesters still denied justice, 27 Nov 2015 <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/11/myanmar-letpadaung-mine-protesters-still-denied-justice/> <http://www.theguardian.com/world/2012/nov/29/burma-riot-police-mine-protest> <http://www.mmtimes.com/index.php/opinion/12954-blame-game-at-letpadaung.html>

¹¹⁵ Myanmar Centre for Responsible Business (MCRB), "Myanmar Oil & Gas Sector-wide Impact Assessment" <http://www.myanmar-responsiblebusiness.org/pdf/SWIA/Oil-Gas/00-Myanmar-Oil-and-Gas-Sector-Wide-Assessment.pdf>, p. 63; <http://bangkok.ohchr.org/files/A-69-398-SR-Myanmar-Report-to-the-GA-69th-Session-2014.pdf> 2014. Önceki Özel Raportör Tomas Ojeda 2012'de şöyle demişti: "Beklenen özelleştirme ve yabancı yatırım dalgasının yanısıra hızlanan ekonomik kalkınma göz önünde bulundurulursa arazilere el koyulması ve kalkınma sebebiyle yerinden edilme olaylarında artış olması muhtemel." BM Genel Kurulu, Özel Raportörün Myanmar'da insan haklarının durumuna ilişkin raporu, A/67/383, 25 Eylül 2012.

¹¹⁶ David and Ian Holliday, Liberalism & Democracy in Myanmar (Oxford University Press, 2018). P.147.

¹¹⁷ David and Ian Holliday, Liberalism & Democracy in Myanmar (Oxford University Press, 2018). P. 24. W Bello, 'Paradigm Trap' (Transnational Institute, 2018) p.15-18, 50-58. https://www.tni.org/files/publication-downloads/paradigmtrap_190718_web.pdf; Scott Leckie and José Arraiza, Restitution in Myanmar: Building Lasting Peace, National Reconciliation and Economic Prosperity rough a Comprehensive Housing, Land and Property Restitution Programme (Displacement Solutions and Norwegian Refugee Council, Mart 2017) p.6 at 9, 10. Bu dönemdeki benzer kanun reform girişimleri için bkz: Melissa Crouch, 'Understanding the Business of Transition in Myanmar' in Melissa Crouch (ed.) The Business of Transition in Myanmar (Cambridge University Press, 2017) p.7-10.

¹¹⁸ Özel Raportörün raporu, Quintana A/HRC/65/368, para. 49; benzer rakamlar için bkz, A/61/369, para. 44 ve A/HRC/4/14, para. 54.

¹¹⁹ Renaud Egretreau, Caretaking Democratization: The Military And Political Change In Myanmar (2016); Marie Lall, Understanding Reform In Myanmar: People And Society In The Wake Of Military Rule (2016).

as internally displaced.¹¹⁶ The military and other armed groups carried out most of the illegal land expropriation in the 1990s and early 2000s, during the transition to a more market-oriented model.¹¹⁷ By 2010, humanitarian and human rights groups had documented the destruction and forced relocation of over 3,500 villages and sites in eastern Myanmar.¹¹⁸ While Myanmar is currently undergoing a transition, forced evictions and corporate abuses continue with impunity and are facilitated by weak regulation and bad institutions.¹¹⁹

There are widespread reports of land grabbing linked to the development of infrastructure projects, the establishment of industrial zones, agriculture concessions, and resource extraction projects. Hydropower projects such as the Myitsone and the Salween River dams, extractive projects such as the Shwe Gas project and the Monywa copper mine (comprising the Letpadaung mine) and the establishment of Special Economic Zones, including the Dawei, the Kyaukphyu and Thilawa, have all been associated with tensions between local communities and investors over forced evictions. Protests are growing in number across the country and are often met with intimidation, the excessive use force, and arbitrary arrests and detentions. The land law reform process has not genuinely improved how land is allocated, how disputes are resolved or how natural resources can be sustainably exploited. While new laws have been passed, they have not dealt with the core issues of land tenure for the majority of people and are considered to have increased land confiscation for business purposes. The vast majority in Myanmar depend upon land for their livelihoods, but do not have secure land tenure.

Access to dispute resolution mechanisms across the economic spectrum is a key demand that has not been adequately addressed. Likewise, demands for accountability and transparency have been met with mixed success.¹²⁰ Meeting these demands requires institutional and legal reform, and the awareness of foreign involvement in

Altyapı projeleri, sanayi bölgelerinin oluşturulması, tarım imtiyazları ve kaynak çıkarma projeleriyle ilişkili olarak geniş çapta topraklara el koyma olayları yaşandığı rapor ediliyor. Myitsone ve Salween Nehri barajları gibi hidrogüç projeleri, Letpadaung madeninin parçası olan Monywa bakır madeni ve Shwe doğal gaz projesi gibi kaynak çıkarma projeleri ve aralarında Dawei, Kyaukphyu ve Thilawa'nın da olduğu Özel Ekonomik Bölgelerin kurulmasının sonucu olarak yerel halk ile yatırımcılar arasında zorla tahliyelere bağlı gerginlikler yaşandı. Ülkedeki protesto eylemleri artmaya devam ediyor; bunlara cevaben yıldırma amaçlı aşırı güç kullanımı, keyfi tutuklamalar ve gözaltılar da artıyor. Toprak yasa reformu toprak dağıtımını, anlaşmazlıkların nasıl çözüldüğünü ya da doğal kaynakların nasıl sürdürülebilir bir şekilde kullanılabileceğini gerçek anlamda iyileştirmede. Çıkan yeni kanunlar halkın çoğu için toprak kullanımına dair temel sorunları çözmiyor ve hatta işletmelerin toprağa el koymasını kolaylaştırıyor. Myanmar halkının büyük çoğunluğu geçim için toprağa bağlı olmasına rağmen güvenli toprak kullanımına sahip değil.

Maddi durumu ne olursa olsun herkesin anlaşmazlık çözme mekanizmalarına erişim sahibi olmasına dair talepler henüz gereğince karşılanmadı. Şeffaflık ve hesap verebilirliğe yönelik talepler için de benzeri bir durum söz konusu.¹²⁰ Bu taleplerin karşılanabilmesi için kurumsal ve hukuki reformlara ihtiyaç var; bunların yanı sıra geçiş döneminin kilit bileşenleri olarak yardım, kalkınma desteği ve yatırımlarda yabancıların rolüne dair farkındalığın artması gerekiyor.¹²¹ Yerli halkın insan hakları ve çevreye dair endişeleriyle devlet ve bölgesel-ulusal hükümetler arasında bir kopukluk var; halbuki yatırımların GSYİH büyümesinin ötesinde bir kamu çıkarına hizmet etmesi gerekiyor.

Kötü toprak yönetimi de işletmeleri iten faktörler arasında. Toprağa dair sorunlar İnsan hakları ve denetim konusunda en büyük risk başlığını oluşturuyor. Toprak sahipliğine dair belirsizliklerin yanı sıra, toprağı kullananların insan hakları gözetilmeden el koyulan toprakların getirdiği ölçülemez nitelikte yükümlülükler var. Myanmar'ın toprak yönetimi reformunun çoğu çiftçinin toprak kullanım hakkını azaltması da başka bir faktör. Bütün bunların sonucu olarak uluslararası şirketler Myanmar'a yatırım yapmayı tercih etmiyor.¹²²

¹¹⁶ David and Ian Holliday, *Liberalism & Democracy in Myanmar* (Oxford University Press, 2018). P.147.

¹¹⁷ David and Ian Holliday, *Liberalism & Democracy in Myanmar* (Oxford University Press, 2018). P. 24. W Bello, 'Paradigm Trap' (Transnational Institute, 2018) p.15-18, 50-58. https://www.tni.org/files/publication-downloads/paradigmtrap_190718_web.pdf; Scott Leckie and José Arraiza, *Restitution in Myanmar: Building Lasting Peace, National Reconciliation and Economic Prosperity through a Comprehensive Housing, Land and Property Restitution Programme* (Displacement Solutions and Norwegian Refugee Council, March 2017) p.6 at 9, 10. On law reform initiatives during this period see: Melissa Crouch, 'Understanding the Business of Transition in Myanmar' in Melissa Crouch (ed.) *The Business of Transition in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) p.7-10.

¹¹⁸ Report of the Special Rapporteur, Quintana A/HRC/65/368, para. 49; for similar figures, A/61/369, para. 44 and A/HRC/4/14, para. 54.

¹¹⁹ Renaud Egretreau, *Caretaking Democratization: The Military And Political Change In Myanmar* (2016); Marie Lall, *Understanding Reform In Myanmar: People And Society In The Wake Of Military Rule* (2016).

¹²⁰ Melissa Crouch, *Understanding the Business of Transition in Myanmar*, in Melissa Crouch, *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) p.16.

¹²⁰ Melissa Crouch, *Understanding the Business of Transition in Myanmar*, in Melissa Crouch, *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) p.16.

¹²¹ Melissa Crouch, *Understanding the Business of Transition in Myanmar*, in Melissa Crouch, *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) p.3.

¹²² https://www.myanmar-responsiblebusiness.org/pdf/2019-01-10-letter-virgin-vacant-and-fallow-lands-law_en.pdf

aid, development assistance and investment as key components of the transition.¹²¹ The concerns of local people about human rights and the environment are disconnected from the state, regional and national governments and their ability to ensure investment has a public benefit beyond GDP growth.

Business is also discouraged by poor land governance. Land has constantly been identified as their biggest human rights/due diligence risk. This is due to uncertainty around land ownership and unquantified liabilities due to the legacies of land acquisition undertaken at the expense of land users' human rights. They also cite uncertainty created by Myanmar's land governance reform that appears to weaken the tenure of many farmers. This reduces international companies' willingness to invest in Myanmar.¹²²

iii. THE BUSINESS OF PEACE IN MYANMAR

Since the reforms of 2008 onwards, many international organisations, businesses and embassies have opened in Myanmar. The era of aid for trade has seen Myanmar become the biggest recipient of OECD development assistance and investment has increased dramatically, particularly from neighbouring Asian states.¹²³ Many foreign companies have taken advantage of the new business environment, the low-cost labour, abundant natural resources, geographic position, and over 50 million potential domestic consumers.¹²⁴

The Department of Investment and Company Administration (DICA) and the Myanmar Investment Commission (MIC) have at times been overwhelmed by potential investors seeking to gain access. From 1988 to 2012, only 477 foreign companies invested in Myanmar, with a total FDI of US\$4.1 billion. During the 2014-2015 fiscal year, foreign direct investment reached a record US\$8 billion, and 895 companies coming from 38 countries invested in the country.¹²⁵ GDP growth was 7.7 percent

iii. MYANMAR VE BARIŞ İŞİ

2008 reformlarından bu yana pek çok uluslararası kuruluş, işletme ve büyükelçilik Myanmar'a geldi. Ticaret yardımı döneminde Myanmar, OECD ülkeleri arasındaki en büyük kalkınma desteği alıcısı hâline geldi ve özellikle komşu Asya ülkelerinin yatırımı büyük oranda arttı.¹²³ Pek çok yabancı şirket yeni iş ortamının, ucuz işgücünün, zengin doğal kaynakların, coğrafi konumun ve 50 milyon üzerinde potansiyel tüketicinin faydalarından istifade etti.¹²⁴

Yatırım ve Şirket Yönetimi Departmanı (DICA) ve Myanmar Yatırım Komisyonu'nun (MIC) erişim isteyen potansiyel yatırımcıların taleplerine yetişemediği dönemler oldu. 1988 ve 2012 arasında Myanmar'da yatırım yapan 477 yabancı şirket vardı, doğrudan yabancı yatırımlar toplamda 4,1 milyar dolar değerindeydi. 2014-15 mali yılında ise doğrudan yabancı yatırımlar 8 milyar dolarla zirve yaptı; 38 ülkeden 895 şirket yatırım yaptı.¹²⁵ GSYİH büyümesi %7,7'ydi, 2016 yılında hükümetin rakamlarına göre yılın ilk ayında 2.2 milyar dolarlık doğrudan dış yatırım yapıldığı, bunun 2 milyarının petrol ve doğalgaz endüstrilerine ait olduğu görülmüyordu. Asya Kalkınma Bankası 2015'te on yıl boyunca her yıl %7-8'lik bir büyüme oranı tahmin ederken bu oranı 2019'da %6'ya çekti; bunun sebebi kısmi olarak çatışmanın yarattığı istikrarsızlık.

Bütün bu olan bitenlerin arka planında Myanmar'ın gidişatı var. Askeri yönetimin 1988'den bu yana piyasa ekonomisine yönelme çabaları temelde kanuna dayalı, fakat kanunlar işletmeleri rejimin kontrolüne ve gözetimine tabi kılıyor. Batılı işletmeler ülkede yatırım yapmaktan kaçındı ya da ambargolardan dolayı yatırım yapamadı. 2011 sonrası kanuni reformlar daha çok yabancı yatırım yapılmasını hedefledi; şirketler kanunu, yatırım kanunları, Özel Ekonomik Bölge kanunu, toprak kanunu ve banka kanunları bu bağlam içinde düşünülmeli.¹²⁶ Elli yıllık askeri yönetim ve izolasyonun ardından Myanmar, sürdürülebilir

¹²¹ Melissa Crouch, Understanding the Business of Transition in Myanmar, in Melissa Crouch, The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar (Cambridge University Press, 2017) p.3.

¹²² https://www.myanmar-responsiblebusiness.org/pdf/2019-01-10-letter-virgin-vacant-and-fallow-lands-law_en.pdf

¹²³ Melissa Crouch, Understanding the Business of Transition in Myanmar, in Melissa Crouch, The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar (Cambridge University Press, 2017) p.7.

¹²⁴ ITUC, Foreign Direct Investment in Myanmar, What Impact on Human Rights? (International Trade Union Conference, 2015).

¹²⁵ 7 Directorate of Investment and Companies Administration (DICA), Foreign Investment of Permitted Enterprises as of 31 March 2015; [http://dica.gov.mm.x-aas.net/ Foreign Investment by Sector \(March\) and Foreign Investment by Country \(March\)](http://dica.gov.mm.x-aas.net/Foreign%20Investment%20by%20Sector%20(March)and%20Foreign%20Investment%20by%20Country%20(March)); The Irrawaddy, "Record Foreign Direct Investment Smashes Government Forecast", 16 Jan 2015 <http://www.irrawaddy.org/business/record-foreign-direct-investment-smashes-government-forecasts.html>; The Irrawaddy, "Foreign Investments Soars to Record \$8B in 2014-15", 9 Apr 2015 <http://www.irrawaddy.org/business/foreign-investment-soars-to-record-8b-in-2014-15.html>.

¹²³ Melissa Crouch, Understanding the Business of Transition in Myanmar, in Melissa Crouch, The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar (Cambridge University Press, 2017) p.7.

¹²⁴ ITUC, Foreign Direct Investment in Myanmar, What Impact on Human Rights? (International Trade Union Conference, 2015).

¹²⁵ 7 Directorate of Investment and Companies Administration (DICA), Foreign Investment of Permitted Enterprises as of 31 March 2015; [http://dica.gov.mm.x-aas.net/ Foreign Investment by Sector \(March\) and Foreign Investment by Country \(March\)](http://dica.gov.mm.x-aas.net/Foreign%20Investment%20by%20Sector%20(March)and%20Foreign%20Investment%20by%20Country%20(March)); The Irrawaddy, "Record Foreign Direct Investment Smashes Government Forecast", 16 Jan 2015 <http://www.irrawaddy.org/business/record-foreign-direct-investment-smashes-government-forecasts.html>; The Irrawaddy, "Foreign Investments Soars to Record \$8B in 2014-15", 9 Apr 2015 <http://www.irrawaddy.org/business/foreign-investment-soars-to-record-8b-in-2014-15.html>.

¹²⁶ Melissa Crouch, Understanding the Business of Transition in Myanmar, in Melissa Crouch, The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar (Cambridge University Press, 2017) p.8.

and in 2016 government figures showed US\$2.2 billion worth of foreign direct investment in the first month of the year, 2 billion of which is in the oil and gas industry. While in 2015 the ADB expected a growth rate of 7 to 8 percent per year in the coming decade, in 2019 it expects growth to slow to about 6 percent – this is partially due to instability due to conflict.

But this takes place against the backdrop of Myanmar's particular trajectory. The military regime's moves towards a market-based economy have since 1988 been based on law; but the law rendered business under the control and surveillance of the regime. Western businesses avoided investing or were subject to sanctions policy. Post 2011 law reform is geared towards greater foreign investment, such as the company law, the investment laws, Special Economic Zone law, and the land laws and banking laws should be understood in this context.¹²⁶ Five decades of military rule and isolation leave Myanmar ill equipped to implement law and policy in line with international standards that would ensure a more sustainable development and inclusive economic growth. As a partial result, the transition consists of halting and partial reforms towards democracy, peace and a modern economy.

Despite its disastrous economic policies, Myanmar's self-isolation meant it missed out on the standard set of structural adjustment programs designed to deregulate and privatise and liberalise its domestic economy while protecting property rights, enforcing contracts and banking regulations. The country did not participate in the myriad international and UN organisation's institutional reform projects. Myanmar's tight military control through the 2000s meant its interaction with international development initiatives were minimal, mostly through the UN Office on Drugs and Crime (UNODC) and the International Labour Organisation.¹²⁷ Myanmar has a long way to go before it is business as usual, the way foreign investors expect. Myanmar remains 171st out of 190 countries, tied with Iraq and with the lowest ranking of any ASEAN member, on the World Bank's Doing Business list for 2019.¹²⁸

kalkınma ve kapsayıcı ekonomik büyümeyi destekleyecek şekilde uluslararası standartlara uygun kanun ve politikalar uygulamakta zorlanıyor. Kısmen bunun sonucu olarak geçiş döneminde demokrasi, barış ve modern ekonomiye yönelik atılımlar duraksamalı ve kısmi reformlar çerçevesinde gerçekleşiyor.

Ekonomik politikalarının çok kötü olmasına rağmen Myanmar'ın izolasyonu, mülkiyet haklarını koruyan, anlaşmaları ve bankacılık düzenlemelerini uygulayan, bir yandan da ülke ekonomisinden denetimleri kaldıran, özelleştiren ve liberalleşiren standart yapısal reform programlarından faydalanamamasına sebep oldu. Ülke, uluslararası ve BM'ye ait çeşitli kurumsal reform projelerinin hiçbirine katılmadı. 2000'ler boyunca ordunun Myanmar'ı katı bir şekilde kontrolü altında tutmasının sonucu olarak ülkenin uluslararası kalkınma girişimleriyle çok az teması oldu; çoğu temas BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) ve Uluslararası İş Örgütü üzerinden gerçekleşti.¹²⁷ Myanmar'da işlerin yabancı yatırımcıların beklediği şekilde normale dönmesine daha çok var. Dünya Bankası'nın 2019 İş Dünyası raporuna göre 190 ülke içinde 171. sırada; bu konumu Irak'la paylaşıyor ve Güneydoğu Asya Uluslar Birliği içindeki en düşük konumlu ülke.¹²⁸

¹²⁶ Melissa Crouch, Understanding the Business of Transition in Myanmar, in Melissa Crouch, The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar (Cambridge University Press, 2017) p.8.

¹²⁷ Melissa Crouch, Understanding the Business of Transition in Myanmar, in Melissa Crouch, The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar (Cambridge University Press, 2017) p.6.

¹²⁸ World Bank, Doing Business 2019, available at: https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf

¹²⁷ Melissa Crouch, Understanding the Business of Transition in Myanmar, in Melissa Crouch, The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar (Cambridge University Press, 2017) p.6.

¹²⁸ World Bank, Doing Business 2019, kaynak: https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf

IV. GENERAL ADMINISTRATION DEVELOPMENT AND THE LOCAL ECONOMY

With the complications and challenges facing foreign investment, local economic governance is crucial for developing local businesses and should attract just as much attention. But local economic governance is conducted by the General Administration Development (GAD), which answers directly to the military. The GAD is responsible for basic public administration across Myanmar's 330 townships. No other government agency has such a wide presence in the country. The GAD is ubiquitous and connects the Union government and all of its ministries to the township level and, as such, to local businesses and individuals.¹²⁹ No business can take place without involving the GAD. Despite the decentralisation to create of 14 States and Regions, the GAD answers directly to the Ministry of Home Affairs, which provides its bureaucracy. The Ministry of Home Affairs, according to the 2008 Constitution, is led by a high ranking, active military official appointed by the Commander and Chief of the *Tatmadaw*.¹³⁰ The Commander and Chief is not the democratically elected president but the most senior General in the Armed Forces. The GAD is concerned with protecting peace and security through public administration on behalf of the military.

These bodies are steeped in Myanmar's myopic authoritarian governance traditions and hinder dynamism and undermine confidence.¹³¹ This must be overcome to allow local businesses to flourish and contribute to economic development. Sustainable economic development depends on local governance. Transitions now often involve decentralisation and strengthening of local administration and governance institutions. Dependable local governance is also key for foreign investment and any projects aimed at improving local communities. Local governance at the township level provides the first port of call for both business and individuals to interact with the state. Local economic governance entails the rules that govern business at the sub-national level and the actors and institutions that implement these rules, particularly at the township level for small and medium business in Myanmar.¹³² Local

¹²⁹ Mathew Arnold, *The Governance of Local Business in Myanmar: Confronting the Legacies of Military Rule* in Melissa Crouch (ed.), *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017). P.153.

¹³⁰ 2008 Constitution of Myanmar, s232.

¹³¹ Mathew Arnold, 'The Governance of Local Businesses in Myanmar: Confronting the Legacies of Military Rule,' in Melissa Crouch (ed.), *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017). Chapter 6.

¹³² Mathew Arnold, *The Governance of Local Business in Myanmar: Confronting the Legacies of Military Rule* in Melissa Crouch (ed.), *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017). P.148.

IV. GENEL YÖNETİM GELİŞTİRME VE YEREL EKONOMİ

Yabancı yatırımlara ilişkin yaşanan zorluklardan dolayı yerel işletmelerin gelişebilmesi gerekli, bunun için de yerel ekonomi yönetimi şart. Fakat yerel ekonomi yönetiminin başında Genel Yönetim Geliştirme (GAD) var, GAD ise doğrudan ordunun kontrolü altında. Myanmar'ın 330 ilçesinde temel kamu yönetimi GAD tarafından idare ediliyor. GAD her yerde; Birlik hükümetiyle bakanlıklarını ilçelere, yerel işletmelere ve bireylere bağlıyor.¹²⁹ GAD dahil olmadan yapılabilen bir iş yok. Ademi merkezileştirme ve 14 eyalet ve bölgenin oluşturulmasına rağmen GAD doğrudan İçişleri Bakanlığı'na bağlı; Bakanlık, gereken bürokratik altyapıyı sağlıyor. 2008 Anayasası'na göre İçişleri Bakanlığının başında yüksek rütbeli, aktif bir ordu mensubu var; kendisi *Tatmadaw*'ın Genelkurmay Komutanı tarafından atanıyor.¹³⁰ Genelkurmay Başkanı demokratik yollardan seçilen başkan değil, Kara Kuvvetleri'nin en kıdemli generali. GAD, ordu adına kamu yönetimini icra ederek barışı ve güvenliği sağlıyor.

Bu yetkili organlar Myanmar'ın dar görüşlü otoriter yönetim geleneği içinde yer aldıkları için dinamizmi engelleyip güvensizlik yaratıyor.¹³¹ Yerel işletmelerin gelişebilmesi ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunabilmesi için bunun aşılması şart. Sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın temelinde yerel yönetim vardır. Günümüzde geçiş dönemleri ademi merkezileştirme ve yerel yönetim kurumlarının güçlendirilmesini içermektedir. Yabancı yatırımlar ve yerel toplulukları kalkındırmaya yönelik projeler için güvenilir yerel yönetimler esastır. İlçe düzeyinde yerel yönetim, hem işletmeler hem bireyler için devletle etkileşimin ilk durağıdır. Yerel ekonomi yönetimi, işletmeleri yerel düzeyde yöneten kuralları ve bu kuralları uygulayan aktör ve kurumları içermektedir; Myanmar'da bu ilçe düzeyindeki küçük ve orta büyüklükteki işletmeler için bilhassa geçerlidir.¹³² Yerel yönetimin kapsamı altına izin ve lisans vermek, vergi toplamak, hizmet sunmak, işletmeleri düzenlemek ve denetlemek gibi temel faaliyetler bulunur; bunlar da istihdam yaratan, yerel üretim ve tüketimi sürdüren küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri güçlendirmede esastır.

¹²⁹ Mathew Arnold, *The Governance of Local Business in Myanmar: Confronting the Legacies of Military Rule* in Melissa Crouch (ed.), *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017). P.153.

¹³⁰ 2008 Myanmar Anayasası, s232.

¹³¹ Mathew Arnold, 'The Governance of Local Businesses in Myanmar: Confronting the Legacies of Military Rule,' in Melissa Crouch (ed.), *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017). Chapter 6.

¹³² Mathew Arnold, *The Governance of Local Business in Myanmar: Confronting the Legacies of Military Rule* in Melissa Crouch (ed.), *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017). P.148.

governance covers essential processes such as granting permissions and licensing, collecting revenue, providing services, and regulating and monitoring business, which are key to strengthening the small and medium size businesses that create jobs, local consumption and production.

The *Tatmadaw* has assured that the transition protects its bureaucratic penetration into the everyday life of individuals and the functioning of the economy. The military bureaucracy in Myanmar is not focussed on facilitating individual rights vis á vis the government or promoting the empowerment of the private sector and is deeply flawed as local economic governance.¹³³ It charges arbitrary fees and tax collection is inconsistent. The system is centralised and inflexible. Its legacy is one of surveillance and control that continues in public administration. Business is confronted with an archaic system unsuitable for transition towards free markets and democracy. This system of local governance undermines, perhaps deliberately, national transition and reform.

i. LABOUR STANDARDS

There have been significant reforms to labour standards in Myanmar linked to promoting foreign investment. While many obstacles to foreign investment remain, such as military and crony influence and lack of essential infrastructure, the government of Myanmar agrees with the International Labour Organisation (ILO), foreign governments, and multinational corporations seeking to invest that labour standards should conform to international standards. For example, the OECD noted the link between market access in the European Union and the general status of labour rights.¹³⁴ The ILO's work in Myanmar has focussed on embedding labour standards in Myanmar's normative and regulatory frameworks. As one of the long-standing international organisations in the country it has worked with key government ministries on core labour standards. The link between labour relations and foreign investment is built into its work. The ILO has become an intermediary between developed foreign countries, responsible investors wishing to mitigate risk, and the government.¹³⁵ European and American investors liaise with the ILO as their investment is clearly linked to labour standards through their GSP status review process-

Tatmadaw, geçiş döneminde de bireylerin gündelik hayatları ve ekonominin işleyişi üzerindeki bürokratik hakimiyetini korumaya devam ediyor. Myanmar'daki askeri bürokrasi hükümet aracılığıyla bireysel hakların önünü açmaya ya da özel sektörü desteklemeye çalışmıyor; yerel ekonomi yönetimi düzeyinde de büyük eksiklikleri var.¹³³ Keyfi harçlar toplanıyor, vergilendirme ise tutarlı değil. Merkezi ve katı bir sistem var. Gözetleme ve kontrol geleneği kamu yönetiminde hâlen devam ediyor. İş dünyasının önünde, serbest piyasa ve demokrasiye uygun olmayan ilkel bir sistem var. Yerel yönetim sistemi ulusal geçiş dönemini ve reformları (belki de kasten) baltalıyor.

i. ÇALIŞMA STANDARTLARI

Yabancı yatırımı teşvik etmek adına Myanmar'da önemli çalışma standartları reformları gerçekleştirildi. Yabancı yatırımın önünde hâlen ordu ve yandaşların etkisi ve temel altyapı eksiklikleri gibi pek çok engel bulunuyor; yine de Myanmar hükümeti, çalışma standartlarının uluslararası düzeyde olması gerektiği konusunda Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), yabancı hükümetler ve ülkede yatırım yapmak isteyen çokuluslu şirketlerle hemfikir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı, AB'deki pazara erişim ve işçi haklarının genel durumu arasındaki bağlantılara dikkat çekiyor.¹³⁴ ILO'nun Myanmar'daki çalışmaları, Myanmar'ın normatif ve düzenleyici çerçevelerine çalışma standartlarını yerleştirmeye odaklı. Ülkede uzun zamandır bulunan uluslararası kuruluşlardan biri olan ILO, temel çalışma standartları üzerine başlıca bakanlıklarla iş birliği yaptı. İşçi-işveren ilişkileri ve yabancı yatırım, ILO'nun çalışmalarının kapsamında. Kuruluş gelişmiş yabancı ülkeler, riski azaltmak isteyen sorumluluk sahibi yatırımcılar ve hükümet arasında arabulucu olarak çalışıyor.¹³⁵ Avrupalı ve Amerikalı yatırımcılar ILO üzerinden iletişim kuruyorlar; zira yatırımları, genelleştirilmiş tercih sistemi statüsü denetim süreçleri üzerinden doğrudan çalışma standartlarıyla bağlantılı. ABD'li büyük yatırımcılar, çevresel ve toplumsal etkileri ABD hükümetinin süregiden değerlendirmesine sunmakla yükümlü.

Bu normatif kurallar özellikle de düzenlemelerin yetersiz olduğu düşük standartlara sahip sektörlerdeki yüksek profilli yatırımcılar ve uluslararası sivil toplum kampanyaları için geçerli. Örneğin önde gelen bir Amerikalı yatırımcı olan Gap, ILO aracılı-

¹³³ Jared Bissinger, *The Local Governance of Business in Myanmar* (Yangon: Asia Foundation, 2016) available at: https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2016/10/Local-Economic-Governance-in-Myanmar_Policy-Brief_ENG.pdf.

¹³⁴ OECD Investment Policy Reviews: Myanmar 2014, p.69. Available at: <https://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/Myanmar-IPR-2014.pdf>

¹³⁵ https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---ilo-yangon/documents/publication/wcms_319813.pdf

¹³³ Jared Bissinger, *The Local Governance of Business in Myanmar* (Yangon: Asia Foundation, 2016) kaynak: https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2016/10/Local-Economic-Governance-in-Myanmar_Policy-Brief_ENG.pdf.

¹³⁴ OECD Yatırım Politikası Raporu: Myanmar 2014, p.69.

Kaynak: <https://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/Myanmar-IPR-2014.pdf>

¹³⁵ https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---ilo-yangon/documents/publication/wcms_319813.pdf

es. Large investors from the United States must report on environmental and social impacts that contribute to the United States government's ongoing review.

These normative standards are particularly relevant for high profile investors in sectors characterised by regulatory weakness, low standards and international civil society campaigns. For example, Gap, a prominent American investor, has used the ILO to engage with government, local management and workers. Its code of conduct and policies are grounded in ILO standards. Yet these initiatives may mask limited real gains and company led consultation may undermine independent worker representation.¹³⁶ Gap's normative driven engagement contrasts with other garment producers that push against national regulation.

The establishment of a minimum wage in Myanmar shows the interaction between international norms and a national regulation process. International buyers want links with suppliers in Myanmar because the low cost of labour. High profile brands responded to international normative pressures and pushed for minimum labour standards in supplier factories to mitigate reputational risk. While international investors may be keen to adopt labour standards to avoid reputational damage, Asian investors are relatively disconnected from global civil society pressure and face only local, relatively weak trade unions and civil society.¹³⁷

Under new labour laws in 2012, trade unions and the right to strike were allowed for the first time in 50 years. The Confederation of Trade Unions Myanmar (CTUM) returned after decades in exile. Workers and employers are, however, still learning about their rights under the new legal framework. Collective bargaining is growing but rare. Poor implementation of the law means that employers discriminate against or dismiss activists and workers who seek to exercise their rights. The procedures on the Settlement of Labour Disputes are considered to be dysfunctional. A national consultation on the minimum wage set the standard close to what labour organisations demanded at 3,600 kyat (approx. USD3) in 2015. The response was loud opposition from local manufacturers, especially those in industrial zones that had been targeted by workers' strikes since 2012. They demanded a reduction to 2,500 kyat and to exclude garment workers from the minimum wage to maintain competitiveness and investment.¹³⁸ At least 90 Chinese and South Korean garment manufactures threatened

¹³⁶ Esbenshade, J. 'A review of Private Regulation: Codes and Monitoring in the Apparel Industry' in 6/7 Social Compass 541-556.

¹³⁷ Ford, Gillian and Htwe Htwe Thein, 'Labour Standards and International Investment in Myanmar' in Melissa Crouch (ed.), The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar (Cambridge University Press, 2017). Chapter 2.

¹³⁸ Ford, Gillian and Htwe Htwe Thein, 'Labour Standards and International Investment in Myanmar' in Melissa Crouch (ed.), The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar (Cambridge University Press, 2017). Chapter 2.

ğıyla hükümetle, yerel yönetimle ve işçilerle iletişime geçti. Gap'ın davranış kuralları ve politikaları ILO standartlarıyla uyumlu. Fakat bu girişimlerin kısıtlı kazançları örtme riski var; şirket önderliğindeki danışmanlık hizmetleri ise bağımsız işçilerin temsiline zarar verme riskine sahip.¹³⁶ Gap'ın normatif faaliyetleri, ulusal düzenlemelere uymamaya çalışan diğer giysi üreticilerinden farklı.

Myanmar'da asgari ücretin tesis edilmesi, uluslararası normlar ve ulusal düzenleme süreci arasındaki etkileşimi gösteriyor. Uluslararası alıcılar, ucuz işgücü sebebiyle Myanmar'daki tedarikçilerle bağlantı kurmak istiyor. Yüksek profilli markalar, itibarlarına zarar gelmesini engellemek amacıyla uluslararası normatif baskılara karşı gelmeyip tedarikçi fabrikalarında asgari çalışma standartlarının sağlanması için çalıştı. Her ne kadar uluslararası yatırımcılar itibarlarının zarar görmemesi için çalışma standartlarını benimsese de Asyalı yatırımcılar küresel sivil toplum baskısından görece daha az etkileniyor ve karşılarında sadece yerel, güçsüz sendikalar ve sivil toplum örgütleri duruyor.¹³⁷

2012'de çıkan yeni iş kanununa göre elli yıldır ilk kez sendikalara ve grev hakkına izin verildi. Myanmar Sendikalar Birliği (CTUM), on yılların sürgününden geri döndü. Fakat işçiler ve işverenler yeni hukuki çerçevenin sağladığı hakları daha yeni öğreniyor. Toplu sözleşmeler artıyor, ama hâlen az. Kanunun yetersiz uygulanması, işverenlerin haklarını arayan işçilere ve aktivistlere karşı ayrımcılık yapmasına ve onları işten çıkarmasına yol açıyor. İş Anlaşmazlıklarının Çözülmesi üzerine usullerin işlemediği düşünülüyor. 2015 yılında asgari ücrete dair ulusal düzeyde gerçekleşen istişarelerin sonucu olarak işçi derneklerinin talep ettiği 3,600 kyat'a (yaklaşık 3 dolar) yakın bir ücret belirlendi. Yerel imalatçılar, özellikle de işçilerin grevlerinin 2012'den beri hedef aldığı sanayi bölgelerinde yer alanlar, buna karşı çıktı. Asgari ücretin 2,500 kyat'a indirilmesini, rekabeti ve yatırımları devam ettirmek adına konfeksiyon işçilerinin asgari ücrete tabi olmaması talep edildi.¹³⁸ En az 90 Çinli ve Güney Koreli hazır giyim üreticisi, asgari ücret uygulamasına geçilmesi hâlinde fabrikalarını kapatacaklarını belirtti. Bundan kısa bir süre sonra üye şirketleri (Gap, H&M, Marks & Spencer, Primark ve diğerleri) adına Etik Ticaret Girişimi (ETI), Adil Çalışma Örgütü (FLA) ve 17 bağlantılı şirket (Adidas dahil) Myanmar hükümetine yolladıkları mektupta uluslararası camiada asgari ücretin konfeksiyon sektö-

¹³⁶ Esbenshade, J. 'A review of Private Regulation: Codes and Monitoring in the Apparel Industry' in 6/7 Social Compass 541-556.

¹³⁷ Ford, Gillian and Htwe Htwe Thein, 'Labour Standards and International Investment in Myanmar' in Melissa Crouch (ed.), The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar (Cambridge University Press, 2017). Chapter 2.

¹³⁸ Ford, Gillian and Htwe Htwe Thein, 'Labour Standards and International Investment in Myanmar' in Melissa Crouch (ed.), The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar (Cambridge University Press, 2017). Chapter 2.

to close down their factories if the proposed minimum wage was set. Shortly after, the Ethical Trade Initiative (ETI) on behalf of its member companies (including Gap, H&M, Marks & Spencer and Primark) and the Fair Labour Association (FLA) and 17 of its affiliated companies (including adidas) sent a letter to the Myanmar government supporting international calls for the proposed minimum wage to apply to the garment sector. In September 2015 the minimum wage of 3,600 kyat per day come into effect.

Local suppliers have little experience with international norms, auditing and reporting requirements and have responded to labour standards with limited efforts in contrast to global brands. In fact, the minimum wage is still the lowest in the region – on par with Bangladesh - and remains attractive to global brands, allowing them to support minimum wages while still reducing their costs. Nevertheless, the pressure applied is raising standards and has resulted in the government's formal acceptance that adopting international norms is part of economic development. But their implementation in practice depends on the freedom of unions and civil society to gather, monitor, conduct advocacy, and freely express their criticisms, as well as the development of employment regulation and industrial relations institutions, none of which are certain yet in Myanmar.

ii. SOCIAL ENTERPRISES

International development institutions and investors increasingly put forward that social enterprises – businesses that trade for a social or environmental purpose¹³⁹ – can play an important role in reducing social inclusion and inequality. Social entrepreneurship responds to government failure and corporate exploitation or even an insufficient civil society. But unless properly supported and regulated by progressive government policy, it risks being yet another bit of window dressing for business as usual. Increasingly, the international community and local civil society believe that social enterprise sector can promote democratisation in Myanmar. But for this to work it requires a strong legal and policy framework as well as democratic institutions. Social entrepreneurs need democratic rights backed by law and accountability mechanisms. It also requires a situation in which all people in Myanmar are free to engage in social enterprise.¹⁴⁰

¹³⁹ For more on the definition of social enterprises see: Social Enterprise UK at <https://www.socialenterprise.org.uk/what-is-it-all-about/>

¹⁴⁰ John Dale and David Kyle, *The Risky Business of Transformation: Social Enterprise in Myanmar's Emerging Democracy*, in, Melissa Crouch (ed.) *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) Chapter 4.

ründe de geçerli olması için yapılan çağrısı desteklediklerini belirtti. Eylül 2015'te günlük 3,600 kyat asgari ücret yürürlüğe girdi.

Yerel tedarikçilerin uluslararası normlara, denetim ve raporlama kurallarına dair çok az tecrübesi var; küresel markalara kıyasla çalışma standartlarına uymak için çok az çaba gösteriyorlar. Asgari ücret hâlen bölgenin en düşüğü (Bangladeşe'ye denk) ve bu da masrafları azaltırken asgari ücret standartlarını desteklemeye devam eden küresel markaları cezbediyor. Yine de, uygulanan baskıların sonucu olarak standartlar yükseliyor ve hükümet, uluslararası normları uygulamanın ekonomik kalkınmanın bir parçası olduğunu resmen kabul etmiş oluyor. Fakat bu standartların uygulanabilmesi, sendikaların ve sivil toplumun bir araya gelerek denetim ve savunuculuk yapabilmesi ve eleştirilerini özgürce ifade edebilmesine bağlı; bir yandan da istihdam regülasyonlarının ve sanayi ilişkileri kurumlarının geliştirilmesi gerekli. Myanmar için bunların geleceği henüz belirli değil.

ii. SOSYAL GİRİŞİMLER

Uluslararası kalkınma kurumları ve yatırımcıları, sosyal girişimlerin (sosyal ve çevresel sebeplerle ticaret yapan işletmelerin¹³⁹) toplumsal dışlayıcılığı ve eşitsizliği azaltmada bir rol oynayabileceğini gitgide daha fazla savunuyor. Hükümetin yetersiz olduğu, şirketlerin sömürde bulunduğu ve hatta sivil toplumun işleyemediği durumlarda sosyal girişimcilik ön plana çıkıyor. Fakat ilerici hükümet politikaları tarafından desteklenip düzenlenmediği sürece bu da işletmeler için vitrin olmaktan öteye gitmeyen bir faaliyet. Uluslararası camia ve yerel sivil toplum, sosyal girişimcilik sektörünün Myanmar'ın demokratikleşmesine katkıda bulunabileceğini düşünüyor. Fakat bunun gerçekleşebilmesi için güçlü bir hukuk ve politika çerçevesinin yanı sıra demokratik kurumlara da ihtiyaç var. Sosyal girişimlerin kanunlar tarafından desteklenen demokratik haklara ve hesap verebilirlik mekanizmalarına ihtiyacı var. Aynı zamanda Myanmar'daki herkesin özgürce sosyal girişimlere katılabilmesi de gerekiyor.¹⁴⁰

Myanmar'ın siyasi ve ekonomik özgürlük mücadelesi henüz sonlanmadı. Ulusal Demokrasi Birliği hükümeti, önceki iktidarın kurumsallaştırdığı kanun ve politikalarla başa çıkmakta zorlanıyor. Askeri yönetim geçmişi bireylerin, özellikle de toplumsal değişim yaratmaya çalışan kişilerin ve geçmişte askeri yönetime muhalif olan eski siyasi tutukluların ekonomik özgürlüğünü zedeliyor. Barıştan "çıkar" sağlayabilmek

¹³⁹ Sosyal girişimlere dair daha fazla tanıma erişmek için bkz: Social Enterprise UK <https://www.socialenterprise.org.uk/what-is-it-all-about/>

¹⁴⁰ John Dale and David Kyle, *The Risky Business of Transformation: Social Enterprise in Myanmar's Emerging Democracy*, in, Melissa Crouch (ed.) *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) Chapter 4.

Myanmar's struggle for political and economic freedom is far from over. The NLD government is struggling to address the institutionalised law and policy of the previous regime. The legacy of military rule hampers the economic freedom of individuals, particularly those working to address social change, in particular former political prisoners who were dissidents against military rule in the past. In order to 'profit' from peace, these entrepreneurs need updated law and policy to be able to create hybrid businesses through various legal structures. They require a legal framework that recognises, supports and values the legitimate differences between for-profit, non-profit and social enterprises. This framework does not exist in Myanmar. Social enterprises do not receive special consideration from the government such as priority licensing, the ability to cover costs through foreign funding and the consideration of stakeholder value over shareholder value. It also means that some for-profit business and international organisations can brand themselves as social enterprises.¹⁴¹ The social enterprise sector is an important one in a country opening the floodgates to investment. It has the potential to lessen the social and economic inequality that has accompanied rapid increases in foreign investment in neighbouring ASEAN states. But key to this will be the government's willingness and ability to regulate foreign investment to ensure it does not create inequality and undermine peace. For now, social enterprises seek to be transformative without the democratic institutions and legal protection that their risky entrepreneurial endeavours require.

iii. POLITICS OF AID AND INVESTMENT

Amid international organisations streaming into Myanmar since 2015, the country is now an aid and development hub. The activities of these groups have expanded as Myanmar's transition has afforded them space. In order to avoid the pitfalls of other regional aid-dependent states, the government must develop a regulatory framework that prevents elite cronies from benefitting, ensures that aid improves public services and that aid is not only guided by the geopolitical and economic interests of donor states. There has traditionally been a belief in the contributions of donor countries and aid programmes to the public sector in a country's reconstruction. Development aid initiatives are marked by an increase in foreign involvement through aid, expertise and investment. The programmes and agendas of these agencies are shaped by their own political and economic interests; aid is increasingly tied to foreign affairs which focus on increasing trade and investment. Likewise, experts likely bring familiar ideas

için girişimcilerin çeşitli hukuki yapılar aracılığıyla hibrit işletmeler oluşturmalarını mümkün kılacak şekilde kanunların ve politikaların güncellenmesi gerekiyor. Kâr amacı güden ve gütmeyen girişimler ile sosyal girişimler arasındaki farkları tanıyan, destekleyen ve bunlara önem veren bir hukuki çerçeveye ihtiyaç var. Böylesi bir çerçeve Myanmar'da yok. Hükümet tarafından sosyal girişimlere yönelik öncelikli ruhsat verme, yabancı fonlar aracılığıyla masrafları karşılama ve paydaş değerini hissedar değerinin üstünde tutma gibi özel ayrıcalıklar sağlanmıyor. Kâr amacı güden kimi işletmeler ve uluslararası kuruluşlar kendilerini sosyal girişim olarak tanıtır.¹⁴¹ Kapılarını yatırıma açan bir ülkede sosyal girişim sektörü de belirli bir öneme sahip. Komşu Güneydoğu Asya Uluslar Birliği ülkelerinde yabancı yatırımlarla eşzamanlı yaşanan toplumsal ve ekonomik eşitsizliklerin Myanmar'da daha az yaşanmasını sağlama potansiyelini taşıyor. Fakat bunun için hükümetin yabancı yatırımları denetlemek istemesi ve bunu yapabilecek kapasiteye sahip olması gerekli; böylece eşitsizlik oluşması ve barışın baltalanması engellenebilir. Şu anda sosyal girişimler, riskli girişimcilik çabalarının gerektirdiği demokratik kurumlar ve yasal korumalar olmaksızın dönüştürücü faaliyetlerini sürdürmeye çalışıyorlar.

iii. YARDIM VE YATIRIM POLİTİKALARI

2015'ten beri ülkeye akan uluslararası kuruluşlar sebebiyle Myanmar günümüzde bir yardım ve kalkınma merkezi. Myanmar'ın geçiş döneminin onlara alan açması sayesinde bu grupların faaliyetleri daha da arttı. Bölgedeki yardıma bağımlı diğer devletlerle aynı duruma düşmemek adına hükümetin elit yandaşların yardımları sömürmesini engelleyecek, yardımların kamu hizmetlerine yönlendirilmesini garantileyecek ve salt bağışçı devletlerin jeopolitik ve ekonomik çıkarları üzerinden verilmemesini sağlayacak düzenleyici bir çerçeve geliştirmesi gerekiyor. Ülkelerin yeniden inşasında bağışçı ülkelerin ve yardım programlarının kamu sektörüne katkıda bulunduğuna yönelik kanıksanmış bir inanç söz konusu. Kalkınma yardımı girişimlerinde yardım, uzmanlık ve yatırım aracılığıyla yabancı katılımının arttığı gözlemleniyor. Bu kuruluşların programları ve ajandaları, kendi siyasi ve ekonomik çıkarları tarafından şekillendiriliyor; yardım, ticaret ve yatırımları arttırmaya yoğunlaşan bir dış ilişkiler anlayışıyla eşleştiriliyor. Uzmanlar sıklıkla bilindik fikirleri ve iyi uygulama pratiklerini getiriyor. Myanmar'ın geçiş döneminin tüm düzeylerde teknik yardımı gerekli kaldığına şüphe yok; öte yandan bu tür kalkınma yardımları siyaseten, iyi yönetime ve sivil toplumun geliştirilmesine neoliberal

¹⁴¹ John Dale and David Kyle, *The Risky Business of Transformation: Social Enterprise in Myanmar's Emerging Democracy*, in, Melissa Crouch (ed.) *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) Chapter 4.

¹⁴¹ John Dale and David Kyle, *The Risky Business of Transformation: Social Enterprise in Myanmar's Emerging Democracy*, in, Melissa Crouch (ed.) *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) Chapter 4.

and best practice. While there is no doubt that Myanmar's transition requires technical assistance at all levels, the politics behind this development aid tends to prescribe neoliberal approaches to good governance and the development of civil society.¹⁴² Aid expansion is intrinsically linked with business interests and neoliberal rationality that transforms development discourse to market-based principles and the people into economic actors whose capabilities must be improved. In nearby Cambodia, for example, this expansion has coincided with authoritarian capitalism and the rapacious extraction of natural resources. Despite the proliferation of development organisations and the liberalisation of markets, illegal expropriation of resources such as land and inequality have increased.¹⁴³

Myanmar's military run transition to a 'discipline-flourishing democracy' provides the setting for neoliberal governance experiments by the World Bank and ADB, for example. Under this model increased development aid does not necessarily transform directly into increased freedom for civil society as many aspects of military governance remain.¹⁴⁴ The acceptance of 'good enough governance'¹⁴⁵ where elections, new laws and policies, and promises resonate and become accepted as legitimate democratic reform regardless of the nature of regime change.¹⁴⁶ In this context the focus is always on western engagement as it is more transparent, but this overlooks the approaches of regional Asian actors. Japan, for example, operates outside the good governance initiatives of the western states and have a long history of engagement through JICA, the ADB and the World Bank. They have long standing economic, political and development engagement relationships with various actors in Myanmar.¹⁴⁷ China, Hong Kong, South Korea, Singapore, and Thailand were the major investors while western states were limited by sanctions and continue to be major players not constrained by rule of law, good governance and human rights concerns.

Western donors were anxious to get a foothold in Myanmar to encourage it to pivot away from China's regional influence. The United States, the European Union, Norway, and Australia were all conducting conflict resolution, development, or good governance and rule of law initiatives by 2016. All of these initiatives are driven by the

yaklaşımları şart koşuyor.¹⁴² Yardımların genişletilmesi, işletme çıkarları ve kalkınma söylemini piyasa odaklı ilkelere, insanları da kapasiteleri artırılması gereken ekonomik aktörlere dönüştüren neoliberal akılla kendiliğinden bağlantılı. Bölgedeki diğer bir ülke olan Kamboçya'da bu genişleme, otoriter kapitalizmle ve doğal kaynakların yağmalanırçasına çıkarılmasıyla birlikte gerçekleşti. Yardım kuruluşlarının çoğalmasına ve piyasanın serbestleşmesine rağmen toprak gibi kaynakların yasadışı kamulaştırılması ve eşitsizlik arttı.¹⁴³

Myanmar'ın 'disiplinle gelişen demokrasi'ye askeri yönetim altında geçişi, ülkeyi Dünya Bankası ve Asya Kalkınma Bankası gibi kuruluşların neoliberal yönetim deneylerine açık bir alan kıldı. Bu modelde askeri yönetimin çoğu özelliği hâlen devam ettiği için, artan kalkınma yardımı doğrudan sivil toplumun özgürlüğünün artmasını sağlamıyor.¹⁴⁴ 'Yeterince iyi yönetim'¹⁴⁵ anlayışı kabul görüyor; buna göre yeni kanunlar, politikalar ve vaatler, rejimin doğasının değişmesinden bağımsız olarak meşru demokratik reformlar olarak kabul ediliyor.¹⁴⁶ Bu bağlamda, daha şeffaf olması nedeniyle Batılıların faaliyetleri daha çok dikkat çekiyor fakat bölgedeki Asyalı aktörlerin yaklaşımları gözden kaçırılıyor. Örneğin Japonya, batılı devletlerin iyi yönetim girişimlerinin dışında hareket eden ve Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA), Asya Kalkınma Bankası ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar üzerinden faaliyetlerini yürüten bir aktör. Myanmar'daki çeşitli aktörlerle uzun geçmişe sahip ekonomik, siyasi ve kalkınma ilişkileri var.¹⁴⁷ Batı devletleri ambargolar tarafından kısıtlanırken Çin, Hong Kong, Güney Kore, Singapur ve Tayland ülkedeki başlıca yatırımcılardı; bu ülkeler hukukun üstünlüğü, iyi yönetim ve insan hakları gibi kaygılar gütmeyen başat aktörler olmaya devam ediyor.

Batılı bağışçılar, Myanmar'da tutunacak bir zemin bulup ülkeyi Çin'in bölgesel etki alanından uzaklaştırmak için hevesliydi. 2016 itibarıyla ABD, AB, Norveç ve Avustralya çatışma çözümü, kalkınma, iyi yönetim ve hukukun üstünlüğü girişimleri başlatmıştı. Bu girişimlerin tümü, neoliberal ekonomik bir çerçevede dahilinde, Myanmar'la yeni stratejik ve pragmatik angajman politikaları doğrultusunda harekete geçti. Yapılan reformlara rağmen, yardım ve kalkınma girişimleri hâlen

¹⁴² Tim Frew, *The Politics of Aid in Myanmar*, in Melissa Crouch (ed.), *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017), p.256.

¹⁴³ Chandler, D. 'Where is the Human in Human-Centred Approaches to Development? A Critic of Amartya Sen's "Development as Freedom."' In Mezzadra and Samadar (eds.) *The Biopolitics of Development* (Springer, 2013).

¹⁴⁴ Lee Jones, 'The Political Economy of Myanmar's Transition (44)1 *Journal of Contemporary Asia* (2014) 144-170.

¹⁴⁵ Harrison, G. *The World Bank and Africa: The Construction of Governance States* (Routledge 2004).

¹⁴⁶ Tim Frew, *The Politics of Aid in Myanmar*, in Melissa Crouch (ed.), *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017), p.258.

¹⁴⁷ Melissa Crouch, *Understanding the Business of Transition in Myanmar*, in Melissa Crouch, *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) p.22.

¹⁴² Tim Frew, *The Politics of Aid in Myanmar*, in Melissa Crouch (ed.), *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017), p.256.

¹⁴³ Chandler, D. 'Where is the Human in Human-Centred Approaches to Development? A Critic of Amartya Sen's "Development as Freedom."' In Mezzadra and Samadar (eds.) *The Biopolitics of Development* (Springer, 2013).

¹⁴⁴ Lee Jones, 'The Political Economy of Myanmar's Transition (44)1 *Journal of Contemporary Asia* (2014) 144-170.

¹⁴⁵ Harrison, G. *The World Bank and Africa: The Construction of Governance States* (Routledge 2004).

¹⁴⁶ Tim Frew, *The Politics of Aid in Myanmar*, in Melissa Crouch (ed.), *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017), p.258.

¹⁴⁷ Melissa Crouch, *Understanding the Business of Transition in Myanmar*, in Melissa Crouch, *The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar* (Cambridge University Press, 2017) p.22.

new policies of strategic or pragmatic engagement with Myanmar within a neoliberal economic framework. Despite reforms, aid and development initiatives are taking place within a regime that is essentially authoritarian and connected to a core group of elite businessmen. Liberalisation no longer threatens this group – it broadens their opportunities.¹⁴⁸ Their capital requires outlets through Western or regional investment in export industries, construction, and services as well as in agro-industrial enterprises all of which have been facilitated through law and policy reform aided by the international community. Those positioned to take advantage of these reforms will prosper.

Development aid and investment in Myanmar has separated donor driven public services from state led resource extraction. The influx of aid can have complicated effects on the relationship between the government and the governed. Donor aid flows to visible social and cultural reform while state/military resource exploitation remains hidden. Donors team up with certain departments and individuals to improve health, education and agricultural services while it is business as usual for the state/military and crony businessmen.¹⁴⁹ Many states have come to depend on donors to fund social welfare programs.

In Myanmar, a large percentage of the opaque budget still flows to the military – it is expensive to run an army of over 400,000 men. Aid and investment puts forward the political and economic interests of the donor countries, sometimes over the interests of the development aid recipients, as they pursue their geopolitical and economic interests.¹⁵⁰ ‘Aid for trade’ is a common refrain amongst western donor states. Myanmar’s location between India and China on the Andaman Sea has obvious geopolitical importance. While conducting development aid, most donors have aggressively pursued trade deals and investment treaties, blurring the line further. Investment into oil and gas in Rakhine state by firms from the major donor states increases popular belief that the profits are not going to local communities but to the central government and its foreign trading partners. The rapid increase in aid, expertise and investment may be too much too soon for Myanmar.¹⁵¹ Aid and foreign engagement is precarious and political in Myanmar: in 2013 aid agencies were forced out of Rakhine State over the delivery of humanitarian assistance to the Rohingya population.¹⁵²

¹⁴⁸ Lee Jones, ‘The Political Economy of Myanmar’s Transition (44)1 Journal of Contemporary Asia (2014). P.146.

¹⁴⁹ Tim Frewer, The Politics of Aid in Myanmar, in Melissa Crouch (ed.), The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar (Cambridge University Press, 2017).p.266.

¹⁵⁰ Essex, J. Development, Security, and Aid: Geopolitics and Geoeconomics at the US Agency for International Development. (Vol. 16, Georgia University Press, 2013).

¹⁵¹ Rieffel and Fox, Too Much, Too Soon? The Dilemma of Foreign Aid in Myanmar/Burma (Virginia: Nathan Associates, 2013).

¹⁵² Cook, Alistair D.B. ‘The Global and Regional Dynamics of Humanitarian Aid in Rakhine State’ in Melissa Crouch (ed.) Islam and the State in Myanmar: Muslim-Buddhist Relations and the Politics of Belonging (Oxford University Press, 2016) pp. 258-278.

temelde otoriter ve bir grup elit iş insanıyla göbekten bağlı bir rejim bünyesinde gerçekleşiyor. Piyasanın serbestleşmesini bu grup artık tehdit değil fırsat olarak görüyor.¹⁴⁸ Sermayeleri dolayısıyla ithalat sektöründe, inşaat ve hizmet sektöründe ve tarım sınai girişimlerde Batılı veya bölgesel yatırımlar üzerinden kanallar arıyorlar; bütün bu sektörlerle uluslararası camia, kanun ve politika reformlarıyla destek verdi. Bu reformlardan faydalanabilecek konumdaki herkes zenginleşecek. Myanmar’da kalkınma yardımları ve yatırım, bağışçılar tarafından finanse edilen kamu hizmetlerini devletin çıkarma faaliyetlerinden ayırdı. Yönetenler ve yönetilenler arasındaki ilişki, ülkeye akan yardımlardan karmaşık biçimlerde etkileniyor. Bağışçı yardımları görünür biçimde toplumsal ve kültürel reformlar için kullanılırken gizli bir kademede de devletin ve ordunun kaynak sömürüsü gerçekleşiyor. Bağışçılar sağlık, eğitim ve tarım hizmetlerini iyileştirmek adına kimi departmanlarla ve kişilerle ortaklaşa çalışırken devlet, ordu ve yandaş iş insanları durumdan her zamanki gibi istifade ediyor.¹⁴⁹ Pek çok devlet, sosyal yardım programlarını finanse edebilmek için bağışçılara bağımlı.

Myanmar’da örtülü ödeneklerin büyük bir yüzdesi hâlen ordu tarafından kullanılıyor, zira 400,000 personelli bir orduyu işletmek ucuz değil. Yardımlar ve yatırımlar bağışçı ülkelerin siyasi, jeopolitik ve ekonomik çıkarlarını ön plana çıkarırken bazen yardım alanların çıkarları göz ardı ediliyor.¹⁵⁰ Batılı bağışçı devletler arasında “ticaret karşılığında yardım” yaklaşımı yaygın. Myanmar’ın Hindistan ve Çin arasında yer alması ve Andaman Denizi’ne kıyısı olması sebebiyle kayda değer bir jeopolitik önemi haiz. Kalkınma yardımı sağlayan çoğu bağışçı aynı zamanda ısrarla ticaret ve yatırım anlaşmaları yapmaya çalışarak iki kavram arasındaki sınırı daha da bulandırdı. Başlıca bağışçı devletlerin Rakin eyaletinde yaptığı petrol ve doğalgaz yatırımları, edinilen kârın yerli halka değil merkezi hükümete ve yabancı ticari ortaklarına gideceğine yönelik yaygın kanıyı arttırır nitelikte. Myanmar’da yardım, uzmanlık ve yatırımın bu kadar kısa sürede bu kadar çok artması çok fazla olmuş olabilir.¹⁵¹ Ülkede yardım ve yabancı faaliyetleri siyasi nitelikte ve kırılğan; 2013 yılında Rohingya Müslümanlarına insani yardım verilmesi sebebiyle yardım kuruluşlar Rakin eyaletinden kovulmuştu.¹⁵²

¹⁴⁸ Lee Jones, ‘The Political Economy of Myanmar’s Transition (44)1 Journal of Contemporary Asia (2014). P.146.

¹⁴⁹ Tim Frewer, The Politics of Aid in Myanmar, in Melissa Crouch (ed.), The Business of Transition: Law Development and Economics in Myanmar (Cambridge University Press, 2017).p.266.

¹⁵⁰ Essex, J. Development, Security, and Aid: Geopolitics and Geoeconomics at the US Agency for International Development. (Vol. 16, Georgia University Press, 2013).

¹⁵¹ Rieffel and Fox, Too Much, Too Soon? The Dilemma of Foreign Aid in Myanmar/Burma (Virginia: Nathan Associates, 2013).

¹⁵² Cook, Alistair D.B. ‘The Global and Regional Dynamics of Humanitarian Aid in Rakhine State’ in Melissa Crouch (ed.) Islam and the State in Myanmar: Muslim-Buddhist Relations and the Politics of Belonging (Oxford University Press, 2016) pp. 258-278.

V. THE TURKISH CONTEXT

The impact of Turkey's Kurdish conflict on the economic development of south-east Turkey is starkly evident. Whilst Turkey's economy generally performed well between 2000 and 2017,¹⁵³ a recent report published by the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) highlights the regional disparities in Turkey, in the areas of youth unemployment and GDP per capita, in particular. South East Anatolia East had the highest youth unemployment rate – at 40% in 2017 – which was almost four times as high as the rate observed in West Black Sea region, whereas in terms of GDP per capita, Turkey had the highest regional disparity among 30 OECD countries with comparable data, when the richest and poorest regions representing at least 20% of the population were taken into account.¹⁵⁴ Research has in fact indicated that Turkey's GDP would be approximately 14% higher were it not for the conflict in the southeast of the country.¹⁵⁵ Included amongst the areas highlighted as impeding economic development are the distribution of public funds towards relatively low productive sources such as military spending, the loss of active population due to military conscription, uncertainty that discourages both external and internal economic actors, declining tourism revenues due to rising security concerns and the loss of industry-specific developments.¹⁵⁶

Related to the issue of how political violence in southeast Turkey has impacted on economic development is the question of whether the historic lack of investment in the southeast of the country has contributed to the existence of political violence. Whilst it is axiomatic that economically, the adverse effects of the conflict have been more pronounced in the provinces of the southeast as this is where the majority of the violence has occurred, it has also the case that State investment has had a much greater effect outside of the provinces of the southeast. As Nadir Öcal and Jülide Yıldırım have shown, “[t]he beneficial impact of real per capita government expenditures is much stronger in the more developed Central and Western provinces.”¹⁵⁷ An empirical study from 2008 concluded that government “counter-strategies

¹⁵³ Turkey Overview, The World Bank in Turkey, 10 April 2019, available at <https://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview>

¹⁵⁴ See ‘OECD Regions and Cities at a Glance 2018’ 9 October 2018, Turkey summary available at <http://www.oecd.org/cfe/TURKEY-Regions-and-Cities-2018.pdf>

¹⁵⁵ Firat Bilgel and Burhan Can Karahasan ‘Thirty Years of Conflict and Economic Growth in Turkey: A Synthetic Control Approach’ LSE ‘Europe in Question’ Discussion Paper Series, Paper No. 112/2016, June 2016.

¹⁵⁶ Firat Bilgel and Burhan Can Karahasan ‘Thirty Years of Conflict and Economic Growth in Turkey: A Synthetic Control Approach’ LSE ‘Europe in Question’ Discussion Paper Series, Paper No. 112/2016, June 2016, 1.

¹⁵⁷ Nadir Öcal and Jülide Yıldırım ‘Regional effects of terrorism on economic growth in Turkey: A geographically weighted regression approach’ (2010) Vol. 47 Journal of Peace Research, 477, 487.

V. TÜRKİYE BAĞLAM

Türkiye’deki Kürt sorununun ülkenin güneydoğusundaki ekonomik kalkınmaya etkileri net bir biçimde gözlemlenebilir. Türkiye ekonomisi 2000 ve 2017 yılları arasında genel olarak iyi bir performans gösterdiyse de¹⁵³, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü’nün (OECD) yakın zamanda yayınladığı bir rapora göre Türkiye’de özellikle genç işsizliği ve kişi başına düşen GSYİH alanında büyük bölgesel farklılıklar var. Güneydoğu Anadolu, 2017 yılında %40 oranıyla genç işsizliğinin en çok yaşandığı bölge; bu, Batı Karadeniz Bölgesi’nin neredeyse dört katı. Kişi başına GSYİH alanında ise, nüfusun en az %20’sini temsil eden en zengin ve yoksul bölgeler hesaba katılınca, kıyaslanabilir veriye sahip 30 OECD ülkesi arasında en büyük bölgesel farklılıklar Türkiye’de gözlemleniyor.¹⁵⁴ Araştırmalar Türkiye’nin GSYİH’inin ülkenin güneydoğusundaki çatışma olmasa %14 daha yüksek olacağını gösteriyor.¹⁵⁵ Ekonomik kalkınmayı engelleyen faktörler arasında kamu fonlarının askeri harcamalar gibi görece düşük kazanç getiren kaynaklara harcanması, zorunlu askerlik sebebiyle aktif nüfusun azalması, iç ve dış ekonomik aktörleri caydıran belirsizlik ortamı, artan güvenlik kaygıları sebebiyle turizm gelirlerinin azalması ve endüstriye özel gelişmelerin kaybı sayılıyor.¹⁵⁶

Türkiye’nin güneydoğusundaki siyasi şiddet olaylarının ekonomik kalkınmayı nasıl etkilediği meselesiyle bağlantılı olarak sorulması gereken bir soru da tarihsel olarak bu bölgeye yatırım yapılmamasının siyasi şiddetin ortaya çıkmasına katkıda bulunup bulunmadığı. Çatışmanın olumsuz etkilerinin güneydoğu illerinde ekonomik olarak daha belirgin hissedildiği ortada, zira şiddet olayları çoğunlukla burada yaşanıyor; öte yandan devlet yatırımları güneydoğu illeri haricindeki bölgelerde çok daha büyük etkiler yaratıyor. Nadir Öcal ve Jülide Yıldırım’ın da belirttiği gibi, “daha gelişmiş İç Anadolu ve Batı illerinde, kişi başına düşen kamu harcamalarının faydalı etkileri çok daha belirgin bir şekilde hissediliyor.”¹⁵⁷ 2008 yılında yapılan deneysel bir çalışma, “hükümetin terörle mücadele stratejileri geliştirilirken, Güneydoğu

¹⁵³ Turkey Overview, The World Bank in Turkey, 10 Nisan 2019, <https://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview>

¹⁵⁴ Bkz ‘OECD Regions and Cities at a Glance 2018’ 9 Ekim 2018, Türkiye özeti için: <http://www.oecd.org/cfe/TURKEY-Regions-and-Cities-2018.pdf>

¹⁵⁵ Firat Bilgel and Burhan Can Karahasan ‘Thirty Years of Conflict and Economic Growth in Turkey: A Synthetic Control Approach’ LSE ‘Europe in Question’ Discussion Paper Series, Paper No. 112/2016, Haziran 2016.

¹⁵⁶ Firat Bilgel and Burhan Can Karahasan ‘Thirty Years of Conflict and Economic Growth in Turkey: A Synthetic Control Approach’ LSE ‘Europe in Question’ Discussion Paper Series, Paper No. 112/2016, Haziran 2016, 1.

¹⁵⁷ Nadir Öcal and Jülide Yıldırım ‘Regional effects of terrorism on economic growth in Turkey: A geographically weighted regression approach’ (2010) Vol. 47 Journal of Peace Research, 477, 487.

to reduce terrorism in Turkey should consider the significant role of underdevelopment of the South Eastern part of Turkey.”¹⁵⁸

In the early days of the ceasefire declared by the PKK in 2013, then Prime Minister Erdoğan highlighted the investment opportunities that a resolution of the conflict would bring, suggesting that if the Kurdish problem was solved, “then investments can boom,”¹⁵⁹ the suggestion being that the fear of terrorism prevented companies from investing in the southeast of the country. Hopes of a ‘peace dividend’ were also high amongst the local population during the 2013-2015 ceasefire, particularly due to signals from international companies that they saw the region as one with potential. The investment bank JP Morgan, for example, on a visit to Turkey in 2015, cited the “completion of the Kurdish peace process and the income catch-up that could follow in eastern Turkey along with the potential in Iranian and Syrian markets” as being of key potential.¹⁶⁰ The optimism of the ceasefire period, however, quickly gave way to further bleak economic predictions following the return to violence in 2015. According to the Diyarbakir Chamber of Commerce and Industry (DTSO), by March of 2016 3,000 businesses in the Sur district of the city had closed down; more than 10,000 people had lost their jobs, and the renewed violence had resulted in export losses of \$40 million.¹⁶¹

Given the return to violence, what then – if anything – can the private sector in Turkey do to contribute to peacebuilding? As discussed in Section I, the Business for Peace programme of the UN Global Compact adopts a locally driven approach, with local networks playing a central role. The launch of the Business for Peace Mediterranean Region took place in Mersin, Turkey in April 2014. The launch emphasise the importance of public and private dialogue and discussed ways in which the private sector could be mobilised to contribute to peace¹⁶² offering businesses in Turkey with a medium through which they can work for peace. To date more than 230 companies in Turkey have signed up to participate in the UN Global Compact. Another effort with tangible results has been the work of business associations. A recent study on the role of local business associations in Diyarbakir identifies them as “politically salient actors... addressed by international delegates as the representatives

Anadolu’nun az gelişmişliğinin oynadığı önemli rol göz ardı edilmemeli,” yorumuyla bitiyor.¹⁵⁸

PKK’nın 2013’teki ateşkesinin başlarında, zamanın Başbakanı Erdoğan, çatışmanın çözülmesiyle doğacak yatırım fırsatlarına dikkat çekerek Kürt sorununun çözülmesi hâlinde “yatırım patlaması yaşanacağını”¹⁵⁹ ifade etti. Bu açıklamanın arkasında, terörizm korkuları sebebiyle şirketlerin ülkenin güneydoğusuna yatırım yapmaktan kaçındıkları inancı vardı. Özellikle uluslararası şirketlerin bölgede potansiyel gördüklerine yönelik işaretlerinden ötürü 2013-2015 ateşkesi esnasında bölge halkının da ‘barışın getirileri’nden yana umutları yüksekti. Örneğin Türkiye’ye 2015 yılında yapılan bir ziyaret esnasında yatırım bankası JP Morgan, “Kürt barış sürecinin tamamlanmasının ardından Türkiye’nin doğusunda gerçekleşebilecek gelir yükselmesinin, İran ve Suriye pazarlarının potansiyeliyle birleşerek” yüksek potansiyele sahip olduğunu ifade etti.¹⁶⁰ Fakat ateşkes döneminin iyimserliğinin ardından şiddet olaylarının 2015’te yeniden başlaması üzerine karamsar ekonomik tahminlere geri dönüldü. Diyarbakir Ticaret ve Sanayi Odası’na göre Mart 2016 itibarıyla şehrin Sur ilçesindeki işletmelerin 3,000’i kapandı, 10,000’den fazla insan işini kaybetti ve yeniden patlak veren şiddet olayları nedeniyle ihracatta 40 milyon dolarlık zarar edildi.¹⁶¹

Şiddetin yeniden patlak verdiğini göz önünde bulundurursak, Türkiye’deki özel sektör barış inşasına katkıda bulunmak için ne yapabilir, ya da herhangi bir şey yapabilir mi? Birinci bölümde de ele aldığımız gibi, BM Global Compact’ın Barış İçin İşletmeler programı, esas rolün yerel ağlara ait olduğu yerel bir yaklaşımı benimsiyor. Barış İçin İşletmeler Akdeniz Bölgesi’nin açılışı Nisan 2014’te, Mersin’de gerçekleşti. Kamu ve özel sektör diyalogunun vurgulandığı açılıştta özel sektörün barışa nasıl katkıda bulunabileceği tartışıldı;¹⁶² Türkiye’deki işletmelere barış için çalışabilecekleri bir alan açılmış oldu. Günümüzde Türkiye’de 230 üzerinde şirket BM Global Compact’a katıldı. İş derneklerinin çalışmaları da ortaya somut sonuçlar koydu. Diyarbakir’deki yerel iş derneklerine dair yakın zamanda yapılmış bir araştırmaya göre iş dernekleri “siyaseten önemli aktörler... uluslararası heyetler tarafından Kürtlerin yerel temsilcileri olarak görülüyor, siyasi rekabetlerden etkileniyor, ortaklıkların ku-

¹⁵⁸ Mete Feridun and Selami Sezgin ‘Regional underdevelopment and terrorism: The case of South Eastern Turkey’ (2008) Vol. 19.3 Defence and Peace Economics 225, 229.

¹⁵⁹ Daniel Dombey and Funja Guler ‘Turkey: the economic consequences of a peace with the Kurds’ Financial Times 26 March 2013.

¹⁶⁰ Daren Butler ‘Turkey’s Kurdish southeast eyes economic dividend from peace’ Reuters 5 April 2015.

¹⁶¹ Aram Ekin Duran ‘Conflict in Diyarbakir hits Economy’ Deutsche Welle 1 March 2016. See also Dominique Soguel ‘Kurdish entrepreneurs pay price of Turkey’s renewed war with PKK’ Christian Science Monitor 19 January 2016.

¹⁶² See Fact Sheet available at https://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Peace_and_Business/B4P/LNs/Bilgi_Notu_Turkish.pdf (in Turkish).

¹⁵⁸ Mete Feridun and Selami Sezgin ‘Regional underdevelopment and terrorism:

The case of South Eastern Turkey’ (2008) Vol. 19.3 Defence and Peace Economics 225, 229.

¹⁵⁹ Daniel Dombey and Funja Guler ‘Turkey: the economic consequences of a peace with the Kurds’ Financial Times 26 Mart 2013.

¹⁶⁰ Daren Butler ‘Turkey’s Kurdish southeast eyes economic dividend from peace’ Reuters 5 Nisan 2015.

¹⁶¹ Aram Ekin Duran ‘Conflict in Diyarbakir hits Economy’ Deutsche Welle 1 Mart 2016.

Ayrıca bkz: Dominique Soguel ‘Kurdish entrepreneurs pay price of Turkey’s renewed war with PKK’ Christian Science Monitor 19 Ocak 2016.

¹⁶² Bkz: https://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Peace_and_Business/B4P/LNs/Bilgi_Notu_Turkish.pdf

of the Kurds at the local level, influenced by the political rivalry over their environment and engaged in diverse activities forging alliances and calling for peace.¹⁶³ The author traces the rise in prominence of business associations to the visit in 2005 by then Prime Minister Erdoğan, when he first resolved to find a democratic solution to the Kurdish issue. In response, a local business leader, Şahismail Bedirhanoğlu, read a press statement on behalf of over 60 local associations expressing support for Erdoğan and underlining their potential role in finding a solution. Subsequently, business leaders often appeared in the media, met with leading statesmen, and commonly called for an end to the violent clashes as well as for the government to conduct negotiations with the pro-Kurdish party and to include Öcalan in these negotiations.¹⁶⁴ The author concludes that in the most recent phase of the conflict the business associations have become passive due to the extreme risks and the apparent lack of appetite on the government side for a moderating actor but nonetheless may still have an influence on any post conflict settlement.¹⁶⁵

The Corporate Social Responsibility Association of Turkey (CSR Turkey), whilst not directly engaged in peacebuilding activities, has a mission to create tools, resources and methodologies for business to behave socially responsible on social, economic, and environmental issues so that business can have a positive impact on the development of the society.¹⁶⁶ The association runs a wide range of projects, including projects in conflict affected areas. The Corporate Social Responsibility Project for Entrepreneurs in East and Southeast Region of Turkey, for example, is a project supported by Royal Dutch and carried out by Turkish Enterprise and Business Confederation (TURKONFED) Turkish and Kurdish CSR Regional Outlook Reports were prepared with a series of meetings in Mardin, Diyarbakır and Van.¹⁶⁷ Like some of the case studies examined above in the Colombian context these kinds of projects have real value, both in terms of the promotion of skills and in potentially diverting people from political violence.

bulduğu, barış çağrılarının yapıldığı faaliyetler içinde yer alıyor.¹⁶³ Yazar, zamanın Başbakanı Erdoğan'ın 2005 yılında Kürt sorununu demokratik yollardan çözmeye ilk karar verdiği sırada bölgeye yaptığı bir ziyareti, iş derneklerinin öneminin artma sebebi olarak görüyor. Bölgenin önde gelen iş insanlarından Şahismail Bedirhanoğlu, 60 yerel dernek adına yaptığı basın açıklamasında Erdoğan'ı desteklediklerini, çözüm bulma konusunda kendilerinin de bir rol üstlenebileceğini ifade ediyordu. Bunun ardından sık sık medyaya konuşmaya başlayan iş dünyası liderleri, devlet adamlarıyla bir araya gelerek çatışmaların son bulmasını, hükümetin Kürt partisiyle müzakerelere başlamasını ve Öcalan'ın da bu sürece dahil edilmesini talep etmeye başladı.¹⁶⁴ Yazar, çatışmanın son döneminde, risklerin çok artmasından ve hükümetin aracı bir aktöre yönelik görünürdeki ilgisizliğinden dolayı iş derneklerinin ses çıkarmadığını, fakat çatışma sonrası anlaşmalarda oynayacakları bir rolün olabileceğini ifade ediyor.¹⁶⁵

Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği doğrudan barış inşası faaliyetlerinde bulunmasa da işletmelerin sosyal, ekonomik ve çevresel konularda sosyal sorumluluğa sahip bir biçimde davranarak toplumun gelişimine katkıda bulunmalarını sağlayacak araç, kaynak ve yöntemleri geliştirmeye yönelik bir misyona sahip.¹⁶⁶ Derneğin yürüttüğü çeşitli projeler var, bunların bir kısmı da çatışmadan etkilenen bölgelerde gerçekleşiyor. Örneğin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Girişimciler İçin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projesi, Royal Dutch'ın desteğiyle Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu'nun (TÜRKONFED) gerçekleştirdiği bir proje. Mardin, Diyarbakır ve Van'da yapılan toplantılarda Türkçe ve Kürtçe Kurumsal Sosyal Sorumluluk Bölgesel Tahmin Raporları hazırlandı.¹⁶⁷ Yukarıda Kolombiya bağlamında ele alınan vaka çalışmalarında olduğu gibi, bu projelerin hem becerileri geliştirmek, hem de insanları siyasi şiddetten uzaklaştırmak bağlamında gerçek bir önemi var.

¹⁶³ Azer Kılıç 'Interests, passions and politics: business associations and the sovereignty dispute in Turkey' (2017) 46.2 Economy and Society, 275-301, 276.

¹⁶⁴ Azer Kılıç 'Interests, passions and politics: business associations and the sovereignty dispute in Turkey' (2017) 46.2 Economy and Society, 275-301, 282-4.

¹⁶⁵ Azer Kılıç 'Interests, passions and politics: business associations and the sovereignty dispute in Turkey' (2017) 46.2 Economy and Society, 275-301, 296.

¹⁶⁶ See <http://csrturkey.org/about-us/mision-vision/>

¹⁶⁷ See <http://csrturkey.org/corporate-social-responsibility-project-continues-for-entrepreneurs-in-east-and-southeast-region-of-turkey/>

¹⁶³ Azer Kılıç 'Interests, passions and politics: business associations and the sovereignty dispute in Turkey' (2017) 46.2 Economy and Society, 275-301, 276.

¹⁶⁴ Azer Kılıç 'Interests, passions and politics: business associations and the sovereignty dispute in Turkey' (2017) 46.2 Economy and Society, 275-301, 282-4.

¹⁶⁵ Azer Kılıç 'Interests, passions and politics: business associations and the sovereignty dispute in Turkey' (2017) 46.2 Economy and Society, 275-301, 296.

¹⁶⁶ Bkz: <http://csrturkey.org/about-us/mision-vision/>

¹⁶⁷ Bkz: <http://csrturkey.org/corporate-social-responsibility-project-continues-for-entrepreneurs-in-east-and-southeast-region-of-turkey/>

CONCLUSION

In 2019 Turkey was ranked amongst the 50 least peaceful countries in the world, a ranking that is unlikely to see drastic improvement in the immediate future, particularly given its military operations in northern Syria at the time of writing.¹⁶⁸ The purpose of this study was to examine, through looking at the experiences of Colombia and Myanmar, whether the private sector can have a positive influence in conflict affected settings and whether these examples are of any relevance to the Turkish context. Our study suggests that businesses, through the provision of training, jobs, and diversion from engagement in violence, can play a vital role but the greatest impact is achieved when responsible business practice is underpinned by State structures that are supportive. Myanmar offers valuable lessons regarding managed economic development during transitions and problems of corruption and cronyism that can persist if not dealt with as an intrinsic part of the transition. Myanmar also demonstrates the importance of local governance for sustainable economic development and although we see marked improvements in areas such as labour laws, for example, it is clear that the government continues to struggle to address the institutionalised law and policy of the previous regime. Colombia's history of prolonged violent conflict resembles the Turkish context in many ways. The case studies examined in Section II show positive examples of the private sector engaging in peacebuilding measures in both direct and indirect ways and although Turkish industry and local business associations in particular have already demonstrated that they are cognisant of the important role they can play, the examples from Colombia demonstrate the progress that can be made when efforts at conflict resolution are perhaps more advanced than the current situation in Turkey. The private sector can make huge strides when innovative approaches to creating shared value are underpinned by stable State structures based on the rule of law.

¹⁶⁸ See Institute for Economics & Peace, 'Global Peace Index 2019: Measuring Peace in a Complex World' Sydney, June 2019, 15. Available at <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2019/07/GPI-2019web.pdf>

SONUÇ

2019 yılında Türkiye, dünyanın en az barışçıl 50 ülkesi arasında yer aldı; özellikle rapor yazılırken Kuzey Suriye'de gerçekleşen askeri operasyonlar sebebiyle bu sıralama yakın gelecekte değişecek gibi durmuyor.¹⁶⁸ Bu çalışmanın amacı Kolombiya ve Myanmar tecrübelerinden yola çıkarak özel sektörün çatışmadan etkilenmiş bölgelerde olumlu bir etkisinin olup olmayacağını araştırmak ve bu örneklerin Türkiye bağlamına uyarlanıp uyarlanamayacağını sorgulamaktır. Çalışmamız işletmelerin eğitim, istihdam ve şiddetten uzaklaşmak için fırsatlar sağlamak suretiyle önemli bir rol oynayabileceğini fakat en büyük etkinin sorumlu işletme pratikleriyle bunları destekleyen devlet yapılarının bir araya gelmesiyle sağlandığını gösteriyor. Myanmar, geçiş döneminde ekonomik kalkınmanın yönetilmesine ve doğrudan hedef alınmadıkları takdirde yolsuzluk ve yandaşlığın geçiş dönemine içkin sorunlar hâle gelebileceğine dair değerli dersler sunuyor. Myanmar aynı zamanda sürdürülebilir ekonomik kalkınma için yerel yönetimlerin önemini gösteriyor; iş kanunu gibi alanlarda kayda değer iyileşmeler gözlemlense de hükümetin, önceki rejimin kurumsallaşmış kanunlarıyla ve politikalarıyla başa çıkmakta zorlandığı ortada.

Kolombiya'daki uzun çatışma geçmişi çoğu açıdan Türkiye bağlamına benziyor. İkinci bölümde incelenen vaka çalışmaları, özel sektörün barış inşası çabalarına doğrudan ve dolaylı katkılarını gösteriyor; her ne kadar Türkiye'deki sanayi odaları ve yerel iş dernekleri oynayabilecekleri önemli rolün farkında olduklarını gösterdilerse de Kolombiya örnekleri, çatışma çözümü çabalarının Türkiye'dekinden daha ileri bir seviyeye taşındığında ne kadar ilerleme sağlayabileceğini gösteriyor. Ortak değer yaratmaya yaratıcı yaklaşımların hukukun üstünlüğüne dayalı ve istikrarlı devlet yapılarıyla desteklenmesi durumunda özel sektör büyük ilerlemeler sağlayabilmektedir.

¹⁶⁸ Bkz: Institute for Economics & Peace, 'Global Peace Index 2019: Measuring Peace in a Complex World' Sydney, Haziran 2019, 15.
Kaynak: <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2019/07/GPI-2019web.pdf>

DPI AIMS AND OBJECTIVES

Aims and objectives of DPI include:

- >> To contribute to broadening bases and providing new platforms for discussion on establishing a structured public dialogue on peace and democracy building.
- >> To provide opportunities, in which different parties are able to draw on comparative studies, analyse and compare various mechanisms used to achieve positive results in similar cases.
- >> To create an atmosphere whereby different parties share knowledge, ideas, concerns, suggestions and challenges facing the development of a democratic solution in Turkey and the wider region.
- >> To support, and to strengthen collaboration between academics, civil society and policy-makers.
- >> To identify common priorities and develop innovative approaches to participate in and influence democracy-building.
- >> Promote and protect human rights regardless of race, colour, sex, language, religion, political persuasion or other belief or opinion.

DPI aims to foster an environment in which different parties share information, ideas, knowledge and concerns connected to the development of democratic solutions and outcomes. Our work supports the development of a pluralistic political arena capable of generating consensus and ownership over work on key issues surrounding democratic solutions at political and local levels.

We focus on providing expertise and practical frameworks to encourage stronger public debates and involvements in promoting peace and democracy building internationally. Within this context DPI aims to contribute to the establishment of a structured public dialogue on peace and democratic advancement, as well as to widen and create new existing platforms for discussions on peace and democracy building. In order to achieve this we seek to encourage an environment of inclusive, frank, structured discussions whereby different parties are in the position to openly share knowledge, concerns and suggestions for democracy building and strengthening across multiple levels.

DPI's objective throughout this process is to identify common priorities and develop innovative approaches to participate in and influence the process of finding democratic solutions. DPI also aims to support and strengthen collaboration between academics, civil society and policy-makers through its projects and output. Comparative studies of relevant situations are seen as an effective tool for ensuring that the mistakes of others are not repeated or perpetuated. Therefore we see comparative analysis of models of peace and democracy building to be central to the achievement of our aims and objectives.

DEMOKRATİK GELİŞİM ENSTİTÜSÜ'NÜN AMAÇLARI VE HEDEFLERİ

DPI'nın amaçları ve hedefleri:

- >> Barışın ve demokrasinin inşası üzerine yapılandırılmış bir kamusal diyalogun oluşması için gerekli olan tartışma ortamının geliştirilmesi ve genişletilmesi.
- >> Farklı kesimlerin karşılaştırmalı çalışmalar vesilesiyle bir araya gelerek, farklı dünya örnekleri özelinde benzer durumlarda olumlu sonuçlar elde etmek için kullanılmış çeşitli mekanizmaları incelemesine ve analiz etmesine olanak sağlamak. Farklı kesimlerin bir araya gelerek Türkiye ve daha geniş bir coğrafyada demokratik bir çözümün geliştirilmesine yönelik bilgilerini, düşüncelerini, endişelerini, önerilerini, kaygılarını ve karşılaşılan zorlukları paylaştığı bir ortam yaratmak. Akademisyenler, sivil toplum örgütleri ve karar alıcılar arasındaki işbirliğinin desteklemek ve güçlendirmek.
- >> Ortak öncelikleri belirlemek ve demokrasi inşası sürecini ve sürece katılımı etkileyecek yenilikçi yaklaşımlar geliştirmek. Din, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi görüş ve inanç farkı gözetmeksizin insan haklarını teşvik etmek ve korumak.

Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI), Türkiye'de demokratik bir çözümün geliştirilmesi için, farklı kesimlerin bir araya gelerek bilgilerini, fikirlerini, kaygılarını ve önerilerini paylaştıkları bir ortamı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmalarımız, demokratik çözümün sağlanması için kilit önem taşıyan konularda fikir birliğine varma ve uzlaşılan konuları sahiplenme yeteneğine sahip çoğulcu bir siyasi alanın geliştirilmesini desteklemektedir.

Kurum olarak güçlü bir kamusal tartışmayı; barışı ve demokrasiyi uluslararası düzeyde geliştirmeye yönelik katılımları teşvik etmek için uzmanlığa ve pratiğe dayalı bir bakış açısıyla hareket ediyoruz. Bu çerçevede barış ve demokratik ilerleme konusunda yapılandırılmış bir kamusal tartışmanın oluşturulmasına katkıda bulunmayı; barış ve demokrasi inşası tartışmaları için yeni platformlar yaratmayı ve mevcut platformları genişletmeyi amaçlıyoruz.

Bu amaçlara ulaşabilmenin gereği olarak, farklı kesimlerin demokrasinin inşası ve güçlendirmesi için bilgilerini, endişelerini ve önerilerini açıkça paylaşabilecekleri kapsayıcı, samimi ve yapılandırılmış tartışma ortamını çeşitli seviyelerde teşvik etmeye çalışıyoruz. DPI olarak farklı projelerimiz aracılığıyla akademi, sivil toplum ve karar alıcılar arasındaki işbirliğini desteklemeyi ve güçlendirmeyi de hedefliyoruz.

BOARD MEMBERS YÖNETİM KURULU ÜYELERİ

KERİM YILDIZ

(Chief Executive Officer / İcra Kurulu Başkanı)

Kerim Yıldız is an expert in conflict resolution, peacebuilding, international human rights law and minority rights, having worked on numerous projects in these areas over his career. Yıldız has received a number of awards, including from the Lawyers Committee for Human Rights for his services to protect human rights and promote the rule of law in 1996, and the Sigrid Rausing Trust's Human Rights award for Leadership in Indigenous and Minority Rights in 2005. Yıldız is also a recipient of the 2011 Gruber Prize for Justice. He has also written extensively on international humanitarian law, conflict, and various human rights mechanisms.

Kerim Yıldız çatışma çözümü, barışın inşası, uluslararası insan hakları ve azınlık hakları konusunda uzman bir isimdir ve kariyeri boyunca bu alanlarda çok çeşitli projelerde çalışmıştır. Kerim Yıldız, 1996 yılında insan haklarının korunması ve hukuk kurallarının uygulanması yönündeki çabalarından ötürü İnsan Hakları İçin Avukatlar Komitesi Ödülü'ne, 2005'te Sigrid Rausing Trust Vakfı'nın Azınlık Hakları alanında Liderlik Ödülü'ne ve 2011'de ise Gruber Vakfı Uluslararası Adalet Ödülü'ne layık görülmüştür. Uluslararası insan hakları hukuku, insancıl hukuk ve azınlık hakları konularında önemli bir isim olan Yıldız, uluslararası insan hakları hukuku ve insan hakları mekanizmaları üzerine çok sayıda yazılı esere sahiptir.

NICHOLAS STEWART QC

(Chair / Yönetim Kurulu Başkanı)

Nicholas Stewart, QC, is a barrister and Deputy High Court Judge (Chancery and Queen's Bench Divisions) in the United Kingdom. He is the former Chair of the Bar Human Rights Committee of England and Wales and former President of the Union Internationale des Avocats. He has appeared at all court levels in England and Wales, before the Privy Council on appeals from Malaysia, Singapore, Hong Kong and the Bahamas, and in the High Court of the Republic of Singapore and the European Court of Human Rights. Stewart has also been the chair of the Dialogue Advisory Group since its founding in 2008.

Tecrübeli bir hukukçu olan Nick Stewart Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi (Chancery and Queen's Bench Birimi) ikinci hâkimidir. Geçmişte İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komitesi Başkanlığı (Bar Human Rihts Committee of England and

Wales) ve Uluslararası Avukatlar Birliği (Union Internationale des Avocats) başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. İngiltere ve Galler'de gerçekleşen ve Malezya, Singapur, Hong Kong, Bahamalar, Singapur ve Avrupa İnsan Hakları mahkemelelerinin temyiz konseylerinde görüş bildirdi. Stewart, 2008'deki kuruluşundan bu yana Diyalog Danışma Grubunun başkanlığını da yürütüyor.

PRISCILLA HAYNER

Priscilla Hayner is co-founder of the International Center for Transitional Justice and is currently on the UN Department of Political Affairs Standby Team of Mediation Experts. She is a global expert on truth commissions and transitional justice initiatives and has authored several books on these topics, including *Unspeakable Truths*, which analyses truth commissions globally. Hayner has recently engaged in the recent Colombia talks as transitional justice advisor to Norway, and in the 2008 Kenya negotiations as human rights advisor to former UN Secretary-General Kofi Annan and the United Nations-African Union mediation team. Hayner has also worked significantly in the implementation stages following a peace agreement or transition, including Sierra Leone in 1999 and South Sudan in 2015.

Geçiş Dönemi Adaleti için Uluslararası Merkez'in (International Center for Transitional Justice) kurucularından olan Priscilla Hayner, aynı zamanda BM Kıdemli Arabuluculuk Danışmanları Ekibi'ndedir. Hakikat komisyonları, geçiş dönemi adaleti inisiyatifleri ve mekanizmaları konusunda küresel bir uzman olan Hayner, hakikat komisyonlarını küresel olarak analiz eden Unspeakable Truths (Konulmayan Gerçekler) da dahil olmak üzere, alanda pek çok yayına sahiptir. Hayner, yakın zamanda Kolombiya barış görüşmelerinde Norveç'in geçiş dönemi adaleti danışmanı olarak ve 2008 Kenya müzakerelerinde eski BM Genel Sekreteri Kofi Annan ve Birleşmiş Milletler-Afrika Birliği arabuluculuk ekibinin insan hakları danışmanı olarak görev yapmıştır. Hayner, 1999'da Sierra Leone ve 2015'te Güney Sudan da dahil olmak üzere birçok ülkede, barış anlaşması ve geçiş sonrası uygulamaları konularında çalışmalar yapmıştır.

ARILD HUMLEN

Arild Humlen is a lawyer and Director of the Norwegian Bar Association's Legal Committee. He is widely published within a number of jurisdictions, with emphasis on international civil law and human rights, and he has lectured at the law faculty of several universities in Norway. Humlen is the recipient of the Honor Prize of the Bar Association of Oslo for his work on the rule of law and in 2015 he was awarded the Honor Prize from the international organisation Save the Children for his efforts to strengthen the legal rights of children.

Hukukçu olan Arild Humlen aynı zamanda Norveç Barosu Hukuk Komitesi'nin direktörüdür. Uluslararası medeni hukuk ve insan hakları gibi yargı alanları üzerine çok sayıda yazısı yayınlanmış, Norveç'te bir dizi hukuk fakültesinde ders vermiştir. Oslo Barosu bünyesinde Sığınmacılık ve Göçmenlik Hukuku Davaları Çalışma Grubu başkanı olarak yaptığı çalışmalardan dolayı Oslo Barosu Onur Ödülü'ne layık görülmüştür.

JACKI MUIRHEAD

Jacki Muirhead was appointed Chambers Administrator at Devereux Chambers, London, UK, in November 2015. Her previous roles include Practice Director at FJ Cleveland LLP, Business Manager at Counsels' Chambers Limited and Deputy Advocates Clerk at the Faculty of Advocates, UK.

Şu anda Devereux Chambers isimli hukuk firmasında üst düzey yönetici olarak görev yapan Jacki Muirhead bu görevinden önce Cleveland Hukuk Firması çalışma direktörü, Counsel's Chambers Limited isimli hukukçular odasında şef katip ve Avukatlar Fakültesi'nde (Faculty of Advocates) pazarlama müdürü olarak çalışmıştır.

ANTONIA POTTER PRENTICE

Antonia Potter Prentice is currently the Director of Alliance 2015 – a global network of humanitarian and development organisations. Prentice has extensive experience on a range of humanitarian, development, peacemaking and peacebuilding issues through her previous positions, including interim Senior Gender Adviser to the Joint Peace Fund for Myanmar and providing technical advice to the Office of the Special Envoy of the UN Secretary General to the Yemen peace process. Prentice has also been involved in various international organisations including UN Women, Dialogue Advisory Group, and Centre for Humanitarian Dialogue. Prentice co-founded the Athena Consortium as part of which she acts as Senior Manager on Mediation Support, Gender and Inclusion for the Crisis Management Initiative (CMI) and as Senior Adviser to the European Institute for Peace (EIP).

Antonia Potter Prentice, insani yardım kuruluşlarının ve kalkınma örgütlerinin küresel ağı olan İttifak 2015'in direktörüdür. Prentice, Myanmar için Ortak Barış Fonu'na geçici Kıdemli Cinsiyet Danışmanı ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Yemen Özel Elçisi Ofisi'ne teknik tavsiyeler vermek de dahil olmak üzere insancıl faaliyetler, kalkınma, barış yapma ve barış inşası gibi konularda sivil toplum bünyesinde 17 yıllık bir çalışma tecrübesine sahiptir. BM Kadınları, Diyalog Danışma Grubu ve İnsani Yardım Diyalogu Merkezi gibi çeşitli uluslararası örgütlerde görev yapan Prentice, kurucuları arasında yer aldığı Athena Konsorsiyomu Arabuluculuk Desteği, Toplumsal Cinsiyet ve Kaynaştırma için Kriz Yönetimi İnsiyatifi'nde yöneticilik ve Avrupa Barış Enstitüsü'ne (EIP) başdanışmanlık yapmaktadır.

CATHERINE WOOLLARD

Catherine Woollard is the current Secretary General for ECRE, the European Council for Refugees and Exiles, a pan-European alliance of 96 NGOs protecting and advancing the rights of refugees, asylum seekers and displaced persons. Previously she served as the Director of the Brussels Office of Independent Diplomat, and from 2008 to 2014 she was the Executive Director of the European Peacebuilding Liaison Office (EPLO) – a Brussels-based network of not-for-profit organisations working on conflict prevention and peacebuilding. She also held the positions of Director of Policy, Communications and Comparative Learning at Conciliation Resources, Senior Programme Coordinator (South East Europe/CIS/Turkey) at Transparency International and Europe/Central Asia Programme Coordinator at Minority Rights Group International. Woollard has additionally worked as a consultant advising governments on anti-corruption and governance reform, as a lecturer in political science, teaching and researching on the EU and international politics, and for the UK civil service.

Catherine Woollard, Avrupa Mülteci ve Sürgünler Konseyi (ECRE) Genel Sekreteri'dir. ECRE, Avrupa ülkelerinin ittifakına dayalı ve uluslararası koruma alanında çalışan yaklaşık 96 sivil toplum kuruluşunun üye olduğu bir ağıdır. Geçmişte Bağımsız Diplomatlar Grubu'nun Brüksel Ofis Direktörü olarak çalışan Woollard 2008-2014 yılları arasında çatışmanın önlenmesi ve barışın inşası üzerine çalışan sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu bir ağ olan Avrupa Barış İnşası İrtibat Bürosu'nun direktörü olarak görev yapmıştır. Conciliation Resources'da Siyaset, İletişim ve Karşılaştırmalı Öğrenme Birimi Direktörü, Transparency International'da Güneydoğu Avrupa ve Türkiye Kıdemli Program Koordinatörü, Minority Rights Group'da Avrupa ve Orta Asya Program Koordinatörü olarak görev yapmıştır. Hükümetlere yolsuzluk konusunda danışmanlık hizmeti vermiş, akademisyen olarak Birleşik Krallık'taki kamu kurumu çalışanlarına siyaset bilimi, AB üzerine eğitim ve araştırma ve uluslararası politika alanlarında dersler vermiştir.

COUNCIL OF EXPERTS

UZMANLAR KURULU ÜYELERİ

BERTIE AHERN

Bertie Ahern is the former Taoiseach (Prime Minister) of Ireland, a position to which he was elected following numerous Ministerial appointments as well as that of Deputy Prime Minister. A defining moment of Mr Ahern's three terms in office as Taoiseach was the successful negotiation of the Good Friday Agreement in April 1998. Mr Ahern held the Presidency of the European Council in 2004, presiding over the historic enlargement of the EU to 27 member states. Since leaving Government in 2008 Mr Ahern has dedicated his time to conflict resolution and is actively involved with many groups around the world. Current roles include Co-Chair of The Inter Action Council; Member of the Clinton Global Initiative; Member of the International Group dealing with the conflict in the Basque Country; Honorary Adjunct Professor of Mediation and Conflict Intervention in NUI Maynooth; Member of the Kennedy Institute of NUI Maynooth; Member of the Institute for Cultural Diplomacy, Berlin; Member of the Varkey Gems Foundation Advisory Board; Member of Crisis Management Initiative; Member of the World Economic Forum Agenda Council on Negotiation and Conflict Resolution; Member of the IMAN Foundation; Advisor to the Legislative Leadership Institute Academy of Foreign Affairs; Senior Advisor to the International Advisory Council to the Harvard International Negotiation Programme; and Director of Co-operation Ireland.

Tecrübeli bir siyasetçi olan Bertie Ahern bir dizi bakanlık görevinden sonra İrlanda Cumhuriyeti Başbakanı olarak görev yapmıştır. Bertie Ahern'in başbakanlık yaptığı dönemdeki en belirleyici gelişme 1998 yılının Nisan ayında Hayırlı Cuma Anlaşmasıyla sonuçlanan barış görüşmesi müzakerelerinin başlatılması olmuştur. Ahern, 2004 yılında Avrupa Konseyi başkanlığı görevini yürütürken Avrupa Birliği'nin üye ülke sayısının 27'ye çıktığı tarihsel süreçte payı olan en önemli isimlerden biri olmuştur. 2008 yılında aktif siyasetten çekilen Bertie Ahern o tarihten bu yana bütün zamanını çatışma çözümü çalışmalarına ayırmakta ve bu amaçla pek çok grupta temaslarda bulunmaktadır. Ahern'in hali hazırda sahip olduğu ünvanlar şunlardır: The Inter Action Council Eşbaşkanlığı, Clinton Küresel İnsiyatifi Üyeliği, Bask Ülkesindeki Çatışma Üzerine Çalışma Yürüten Uluslararası Grup Üyeliği, İrlanda Ulusal Üniversitesi Arabuluculuk ve Çatışmaya Müdahale Bölümü Fahri Profesörlüğü, Berlin Kültürel Diplomasi Enstitüsü Üyeliği, Varkey Gems Vakfı Danışma Kurulu Üyeliği, Kriz İdaresi İnisiyatifi Üyeliği, Dünya Ekonomik Forumu Müzakere ve Çatışma Çözümü Forumu Konsey Üyeliği, Harvard Uluslararası Müzakere Programı Uluslararası Danışmanlar Konseyi Başdanışmanı.

DERMOT AHERN

Dermot Ahern is a former Irish Member of Parliament and Government Minister and was a key figure for more than 20 years in the Irish peace process, including in negotiations for the Good Friday Agreement and the St Andrews Agreement. He also has extensive experience at the EU Council level, including as a key negotiator and signatory to the Constitutional and Lisbon Treaties. In 2005, he was appointed by the then UN Secretary General Kofi Annan, to be a Special Envoy on the issue of UN Reform.

Geçmişte İrlanda Parlamentosu milletvekilliği ve kabinede bakanlık görevlerinde bulunan Dermot Ahern, 20 yıldan fazla bir süre İrlanda barış sürecinde anahtar bir rol oynamıştır ve bu süre içinde Belfast Anlaşması (Hayırlı Cuma Anlaşması) ve St. Andrews Anlaşması için yapılan müzakerelere dahil olmuştur. AB Konseyi seviyesinde de önemli tecrübeleri olan Ahern, AB Anayasası ve Lizbon Antlaşmaları sürecinde de önemli bir arabulucu ve imzacı olmuştur. 2005 yılında dönemin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından BM Reformu konusunda özel temsilci olarak atanmıştır.

Prof. Dr. MEHMET ASUTAY

Professor Dr. Mehmet Asutay is a Professor of Middle Eastern and Islamic Political Economy & Finance at the Durham University Business School, UK. He researches, teaches and supervises research on Islamic political economy and finance, Middle Eastern economic development and finance, the political economy of the Middle East, including Turkish and Kurdish political economies. He is the Director of the Durham Centre for Islamic Economics and Finance and the Managing Editor of the Review of Islamic Economics, as well as Associate Editor of the American Journal of Islamic Social Science. He is the Honorary Treasurer of the BRISMES (British Society for Middle Eastern Studies); and of the IAIE (International Association for Islamic Economics).

Dr. Mehmet Asutay, İngiltere'deki Durham Üniversitesi'nin İşletme Fakültesi'nde Ortadoğu'nun İslami Siyasal Ekonomisi ve Finansı alanında profesör olarak görev yapmaktadır. Asutay Türk ve Kürt siyasal ekonomisi, İslami siyasal ekonomi, ve Ortadoğu'da siyasal ekonomi konularında dersler vermekte, araştırmalar yapmakta ve yapılan araştırmalara danışmanlık yapmaktadır.

ALİ BAYRAMOĞLU

Ali Bayramoğlu is a writer and political commentator. Since 1994, he has contributed as a columnist for a variety of newspapers. He is currently a columnist for Daily Karar. He is a member of the Wise Persons Committee in Turkey, established during the peace process between 2013-2015.

Ali Bayramoglu, yazar ve siyasi yorumcudur. 1994 yılından bu yana çeşitli gazetelerde köşe yazarlığı yaptı. Halen, günlük Karar gazetesinde köşe yazmaya devam etmektedir. Türkiye'de 2013-2015 yılları arasında gerçekleşen Çözüm Sürecinde Akil İnsanlar Heyeti üyesidir.

Prof. CHRISTINE BELL

Professor Christine Bell is a legal expert based in Edinburgh, Scotland. She is Professor of Constitutional Law and Assistant Principal (Global Justice) at the University of Edinburgh, Co-director of the Global Justice Academy, and a member of the British Academy. She was chairperson of the Belfast-based human rights organization, the Committee on the Administration of Justice, from 1995-7, and a founder member of the Northern Ireland Human Rights Commission established under the terms of the Belfast Agreement. In 1999 she was a member of the European Commission's Committee of Experts on Fundamental Rights. She is an expert on transitional justice, peace negotiations, constitutional law and human rights law. She regularly conducts training on these topics for diplomats, mediators and lawyers, has been involved as a legal advisor in a number of peace negotiations, and acted as an expert in transitional justice for the UN Secretary-General, the Office of the High Commissioner for Human Rights, and UNIFEM.

İskoçya'nın başkenti Edinburgh'ta faaliyet yürüten bir hukukçudur. Edinburgh Üniversitesi'nde Anayasa hukuku profesörü olarak ve aynı üniversite bünyesindeki Küresel Adalet Projesinde Müdür yardımcısı olarak görev yapmaktadır. İngiliz Akademisi üyesi de olan Bell, 1995-1997 yılları arasında Belfast merkezli İnsan Hakları örgütü Adalet İdaresi Komisyonu başkanı ve Belfast Anlaşması şartları çerçevesinde kurulan Kuzey İrlanda İnsan Hakları Komisyonu kurucu üyesi olarak görev yaptı. 1999'da ise Avrupa Komisyonu Temel Haklar Uzmanlar Komitesi üyeliğinde bulundu. Temel uzmanlık alanları Geçiş Dönemi Adaleti, Barış Müzakereleri, Anayasa Hukuku ve İnsan Hakları olan Prof. Bell, aynı zamanda bu konularda diplomat, arabulucu ve hukukçulara eğitim vermekte, BM Genel Sekreterliği, İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi ve UNIFEM'in de dahil olduğu kurumlarda hukuk danışmanı olarak görev yapmaktadır.

ORAL ÇALIŞLAR

Oral Çalışlar completed his studies at the Ankara University Faculty of Political Sciences. Was President of the Club of Socialist Thought at the university, as well as Secretary-General of the Ankara University Student Union. Wrote for *Türk Solu* journal which was launched in 1967 and for the *Aydınlık* journal which was launched in 1968. Was member of the editorial board of *Aydınlık* journal. Was arrested after the 12th of March 1971 military coup. Remained imprisoned for three years until the Amnesty law adopted in 1974. Was Editor in Chief for the *Aydınlık* daily newspaper launched in 1978. Was arrested again after the 12th of September 1980 military coup and released in August 1988 after four years in prison. Lived in Hamburg between 1990 and 1992 upon the invitation of the Senate of Hamburg. Worked for *Cumhuriyet* daily between 1992 and 2008. Broadcast television programmes on different channels, including TRT, 24TV, 360, and SKYTÜRK. Transferred from *Cumhuriyet* daily to *Radikal* daily in 2008. Between 2004-2007, he was in board of Turkish Journalists Association. He has a permanent press card. Became Editor in Chief for *Taraf* daily in 2013. Was part of the Wise People Committee in the same year. Later had to leave *Taraf* daily alongside Halil Berktaş, Alper Görmüş, Vahap Coşkun, Erol Katırcıoğlu, Mithat Sancar, and Yıldırım Oğur, among others, after the intervention of the Gülen Congregation. Returned to *Radikal* daily. Started writing for *Posta* daily after 2016, when *Radikal* was discontinued. Continues work as a commentator on TV news channels. Has 20 published books, including *The Leaders' Prison*, *Hız. Ali*, *Mamak Prison* from the 12th of March to 12th of September, *The Kurdish Issue with Öcalan and Burakay*, *My 68 Memoirs*, *The Alevis*, *When Deniz and Friends Were Executed*, *My Childhood in Tarsus*, *The History of Gulenism*. Recipient of a large number of journalism and research awards. Married (1976) to author and journalist İpek Çalışlar. Father of author Reşat Çalışlar.

Oral Çalışlar Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde eğitimini tamamladı. Üniversitede Sosyalist Fikir Kulübü başkanlığını ve Ankara Üniversitesi Öğrenci Birliği genel sekreterliğini yaptı. 1967'de kurulan Türk Solu ve 1967'de kurulan Aydınlık dergileri için yazdı. Ayrıca Aydınlık dergisinin yayın kurulu üyesiydi. 12 Mart 1971 darbesinden sonra tutuklandı ve 1974'te af yasası çıkana kadar üç yıl cezaevinde kaldı. 1978 yılında çıkan Aydınlık Gazetesi'nin yazı işleri müdürlüğünü yaptı. 12 Eylül 1980 darbesi sonrasında tekrardan tutuklandı ve dört yıl cezaevinde kaldıktan sonra Ağustos 1988'de tahliye edildi. Hamburg Senato'sunun daveti üzerine gittiği Hamburg'da 1990-1992 yılları arasında yaşadı. 1992 ve 2008 yılları arasında Cumhuriyet Gazetesi'nde çalıştı. TRT, 24TV, 360 ve SKYTÜRK de dâhil olmak üzere çeşitli kanallarda televizyon programı yaptı. 2008 yılında Cumhuriyet'ten Radikal Gazetesi'ne geçiş yaptı. 2004-2007 yılları arasında Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu'ndaydı. Kendisinin sürekli basın kartı bulunmak-

tadır. 2013 yılında Taraf Gazetesi Yazı İşleri Müdürü oldu. Aynı yıl Âkil İnsanlar Heyeti'nde yer aldı. Daha sonra, Gülen Cemaati'nin müdahalesi sonucunda, Halil Berktaş, Alper Görmüş, Vahap Coşkun, Erol Katırcıoğlu, Mithat Sancar, Yıldırım Oğur ve diğerleriyle birlikte Taraf'tan ayrıldı. Radikal'e geri dönüş yaptı. Radikal Gazetesi kapandıktan sonra, 2016 yılında Posta Gazetesi için yazmaya başladı. Televizyon programlarına siyaset yorumcusu olarak katılmaya devam etmektedir. 20 kitap yayınlamıştır. Bunların arasında 'Liderler Hapishanesi', 'Hz. Ali', 'Mamak Askeri Cezaevi', 'Öcalan ve Burakay'la Kürt Sorunu', '68 Anılarım', 'Aleviler', 'Denizler İdamı Giderken', 'Çocukluğumun Tarsus'u' ve 'Fetullahçılığın Tarihi' de bulunmaktadır. Gazetecilik ve araştırma alanlarında birçok ödüle sahiptir. 1976'dan beri yazar ve gazeteci İpek Çalışlar ile evlidir. Yazar Reşat Çalışlar'ın babasıdır.

CENGİZ ÇANDAR

Cengiz Çandar is currently a columnist for *Al-Monitor*, a widely respected online magazine that provides analysis on Turkey and the Middle East. He is a former war correspondent and an expert on the Middle East. He served as a special adviser to the former Turkish president, Turgut Özal. Cengiz Çandar is a Distinguished Visiting Scholar at the Stockholm University Institute for Turkish Studies (SUITS).

Kıdemli bir gazeteci ve köşe yazarı olan Çandar uzun yıllar Radikal gazetesi için köşe yazarlığı yapmıştır. Al Monitor haber sitesinde köşe yazarlığı yapmaktadır. Ortadoğu konusunda önemli bir uzman olan Çandar, bir dönem savaş muhabiri olarak çalışmış ve Türkiye eski Cumhurbaşkanı merhum Turgut Özal'a özel danışmanlık yapmıştır.

ANDY CARL

Andy Carl is an independent expert on conflict resolution and public participation in peace processes. He believes that building peace is not an act of charity but an act of justice. He co-founded and was Executive Director of Conciliation Resources. Previously, he was the first Programme Director with International Alert. He is currently an Honorary Fellow of Practice at the School of Law, University of Edinburgh. He serves as an adviser to a number of peacebuilding initiatives including the Inclusive Peace and Transition Initiative at the Graduate Institute in Geneva, the Legal Tools for Peace-Making Project in Cambridge, and the Oxford Research Group, London.

Andy Carl çatışma çözümü ve barış süreçlerine kamusal katılımın sağlanması üzerine çalışan bağımsız bir uzmandır. Barışın inşasının bir hayırseverlik faaliyetinden ziyade adaletin yerine getirilmesi çabası olduğuna inanan Carl, çatış-

ma Çözümü alanında çalışan etkili kurumlardan biri olan Conciliation Resources'un kurucularından biridir. Bir dönem Uluslararası Uyarı (International Alert) isimli kurumda Program Direktörü olarak görev yapan Carl, halen Edinburgh Üniversitesi Hukuk Fakültesi bünyesinde Fahri Bilim Kurulu Üyesi olarak görev yapmaktadır. Barış inşası üzerine çalışan Cenevre Mezunlar İnişiyatifi bünyesindeki Barış ve Geçiş Dönemi İnişiyatifi, Cambridge'te yürütülen Barışın İnşası için Yasal Araçlar Projesi ve Londra'da faaliyet yürüten Oxford Araştırma Grubu gibi bir dizi kurum ve oluşuma danışmanlık yapmaya devam etmektedir.

Dr. VAHAP COŞKUN

Dr. Vahap Coşkun is a Professor of Law at University of Dicle in Diyarbakır where he also completed his bachelor's and master's degrees in law. Coşkun received his PhD from Ankara University Faculty of Law. He has written for Serbestiyet and Kurdistan24 online newspaper. He has published books on human rights, constitutional law, political theory and social peace. Coşkun was a member of the former Wise Persons Commission in Turkey (Central Anatolian Region).

Dr. Vahap Coşkun Diyarbakır'da, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim üyesidir. Lisans ve lisansüstü eğitimini Dicle Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi'nde Hukuk Doktoru tamamlamıştır. Serbestiyet ve Kurdistan 24 online gazetesinde makale yazan Coşkun, insan hakları, anayasa hukuku, siyasal teori ve toplumsal barış konulu kitaplar yayınlamıştır. Coşkun, Akil İnsanlar Komisyonu'nun İç Anadolu bölgesi üyesiydi.

AYŞEGÜL DOĞAN

Ayşegül Doğan is a journalist who has conducted interviews, created news files and programmes for independent news platforms. She studied at the Faculty of Cultural Mediation and Communications at Metz University, and Paris School of Journalism. As a student, she worked at the Ankara bureau of Agence-France Presse (AFP), the Paris bureau of Courier International and at the Kurdish service of The Voice of America. She worked as a programme creator at Radyo Ekin, and as a translator-journalist for the Turkish edition of Le Monde Diplomatique. She was a lecturer at the Kurdology department of National Institute of Oriental Languages and Civilizations in Paris. She worked on political communications for a long time. From its establishment in 2011 to its closure in 2016, she worked as a programmes coordinator at IMC TV. She prepared and presented the programme "Gündem Müzakere" on the same channel.

Bağımsız haber platformlarına özel röportaj, haber dosyası ve programlar hazırlayan gazeteci Ayşegül Doğan; Metz Üniversitesi Medyasyon Kültürel ve İletişim

Fakültesi'nin ardından eğitimine Paris Yüksek Gazetecilik Okulu'nda devam etti. Okul yıllarında, Fransız Haber Ajansı-AFP'nin Ankara, Courier International'in Paris bürosunda ve Amerika'nın Sesi Kürtçe servisinde gazeteciliği deneyimledi. Radyo Ekin'de programcı, Le Monde Diplomatique Türkçe'de çevirmen gazeteci olarak çalıştı. Paris'te yaşadığı süre içinde Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Enstitüsü Kürdoloji bölümünde okutmanlık yaptı. Uzunca bir süre siyaset iletişimi ile ilgilendi. 2011'de kurulan IMC TV 2016'da kapatılana dek; program koordinatörü olarak çalıştı. Aynı kanalda "Gündem Müzakere" programını hazırladı ve sundu. Halen ülkesindeki pek çok meslektaş gibi etik ilkelere bağlı; bağımsız bir gazeteci olarak çalışma arayış, istek ve heyecanını koruyor.

VEGARD ELLEFSEN

Vegard is a Norwegian diplomat who retired 31 August 2019 from the foreign service when he left his last posting as ambassador to Ankara. He has been twice posted to NATO both as Permanent representative on the North Atlantic Council and deputy to the same position. He has earlier been posted to the Norwegian mission to the U.N. in New York and to the Embassy in Ottawa. In the Norwegian Ministry of foreign affairs he has been Political Director, Director General for the Regional division, Director of the Minister's secretariat and special envoy to the Sudan peace talks and special envoy to Syria and Iraq. Mr. Ellefsen has a Master in Political Science from the University of Oslo.

Norveçli bir diplomat olan Vegard, 31 Ağustos 2019'da dışişlerinden emekli olduğunda Ankara'da büyükelçi olarak görev yapmaktaydı. İki kere NATO'ya atanan Vergard, Kuzey Atlantik Konseyi Daimi Temsilcisi ve Daimi Temsilci Yardımcısı olarak görev yapmıştır. Daha öncesinde de New York'ta Norveç Birleşmiş Milletler Daimi Temsilciliği'nde ve Ottawa Büyükelçiliği'nde bulundu. Norveç Dış İşleri Bakanlığı'nda Siyasal İşler Direktörü, Bölgesel Bölünme Genel Müdürü, bakanın Özel Kalem Müdürlüğü Direktörü, Sudan barış müzakereleri özel temsilcisi ve Suriye ve Irak özel temsilcisi olarak görev aldı. Ellefsen Oslo Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi yüksek lisansı yapmıştır.

Prof. Dr. FAZIL HÜSNÜ ERDEM

Dr. Fazıl Hüsnü Erdem is Professor of Constitutional Law and Head of the Department of Constitutional Law at Dicle University, Diyarbakır. In 2007, Erdem was a member of the commission which was established to draft a new constitution to replace the Constitution of 1982 which was introduced following the coup d'état of 1980. Erdem was a member of the Wise Persons Committee in Turkey, established by then Prime Minister Erdoğan, in the team that was responsible for the South-eastern Anatolia Region.

Fazıl Hüsni Erdem Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı Başkanıdır. 2007'de, 1980 darbesinin takiben yürürlüğe giren 1982 darbe anayasasını değiştirmek üzere kurulan yeni anayasa hazırlama komisyonunda yer almıştır. Erdem, 2013'de Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından Demokratik açılım ve çözüm süreci kapsamında oluşturulan Akil İnsanlar Heyeti üyesidir.

Prof. Dr. SALOMÓN LERNER FEBRES

Professor Dr. Salomón Lerner Febres holds a PhD in Philosophy from Université Catholique de Louvain. He is Executive President of the Center for Democracy and Human Rights and Professor and Rector Emeritus of Pontifical Catholic University of Peru. He is former President of the Truth and Reconciliation Commission of Peru. Prof. Lerner has given many talks and speeches about the role and the nature of university, the problems of scholar research in higher education and about ethics and public culture. Furthermore, he has participated in numerous conferences in Peru and other countries about violence and pacification. In addition, he has been a speaker and panellist in multiple workshops and symposiums about the work and findings of the Truth and Reconciliation Commission of Peru. He has received several honorary doctorates as well as numerous recognitions and distinctions of governments and international human rights institutions.

Prof. Salomón felsefe alanındaki doktora eğitimini Belçika'daki Université Catholique de Louvain'de tamamlamıştır. Peru'daki Pontifical Catholic Üniversitesi'nin onursal rektörü sıfatını taşıyan Prof. Salomón Lerner Febres, aynı üniversite bünyesindeki Demokrasi ve İnsan Hakları Merkezi'nin de başkanlığını yapmaktadır. Peru Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu eski başkanıdır. Üniversitenin rolü ve doğası, akademik çalışmalarda karşılaşılan zorluklar, etik ve kamu kültürü konulu çok sayıda konuşma yapmış, şiddet ve pasifizm konusunda Peru başta olmak üzere pek çok ülkede yapılan konferanslara konuşmacı olarak katılmıştır.

Prof. MERVYN FROST

Professor Mervyn Frost teaches International Relations, and was former Head of the Department of War Studies, at King's College London, UK. He was previously Chair of Politics at the University of Natal, Durban, South Africa and was President of the South African Political Studies Association. He currently sits on the editorial boards of International Political Sociology and the Journal of International Political Theory, among others. He is an expert on human rights in international relations, humanitarian intervention, justice in world politics, democratising global governance, the just war tradition in an era of New Wars, and ethics in a globalising world.

Londra'daki King's College'in Savaş Çalışmaları bölümünün başkanlığını yapmaktadır. Daha önce Güney Afrika'nın Durban şehrindeki Natal Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi bölümünün başkanlığını yapmıştır. Güney Afrika Siyaset Çalışmaları Enstitüsü Başkanlığı görevinde de bulunan Profesör Frost, İnsan Hakları ve Uluslararası İlişkiler, İnsancıl Müdahale, Dünya Siyasetinde Adalet, Küresel Yönetimin Demokratikleştirilmesi, Yeni Savaşlar Döneminde Adil Savaş Geleneği ve Küreselleşen Dünyada Etik gibi konularda uzman bir isimdir.

DAVID GORMAN (Director, Eurasia)

David has more than 25 years of experience in the field of peacemaking. He started his career in the Middle East and he went on to work for international organisations on a wide range of conflicts around the world. David has been based in the Philippines, Indonesia, Liberia, Bosnia as well as the West Bank and Gaza and has been working in Eurasia for the last several years. He graduated from the London School of Economics, was featured in the award winning film 'Miles and War' as well as several publications and has published several articles on mediation.

David'in barış inşası alanında 25 yıldan fazla deneyimi bulunmaktadır. David kariyerine Orta Doğu'da başladı ve daha sonra uluslararası kurumlarda, dünyanın çeşitli yerlerinde olan çatışmalar üzerinde çalıştı. Kendisi Filipinler, Endonezya, Liberya, Bosna, Batı Şeria ve Gazze'de bulundu. Son birkaç yıldır da Avrasya bölgesinde çalışmaktadır. David London School of Economics'den mezun oldu, ödüllü 'Miles and War' filminde ve çeşitli yayınlarda yer aldı ve arabuluculukla ilgili çeşitli makaleler yayımladı.

MARTIN GRIFFITHS

Martin Griffiths is a senior international mediator and currently the UN's Envoy to Yemen. From 1999 to 2010 he was the founding Director of the Centre for Humanitarian Dialogue in Geneva where he specialised in developing political dialogue between governments and insurgents in a range of countries across Asia, Africa and Europe. He is a co-founder of Inter Mediate, a London based NGO devoted to conflict resolution, and has worked for international organisations including UNICEF, Save the Children, Action Aid, and the European Institute of Peace. Griffiths has also worked in the British Diplomatic Service and for the UN, including as Director of the Department of Humanitarian Affairs (Geneva), Deputy to the Emergency Relief Coordinator (New York), Regional Humanitarian Coordinator for the Great Lakes, Regional Coordinator in the Balkans and Deputy Head of the Supervisory Mission in Syria (UNSMIS).

Üst düzeyde uluslararası bir arabulucu olan Martin Griffiths, uluslararası bir arabulucudur ve yakın zamanda BM Yemen Özel Temsilcisi olarak atanmıştır. Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarındaki çeşitli ülkelerde hükümetler ile isyancı gruplar arasında siyasi diyalog geliştirilmesi üzerine çalışan Cenevre'deki İnsani Diyalog Merkezi'nin (Centre for Humanitarian Dialogue) kurucu direktörü olan Martin Griffiths 1999-2010 yılları arasında bu görevi sürdürmüştür. Çatışma çözümü üzerine çalışan Londra merkezli Inter Mediate'in kurucuları arasında bulunan Griffiths, UNICEF, Save the Children ve Action Aid isimli uluslararası kurumlarda da görev yapmıştır. İngiltere Diplomasi Servisi'ndeki hizmetlerinin yanı sıra Birleşmiş Milletler bünyesinde Cenevre Ofisi'nde İnsani Faaliyetler Bölümünde yönetici, New York ofisinde Acil Yardım Koordinatörü yardımcılığı, Büyük Göller (Great Lakes) bölgesinde İnsani Yardım Koordinatörü, Balkanlarda BM Bölgesel Koordinatörü ve BM eski Genel Sekreteri Kofi Annan'ın BM ve Arap Birliği adına Suriye özel temsilciliği yaptığı dönemde kendisine baş danışmanlık yapmıştır.

KEZBAN HATEMİ

Kezban Hatemi holds an LL.B. from Istanbul University and is registered with the Istanbul Bar Association. She has worked as a self employed lawyer, as well as Turkey's National Commission to UNESCO and a campaigner and advocate during the Bosnian War. She was involved in drafting the Turkish Civil Code and Law of Foundations as well as in preparing the legal groundwork for the chapters on Religious Freedoms and Minorities and Community Foundations within the Framework Law of Harmonization prepared by Turkey in preparation for EU accession. She has published articles on women's, minority groups, children, animals and human rights and the fight against drugs. She is a member of the former Wise Persons Committee in Turkey, established by then Prime Minister Erdoğan, and sits on the Board of Trustees of the Technical University and the Darulacaze Foundation.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra İstanbul Barosu'na kayıtlı olarak avukatlık yapmaya başlamıştır. Serbest avukatlık yapmanın yanı sıra UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'nda hukukçu olarak görev yapmış, Bosna savaşı sırasında sürdürülen savaş karşıtı kampanyalarda aktif olarak yer almıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik süreci gereği hazırlanan Uyum Yasaları Çerçeve Yasasının Dini Özgürlükler, Azınlıklar ve Vakıflar ile ilgili bölümlerine ilişkin hukuki çalışmalarda yer almış, Türk Ceza Kanunu ve Vakıflar Kanunu'nun taslaklarının hazırlanmasında görev almıştır. İnsan hakları, kadın hakları, azınlık hakları, çocuk hakları, hayvan hakları ve uyuşturucu ile mücadele konularında çok sayıda yazılı eseri vardır. Recep Tayyip Erdoğan'ın başbakanlığı döneminde oluşturulan Akil İnsanlar Heyetinde yer almıştır. Bunun yanı sıra İstanbul Üniversitesi ile Darulacaze Vakfı Mütevelli heyetlerinde görev yapmaktadır.

Dr. EDEL HUGHES

Dr. Edel Hughes is a Senior Lecturer in Law at Middlesex University. Prior to joining Middlesex University, Dr Hughes was a Senior Lecturer in Law at the University of East London and a Lecturer in Law and the University of Limerick. She was awarded an LL.M. and a PhD in International Human Rights Law from the National University of Ireland, Galway, in 2003 and 2009, respectively. Her research interests are in the areas of international human rights law, public international law, and conflict transformation, with a regional interest in Turkey and the Middle East. She has published widely on these areas.

Dr. Edel Hughes, Middlesex Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde kıdemli öğretim üyesidir. Daha önce Doğu Londra Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Limerick Üniversitesi'nde görev yapan Hughes, doktorasını 2003-2009 yılları arasında İrlanda Ulusal Üniversitesi'nde Uluslararası İnsan Hakları Hukuku alanında tamamlamıştır. Hughes'un birçok yayınının da bulunduğu çalışma alanları içinde, Orta Doğu'yu ve Türkiye'yi de kapsayan şekilde, uluslararası insan hakları hukuku, uluslararası kamu hukuku ve çatışma çözümü yer almaktadır.

KADİR İNANIR

Kadir İnanır was born in 1949 Fatsa, Ordu. He is an acclaimed actor and director, and has starred in well over a hundred films. He has won several awards for his work in Turkish cinema. He graduated from Marmara University Faculty of Communication. In 2013 he became a member of the Wise Persons Committee for the Mediterranean region.

Ünlü oyuncu ve yönetmen Kadir İnanır, 100'ü aşkın filmde rol almış ve Türk sinemasına katkılarında dolayı pek çok ödüle layık görülmüştür. 1949 senesinde Ordu, Fatsa'da doğan İnanır, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo-Televizyon Bölümünden mezun olmuştur. 2013 senesinde barış sürecini yönetmek amacıyla kurulan Akil İnsanlar Heyeti'ne Akdeniz Bölgesi temsilcisi olarak girmiştir.

Prof. Dr. AHMET İNSEL

Professor Ahmet İnsel is a former faculty member of Galatasaray University in Istanbul, Turkey and Paris 1 Panthéon Sorbonne University, France. He is Managing Editor of the Turkish editing house, İletisim, and member of the editorial board of monthly review, Birikim. He is a regular columnist at Cumhuriyet newspaper and an author who published several books and articles in both Turkish and French.

İletişim Yayınları Yayın Kurulu Koordinatörlüğünü yürüten Ahmet İnsel, Galatasaray Üniversitesi ve Paris 1 Panthéon-Sorbonne Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. Birikim Dergisi yayın kolektifi üyesi ve Cumhuriyet Gazetesinde köşe yazarıdır. Türkçe ve Fransızca olmak üzere çok sayıda kitabı ve makalesi bulunmaktadır.

ALEKA KESSLER

Aleka Kessler works as Project Officer at the Centre for Humanitarian Dialogue (HD). Having joined HD in 2017 to work on Syria, Aleka has been coordinating mediation project in complex conflict settings. Previously, Aleka also worked with Médecins Sans Frontières and the United Nations Association Mexico. She holds a degree in International Relations from the University of Geneva and a Master's degree in Development Studies from the Graduate Institute of International and Development Studies in Geneva, where she specialized in humanitarian affairs, negotiation and conflict resolution.

Aleka Kessler İnsani Diyalog Merkezi'nde (HD) proje sorumlusu olarak çalışmaktadır. Suriye üzerinde çalışmak için 2017 yılında HD'ye katılan Kessler, karmaşık çatışma ortamlarında arabuluculuk projesini yürütmektedir. Kessler daha önce Sınır Tanımayan Doktorlar ve Meksika Birleşmiş Milletler Derneği'nde çalışmıştır. Lisans eğitimini Cenevre Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlayan Kessler, daha sonra yüksek lisansını yine Cenevre'de bulunan Uluslararası ve Kalkınma Çalışmaları Yüksek Lisans Enstitüsü'nde (IHEID) Kalkınma Çalışmaları alanında yaptı. Kessler insanı yardım, arabuluculuk ve çatışma çözümü alanlarında uzmanlaşmıştır.

AVILA KILMURRAY

Avila Kilmurray is a founding member of the Northern Ireland Women's Coalition. She was part of the Coalition's negotiating team for the Good Friday Agreement and has written extensively on community action, the women's movement and conflict transformation. She serves as an adviser on the Ireland Committee of the Joseph Rowntree Charitable Trust as well as a board member of Conciliation Resources (UK) and the Institute for British Irish Studies. She was the first Women's Officer for the Transport & General Workers Union for Ireland (1990-1994) and from 1994-2014 she was Director of the Community Foundation for Northern Ireland, managing EU PEACE funding for the re-integration of political ex-prisoners in Northern Ireland as well as support for community-based peace building. She is a recipient of the Raymond Georis Prize for Innovative Philanthropy through the European Foundation Centre. Kilmurray is working as a consultant with The Social Change Initiative to support work with the Migrant Learning Exchange Programme and learning on peace building.

Avila Kilmurray, Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu'nun kurucusudur ve bu siyasi partinin temsilcilerinden biri olarak Hayırlı Cuma Anlaşması müzakerelerine katılmıştır. Toplumsal tepki, kadın hareketi ve çatışmanın dönüşümü gibi konularda çok sayıda yazılı eseri vardır. Birleşik Krallık ve İrlanda'da aralarında Conciliation Resources (Uzlaşma Kaynakları), the Global Fund for Community Foundations (Toplumsal Va-

kıflar için Kürsel Fon) , Conflict Resolution Services Ireland (İrlanda Çatışma Çözümü Hizmetleri) ve the Institute for British Irish Studies (Britanya ve İrlanda çalışmaları Enstitüsü) isimli kurumlarda yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmaktadır. 1990-94 yılları arasında Ulaşım ve Genel İşçiler Sendikası'nda Kadınlardan Sorumlu Yönetici olarak çalışmış ve bu görevi yerine getiren ilk kadın olmuştur. 1994-2014 yılları arasında Kuzey İrlanda Toplum Vakfı'nın direktörlüğünü yapmış ve bu görevi sırasında eski siyasi mahkumların yeniden entegrasyonu ile barışın toplumsal zeminde yeniden inşasına dair Avrupa Birliği fonlarının idaresini yürütmüştür. Avrupa Vakıflar Merkezi tarafından verilen Yenilikçi Hayırseverler Raymond Georis Ödülü'nün de sahibidir.

Prof. RAM MANIKKALINGAM

Professor Ram Manikkalingam is founder and director of the Dialogue Advisory Group, an independent organisation that facilitates political dialogue to reduce violence. He is a member of the Special Presidential Task Force on Reconciliation in Sri Lanka and teaches politics at the University of Amsterdam. Previously, he was a Senior Advisor on the Sri Lankan peace process to then President Kumaratunga. He has served as an advisor with Ambassador rank at the Sri Lanka Mission to the United Nations in New York and prior to that he was an advisor on International Security to the Rockefeller Foundation. He is an expert on issues pertaining to conflict, multiculturalism and democracy, and has authored multiple works on these topics. He is a founding board member of the Laksham Kadirgamar Institute for Strategic Studies and International Relations, Colombo, Sri Lanka.

Amsterdam Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde misafir Profesör olarak görev yapmaktadır. Sri Lanka devlet başkanına barış süreci için danışmanlık yapmıştır. Danışmanlık görevini hala sürdürmektedir. Uzmanlık alanları arasında çatışma, çokkültürlülük, demokrasi gibi konular bulunan Prof. Ram Manikkalingam, Sri Lanka'daki Laksham Kadirgamar Stratejik Çalışmalar ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nün kurucu üyesi ve yönetim kurulu üyesidir.

BEJAN MATUR

Bejan Matur is a renowned Turkey-based author and poet. She has published ten works of poetry and prose. In her writing she focuses mainly on Kurdish politics, the Armenian issue, minority issues, prison literature and women's rights. She has won several literary prizes and her work has been translated into over 28 languages. She was formerly Director of the Diyarbakır Cultural Art Foundation (DKSV). She is a columnist for the Daily Zaman, and occasionally for the English version, Today's Zaman.

Türkiye'nin önde gelen şair ve yazarlarından biridir. Şiir ve gazetecilik alanında yayımlanmış 10 kitabı bulunmaktadır. 2012 yılının başına kadar yazdığı düzenli köşe yazılarında Kürt siyaseti, Ermeni sorunu, gündelik siyaset, azınlık sorunları, cezaevi yazıları ve kadın sorunu gibi konuları işlemiştir. Yapıtları 28 değişik dile çevrilen Matur, çok sayıda edebiyat ödülü sahibidir. Diyarbakır Kültür ve Sanat Vakfı Kuru-cu Başkanlığı görevinde bulunmuştur.

Prof. MONICA MCWILLIAMS

Professor Monica McWilliams teaches in the Transitional Justice Institute at Ulster University in Northern Ireland. She currently serves on a three-person panel established by the Northern Ireland government to make recommendations on the disbandment of paramilitary organisations in Northern Ireland. During the Northern Ireland peace process, Prof. McWilliams co-founded the Northern Ireland Women's Coalition political party and was elected as a delegate to the Multi-Party Peace Negotiations, which took place in 1996 to 1998. She was also elected to serve as a member of the Northern Ireland Legislative Assembly from 1998 to 2003. Prof. McWilliams is a signatory of the Belfast/Good Friday Agreement and has chaired the Implementation Committee on Human Rights on behalf of the British and Irish governments. For her role in delivering the peace agreement in Northern Ireland, Prof. McWilliams was one recipient of the John F. Kennedy Leadership and Courage Award.

Prof. Monica McWilliams, Ulster Üniversitesi'ndeki Geçiş Dönemi Adaleti Enstitüsü'ne bağlı Kadın Çalışmaları Bölümü'nde öğretim üyesidir. 2005- 2011 yılları arasında Kuzey İrlanda İnsan Hakları Komisyonu Komiseri olarak Kuzey İrlanda Haklar Beyannamesi için tavsiyeler hazırlamaktan sorumlu olarak görev yapmıştır. Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu'nun kurucularından olan Prof. McWilliams 1998 yılında Belfast (Hayırlı Cuma) Barış Anlaşması'nın imzalanmasıyla sonuçlanan Çok Partili Barış Görüşmeleri'nde yer almıştır.

HANNE MELFALD

Hanne Melfald worked with the Norwegian Ministry of Foreign Affairs for eight years including as the Senior Adviser to the Secretariat of the Foreign Minister of Norway before she became a Project Manager in HD's Eurasia office in 2015. She previously worked for the United Nations for six years including two years with the United Nations Assistance Mission in Afghanistan as Special Assistant to the Special Representative of the Secretary-General. She has also worked for the United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs in Nepal and Geneva, as well as for the Norwegian Refugee Council and the Norwegian Directorate of Immigration. Melfald has a degree in International Relations from the University of

Bergen and the University of California, Santa Barbara, as well as a Master's degree in Political Science from the University of Oslo.

Hanne Melfald, başdanışmanlık dahil olmak üzere 8 yıl boyunca Norveç Dışişleri Bakanlığı bünyesinde çeşitli görevlerde bulunmuş, 2015 yılından itibaren İnsani Diyalog için Merkez isimli kurumun Avrasya biriminde Proje Müdürü olarak çalışmaya başlamıştır. Geçmişte Birleşmiş Milletler bünyesinde görev almış, bu görevi sırasında 2 yıl boyunca Birleşmiş Milletler'in Afganistan Yardım Misyonunda BM Genel Sekreteri Özel Temsilcisi olarak görev yapmıştır. Ayrıca Birleşmiş Milletler Cenevre Yerleşkesi bünyesinde bulunan Nepal İnsani Yardım Koordinasyon Ofisinde de görev almıştır. Bir dönem Norveç Sığınmacılar Konseyi ve Norveç Göçmenlik İşleri Müdürlüğünde çalışan Hanna Melfald Norveç'in Bergen ve ABD'nin Kaliforniya Üniversitelerinde aldığı Uluslararası İlişkiler eğitimini Oslo Üniversitesinde aldığı Siyaset Bilimi yüksek lisans eğitimiyle tamamlamıştır.

ROELF MEYER

Meyer is currently a consultant on international peace processes having advised parties in Northern Ireland, Sri Lanka, Rwanda, Burundi, Iraq, Kosovo, the Basque Region, Guyana, Bolivia, Kenya, Madagascar, and South Sudan. Meyer's experience in international peace processes stems from his involvement in the settlement of the South African conflict in which he was the government's chief negotiator in constitutional negotiations with the ANC's chief negotiator and current South African President, Cyril Ramaphosa. Negotiating the end of apartheid and paving the way for South Africa's first democratic elections in 1994, Meyer continued his post as Minister of Constitutional Affairs in the Cabinet of the new President, Nelson Mandela. Meyer retired as a Member of Parliament and as the Gauteng leader of the National Party in 1996 and co-founded the United Democratic Movement (UDM) political party the following year. Retiring from politics in 2000, Meyer has since held a number of international positions, including membership of the Strategy Committee of the Project on Justice in Times of Transition at Harvard University.

Roelf Meyer, Güney Afrika'daki barış sürecinde iktidar partisi Ulusal Parti adına başmüzakereci olarak görev yapmıştır. O dönem Afrika Ulusal Kongresi (ANC) adına başmüzakereci olarak görev yapan ve şu an Güney Afrika devlet başkanı olan Cyril Ramaphosa ile birlikte yürüttüğü müzakereler sonrasında Güney Afrika'daki ırkçı apartheid rejim sona erdirilmiş ve 1994 yılında ülkedeki ilk özgür seçimlerin yapılması sağlanmıştır. Yapılan seçim sonrası yeni devlet başkanı seçilen Nelson Mandela kurduğu ilk hükümette Roelf Meyer'e Anayasal İlişkilerden Sorumlu Bakan olarak görev vermiştir. Roelf Meyer 2011-2014 yılları arasında Güney Afrika Savunma Değerlendirme Komitesine başkanlık yapmış, aynı zamanda aktif olan bazı barış süreçlerine dahil olarak Kuzey İrlanda, Sri Lanka, Ruanda, Burundi, Irak, Kosova, Bask Bölgesi, Guyana, Bolıvya, Kenya, Madagaskar ve Güney Sudan'da çatışan taraflara danışmanlık yapmıştır.

MARK MULLER QC

Mark Muller, QC, is a senior advocate at Doughty Street Chambers (London) and the Scottish Faculty of Advocates (Edinburgh) where he specialises in public international law and human rights. Muller is also currently on the UN Department of Political Affairs Standby Team of Mediation Experts and is the UN Special Envoy to Syria in the Syrian peace talks. He has many years' experience of advising numerous international bodies, such as Humanitarian Dialogue (Geneva) and Inter-Mediate (London) on conflict resolution, mediation, confidence-building, ceasefires, power-sharing, humanitarian law, constitution-making and dialogue processes. Muller also co-founded Beyond Borders and the Delfina Foundation.

Mark Muller Londra merkezli Doughty Street Chambers Hukuk Bürosu'na ve Edinburg'daki İskoç Avukatlar Birliği'ne bağlı olarak çalışan tecrübeli bir hukukçudur. Uluslararası kamu hukuku ve insan hakları hukuku alanında uzman olan Muller, Afganistan, Libya, Irak ve Suriye gibi çeşitli çatışma alanlarında uzun seneler çatışma çözümü, arabuluculuk, çatışmasızlık ve iktidar paylaşımı konusunda danışmanlık hizmeti vermiştir. 2005'den bu yana İnsani Diyalog için Merkez (Centre for Humanitarian Dialogue), Çatışma Ötesi (Beyond Borders) ve Inter Mediate (Arabulucu) isimli kurumlara kıdemli danışmanlık yapmaktadır. Harvard Hukuk Fakültesi üyesi olan Muller bir dönem İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komisyonu başkanlığı ve Barolar Konseyi Hukukun Üstünlüğü Birimi başkanlığı görevlerini de yürütmüştür. Kültürel diyalog yoluyla barışı ve uluslararası anlayışı teşvik etme amacıyla İskoçya'da kurulan Sınırlar Ötesi (Beyond Borders) isimli oluşumun kurucusu olan Muller halen BM Siyasal İlişkiler Birimi bünyesindeki Arabulucular Destek Ekibinde Kıdemli Arabuluculuk Uzmanı olarak görev yapmaktadır.

AVNİ ÖZGÜREL

Mehmet Avni Özgürel is a Turkish journalist, author and screenwriter. Having worked in several newspapers such as Daily Sabah and Radikal, Özgürel is currently the editor in chief of the daily Yeni Birlik and a TV programmer at TRT Haber. He is the screenwriter of the 2007 Turkish film, Zincirbozan, on the 1980 Turkish coup d'état, Sultan Avrupa'da (2009), on Sultan Abdülaziz's 1867 trip to Europe; and Mahpeyker (2010): Kösem Sultan, on Kösem Sultan. He is also the screenwriter and producer of 2014 Turkish film, Darbe (Coup), on the February 07, 2012 Turkish intelligence crisis. In 2013 he was appointed a member of the Wise Persons Committee in Turkey established by then Prime Minister Erdoğan.

Gazeteci-yazar Avni Özgürel, uzun yıllar Milliyet, Akşam, Sabah ve Radikal gibi çeşitli gazetelerde haber müdürlüğü ve köşe yazarlığı yaptı. 2013 yılında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından Demokratik açılım ve çözüm süreci kapsamında oluşturulan Akil İnsanlar Heyeti üyesidir. 1980 darbesini konu eden belgesel film Zincirbozan (2007), Sultan Abdülaziz'in 1867'de Avrupa'ya yaptığı yolculuğu konu eden Sultan Avrupa'da (2009), Mahpeyker: Kösem Sultan (2010) ve 7 Şubat Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) operasyonunun anlatıldığı "Darbe" filmleri senaristliğini ve yapımcılığını üstlendiği projeler arasındadır. Özgürel, şu anda Yeni Birlik gazetesinin sahibi ve genel yayın yönetmenidir. Ayrıca TRT Haber'de program yapmaktadır.

Prof. JOHN PACKER

Professor John Packer is Associate Professor of Law and Director of the Human Rights Research and Education Centre (HRREC) at the University of Ottawa in Canada. Prof. Packer has worked for inter-governmental organisations for over 20 years, including in Geneva for the UN High Commissioner for Refugees, the International Labour Organisation, and for the UN High Commissioner for Human Rights. From 1995 to 2004, Prof. Packer served as Senior Legal Adviser and then the first Director of the Office of the OSCE High Commissioner on National Minorities in The Hague. In 2012 – 2014, Prof. Packer was a Constitutions and Process Design Expert on the United Nation's Standby Team of Mediation Experts attached to the Department of Political Affairs, advising in numerous peace processes and political transitions around the world focusing on conflict prevention and resolution, diversity management, constitutional and legal reform, and the protection of human rights.

Dr. John Packer Kanada'da Ottawa Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde doçent ve İnsan Hakları Araştırma ve Eğitim Merkezi (Human Rights Research and Education Centre) müdürüdür. 20 yıl boyunca Packer BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, Uluslararası Çalışma Örgütü ve BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği gibi Cenevre'de bulunan hükümetler arası örgütlerde çalışmıştır. 1995'ten 2004'e kadar Lahey'de Packer Kıdemli Hukuk Danışmanı, ardından da Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği birinci müdürü olarak görev almıştır. 2012-2014 yıllarında Packer BM Arabuluculuk Uzmanlar Ekibi siyasi ilişkiler biriminde Anayasa ve Süreçlerin Tasarımı Uzmanı olarak yer aldı. Dünyadaki birçok barış süreci ve siyasi geçişler konusunda danışmanlık yapan Pecker, çatışma önleme ve çözümü, çeşitlilik yönetimi, anayasa ve hukuk reformları ve insan hakları korumasına odaklanmıştır.

JONATHAN POWELL

Jonathan Powell is the founder and CEO of Inter Mediate, an NGO devoted to conflict resolution around the world. In 2014, Powell was appointed by former Prime Minister David Cameron to be the UK's Special Envoy to Libya. He also served as Tony Blair's Chief of Staff in opposition from 1995 to 1997 and again as his Chief of Staff in Downing Street from 1997 to 2007. Prior to his involvement in British politics, Powell was the British Government's chief negotiator on Northern Ireland from 1997 to 2007 and played a key part in leading the peace negotiations and its implementation.

Ortadoğu, Latin Amerika ve Asya'da yaşanan çatışmaların çözümü üzerine çalışan ve devletten bağımsız arabuluculuk kurumu olan Birleşik Krallık merkezli Inter Mediate'in kurucusudur ve İcra Kurulu Başkanıdır. 2014 yılında Birleşik Krallık Başbakanı David Cameron tarafından Libya konusunda Özel Temsilci olarak atanmıştır. 1995-2007 yılları arasında Birleşik Krallık eski Başbakanı Tony Blair kabinesinde Başbakanlık Personel Daire Başkanlığı görevinde bulunmuş, 1997 yılından itibaren Kuzey İrlanda sorununun çözümü için yapılan görüşmelere Britanya adına başmüzakereci olarak katılmıştır. 1978-79 yılları arasında BBC ve Granada TV için gazeteci olarak çalışmış, 1979-1994 yılları arasında ise Britanya adına diplomatlık yapmıştır.

Sir KIERAN PRENDERGAST

Sir Kieran Prendergast is a former British diplomat who served as the Under-Secretary General for Political Affairs at the United Nations from 1997 to 2005 and as High Commissioner to Kenya from 1992 to 1995 and to Zimbabwe from 1989 to 1992. During his time at the UN, Prendergast stressed the human rights violations and ethnic cleansing that occurred during the War in Darfur and was involved in the 2004 Cyprus reunification negotiations. Since his retirement from the UN, he has conducted research at the Belfer Center for Science and International Affairs (United States) and is a member of the Advisory Council of Independent Diplomats (United States). Prendergast also holds a number of positions, including Chairman of the Anglo-Turkish Society, a Trustee of the Beit Trust, and Senior Adviser at the Centre for Humanitarian Dialogue.

Birleşik Krallık Dışişleri Bakanlığı bünyesinde aralarında Kıbrıs, Türkiye, İsrail, Hollanda, Kenya ve ABD'de diplomat olarak çalışmıştır. Birleşik Krallık Dışişleri ve Milletler Topluluğu Bürosu'nun (Foreign and Commonwealth Office) Güney Afrika'daki Apartheid rejimi ve Namibya konularıyla ilgilenen birimine başkanlık etmiştir. Bir dönem BM Siyasal İlişkiler Biriminde Müsteşar olarak çalışmış, BM Genel Sekreteri'nin Barış ve Güvenlik konulu yönetim kurulu toplantılarının düzenleyiciliğini yapmış, Afganistan, Burundi, Kıbrıs, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Doğu Timor gibi bölgelerde barış çabalarına dahil olmuştur.

RAJESH RAI

Rajesh Rai was called to the Bar in 1993 with his areas of expertise including human rights law, immigration and asylum law, and public law. He has been treasurer of 1MCB Chambers (London) since 2015 and has also been a Director of an AIM-listed investment company where he led their renewable energy portfolio. Rai is a frequent lecturer on a wide variety of legal issues, including immigration and asylum law and freedom of expression (Bar of Armenia), minority linguistic rights (European Parliament), and women's and children's rights in areas of conflict (cross-border conference to NGOs working in Kurdish regions). He is also Founder Director of HIC, a community centred NGO based in Cameroon.

1993 yılında İngiltere ve Galler Barosu'na kaydolmuştur. İnsan Hakları Hukuku, Göçmenlik ve Sığınma Hakkı hukuku ile Kamu Hukuku temel uzmanlık alanlarıdır. Kamerun'daki HIC isimli sivil toplum örgütü ile Uganda'daki Human Energy isimli şirketin kurucusudur. Bir dönem The Joint Council for the Welfare of Immigrants - JCWI - (Göçmenlerin Refahı için Ortak Konsey) direktörlüğünü yapmıştır. Başta İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komisyonu adına olmak üzere uluslararası alanda özellikle Avrupa, Asya, Afrika, ABD ve Hindistan'da çok çeşitli hukuki konular üzerine seminerler ve dersler vermiştir.

Sir DAVID REDDAWAY

Sir David Reddaway is a retired British diplomat currently serving as Chief Executive and Clerk of the Goldsmiths' Company in London. During his previous career in the Foreign and Commonwealth Office, he served as Ambassador to Turkey (2009-2014), Ambassador to Ireland (2006-2009), High Commissioner to Canada (2003-2006), UK Special Representative for Afghanistan (2002), and Charge d'Affaires in Iran (1990-1993). His other assignments were to Argentina, India, Spain, and Iran, where he was first posted during the Iranian Revolution.

Halen çeşitli özel şirket ve üniversitelere danışman, yönetim kurulu üyesi ve konsültasyon uzmanı olarak hizmet etmektedir. 2016 yılının Ocak ayından bu yana Londra Üniversitesi bünyesindeki Goldsmith Koleji'nde Konsey üyesi ve Goldsmith şirketinde yönetici katip olarak görev yapmaya başlamıştır. Bir dönem Birleşik Krallık adına Türkiye ve İrlanda Cumhuriyeti Büyükelçisi olarak görev yapan Reddaway bu görevinden önce Birleşik Krallık adına Kanada'da Yüksek Misyon Temsilcisi, Afganistan'da Özel Temsilci, İran'da ise Diplomatik temsilci olarak görev yapmıştır. Bu görevlerinin yanı sıra İspanya, Arjantin, ve Hindistan'da diplomatik görevler üstlenmiştir.

Prof. NAOMI ROHT-ARRIAZA

Professor Naomi Roht-Arriaza is a Distinguished Professor of Law at the Hastings College of Law, University of California (San Francisco) and is renowned globally for her expertise in transitional justice, international human rights law, and international humanitarian law. She has extensive knowledge of, and experience in, post-conflict procedures in Latin America and Africa. Roht-Arriaza has contributed to the defence of human rights through legal and social counselling, her position as academic chair, and her published academic works.

Prof. Naomi Roht-Arriaza Amerika Birleşik Devletleri'nin San Francisco şehrindeki UC Hastings College of the Law isimli Hukuk okulunda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Geçiş Dönemi Adaleti, İnsan Hakları İhlalleri, Uluslararası Ceza Hukuku ve Küresel Çevre Sorunları gibi konular uzmanlık alanına girmektedir.

Dr. MEHMET UFUK URAS

Mehmet Ufuk Uras is a co-founder and member of social liberal Greens and the Left Party of the Future, founded as a merger of the Greens and the Equality and Democracy Party. He was previously a former leader of the now-defunct University Lecturers' Union (Öğretim Elemanları Sendikası) and was elected the chairman of Freedom and Solidarity Party in 1996. Ufuk resigned from the leadership after the 2002 general election. Ufuk ran a successful campaign as a "common candidate of the Left", standing on the independents' ticket, backed by Kurdish-based Democratic Society Party and several left-wing, environmentalist and pro-peace groups in the 2007 general election. He resigned from the Freedom and Solidarity Party on 19 June 2009. After the Democratic Society Party was dissolved in December 2009, he joined forces with the remaining Kurdish MPs in the Peace and Democracy Party group. On 25 November 2012, he became a co-founder and member of social liberal Greens and the Left Party of the Future, founded as a merger of the Greens and the Equality and Democracy Party. Ufuk is a member of the Dialogue Group and is the writer of several books on Turkish politics.

Dr. Mehmet Ufuk Uras İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimini tamamladıktan sonra, milletvekili seçilene kadar İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yardımcı doçent doktor olarak görev yapmıştır. 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinde İstanbul 1. Bölge'den bağımsız milletvekili adayı olmuştur. Seçimlerin sonucunda %3,85 oranıyla yani 81.486 oy alarak İstanbul 1. Bölge'den bağımsız milletvekili olarak 23. dönem meclisine girmiştir. Seçimler öncesinde li-

derliğinden ayrıldığı Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) Genel başkanlığına 11 Şubat 2008'de yapılan 5. Olağan Kongresi'ni takiben geri dönmüştür. 17 Haziran 2009 tarihinde, partinin dar grupçu bir anlayışa kaydığı düşüncesi ve sol siyasetin daha geniş bir yelpazeye ulaşması iddiasıyla bir grup arkadaşıyla Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nden istifa etmiştir. ÖDP'den ayrılışıyla birlikte Eşitlik ve Demokrasi Partisi kuruluş sürecine katılmıştır. DTP'nin 19 kişiye düşüp grupsuz kalmasından sonra, Kürt sorununun parlamentoda çözülmesi gerektiğini savunarak Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) grubuna katılmıştır. Ufuk Uras, seçim sürecinde, kuruluş çağrısını yaptığı Eşitlik ve Demokrasi Partisi'ne üye olmuştur. 25 Kasım 2012'de kurulan Yeşiller ve Sol Gelecek Partisinin kurucularındandır ve aynı zamanda PM üyesidir. Uras'ın çok sayıdaki yayınları arasında "ÖDP Söyleşileri", "İdeolojilerin Sonu mu?" (Marksist Araştırmaları Destek Ödülü), "Sezgiciliğin Sonu mu?", "Başka Bir Siyaset Mümkün", "Kurtuluş Savaşında Sol", "Siyaset Yazıları" ve "Alternatif Siyaset Arayışları" "Sokaktan Parlamento'ya" "Söz Meclisten Dışarı" ve "Meclis Notları" adlı kitapları da bulunmaktadır.

Prof. Dr. SEVTAP YOKUŞ

Professor Dr Sevtap Yokuş is a Law Faculty Member at İstanbul Altınbaş University in the Department of Constitutional Law. She holds a PhD in Public Law from the Faculty of Law, İstanbul University, awarded in 1995 for her thesis which assessed the state of emergency regime in Turkey with reference to the European Convention on Human Rights. She is a widely published expert in the areas of Constitutional Law and Human Rights and has multiple years' experience of working as a university lecturer at undergraduate, postgraduate and doctoral level. She also has experience of working as a lawyer in the European Court of Human Rights.

Prof. Dr. Sevtap Yokuş İstanbul Altınbaş Üniversitesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı öğretim üyesidir. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku Doktora Programı bünyesinde başladığı doktorasını "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Türkiye'de Olağanüstü Hal Rejimine Etkisi" başlıklı tezle 1995 yılında tamamlamıştır. Akademik görevi sırasında lisans, yüksek lisans ve doktora aşamasında dersler veren Prof. Dr. Yokuş özellikle Anayasa Hukuku ve İnsan hakları Hukuk alanında uzmanlaşmıştır. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuruda pratik avukatlık deneyimi de bulunmaktadır.

11 Guilford Street
London WC1N 1DH
United Kingdom
+44 (0) 207 405 3835

info@democraticprogress.org
www.democraticprogress.org

 @DPI_UK

 DemocraticProgressInstitute